

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ**

Х.ДОСМҰХАМЕДОВ АТЫНДАҒЫ АТЫРАУ УНИВЕРСИТЕТІ

**Б.Т.Абыканова, Г.М.Кусайнов, А.Е.Чукуров, Г.Т.Бекова,
Ж.К.Салыкбаева, А.А.Таутенбаева**

**АУЫЛДЫҚ ШЖМ МҰҒАЛІМДЕРІН
ҚАШЫҚТЫҚТАН КӘСІБИ ОҚЫТУ**
Оқу құралы

**Атырау
2024**

ӘОЖ 378(075.8)
КБЖ 74.58 я73
А16

*Ғылыми кеңес ұсынған
Х.Досмұхамедова атындағы Атырау университеті
(Хаттама №2, 21 қазан 2024 ж.)*

Рецензенттер:

Булатбаева К.Н. – Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы;

Беркимбаев К.М. – Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің профессоры, педагогика ғылымдарының докторы;

Билялова Ж.Т. – Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің қауымдастырылған профессоры, педагогика ғылымдарының кандидаты

А16 Ауылдық ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан кәсіби оқыту
/Б.Т.Абыканова, Г.М.Кусаинов, А.Е.Чукуров, Г.Т.Бекова, Ж.К.Салыкбаева, А.А.Таутенбаева: Оқу құралы.: Баспа «ИП KAZ PROJECT» Атырау, 2024. – 183 б.

ISBN 978-601-262-141-9

Оқу құралында ШЖМ мұғалімдерінің кәсіптік дамуының теориялық мәселелері, әлемдік әдебиеттерді шолу негізінде қашықтықтан оқыту жағдайында оқытудың өзіндік ерекшеліктері қарастырылады, кәсіптік дамудың қиындықтарын зерттеудің әдістері мен әдістемесі, тәсілдері, жіктелуі және олардың сипаттамалары, оқытудың модульдік бағдарламасы ашылады, қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастырудың моделі ұсынылады.

Оқу құралы ШЖМ мұғалімдеріне, педагогикалық жоғары оқу орындары мен колледждердің білім алушыларына арналған.

Оқу құралы 2023-2025 жж. арналған ғылыми-техникалық жобалар бойынша гранттық қаржыландырудың АР19678668 «Discord цифрлық платформасы негізінде ауылдық шағын жинақты мектептердің мұғалімдерін қашықтықтан кәсіби оқытудың интерактивті бағдарламасын әзірлеу» жобасы шеңберінде дайындалды.

ISBN 978-601-262-141-9

© Абыканова Б.Т., Кусаинов Г.М., Чукуров А.Е., Бекова Г.Т., Салыкбаева Ж.К.,
Таутенбаева А.А.

© Баспа «ИП KAZ PROJECT». Атырау, 2024

КІРІСПЕ

Қазіргі әлемде білім қоғамды дамытуда шешуші рөл атқарады. Оқушыларға, оның ішінде Қазақстанның ауылдық шағын жинақты мектеп (ШЖМ) оқушыларына сапалы білім беруді қамтамасыз етуге қабілетті білікті педагог кадрларды даярлау ерекше маңызға ие.

Біліктілікті арттырудың дәстүрлі нысандарына қол жетімділігі шектеулі жағдайда қашықтықтан оқыту ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби дамуы үшін перспективалы бағытқа айналады.

ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқытудың бірқатар **артықшылықтары** бар:

1) қол жетімділік, өйткені мұғалімдер өздеріне ыңғайлы уақытта және интернетке қол жетімді кез келген жерде оқи алады;

2) жеке тәсіл, өйткені оқыту әр мұғалімнің қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, жеке қарқынмен жүзеге асырылады;

3) вариативтілік, өйткені білім беру бағдарламаларының кең таңдауы мұғалімдерге әртүрлі пәндік бағыттар бойынша білімдері мен дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді;

4) интерактивтілік, өйткені қашықтықтан оқытудың заманауи технологиялары оқытушылардың оқытушылармен (жаттықтырушылармен) және бір-бірімен байланысуына мүмкіндік беретін оқытудың интерактивтілігін қамтамасыз етеді;

5) үнемділік, өйткені қашықтықтан оқыту біліктілікті арттырудың дәстүрлі түрлерімен салыстырғанда үнемді, өйткені ол мұғалімдерді іссапарға жіберуді және олардың оқу орындарында тұруын талап етпейді.

Сондықтан ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру кезінде бірқатар **нақты факторларды ескеру қажет**:

- интернетке қол жетімділік шектеулі, өйткені барлық ШЖМ мұғалімдері жоғары жылдамдықты интернетке қол жеткізе алмайды, бұл оқу процесінде бейнематериалдар мен интерактивті элементтерді пайдалану мүмкіндігін шектеуі мүмкін;

- техникалық жабдықтың жетіспеушілігі, өйткені ШЖМ-де қашықтықтан оқыту үшін қажетті компьютерлер мен басқа да техникалық құралдар жиі болмайды;

- компьютерлік сауаттылықтың төмен деңгейі, өйткені барлық ШЖМ мұғалімдері компьютермен және интернетпен жұмыс істеу дағдыларын меңгере бермейді, бұл қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалануда қиындықтар тудыруы мүмкін;

- ШЖМ оқшаулануы, өйткені олар көбінесе шалғайдағы елді мекендерде орналасады, бұл мұғалімдер арасындағы қарым-қатынас пен тәжірибе алмасу мүмкіндіктерін шектейді.

Осыған байланысты ұсынылған оқу құралында:

1. ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастырудың теориялық мәселелері state-of-the-art негізінде ауылдық ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби дамуының заманауи шетелдік әдебиеттеріне шолу, халықаралық және отандық тәжірибені ескере отырып, ШЖМ-де оқытудың өзіндік ерекшеліктері.

2. Кәсіптік дамудың осы қиындықтарының сандық және сапалық талдауын болжайтын зерттеу әдістері мен әдістемесі, сондай-ақ осы қиындықтардың тәсілдері, жіктелуі мен сипаттамасы, нәтижесінде «Профи» кәсіптік даму орталығы педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарында, Ақмола және Атырау облыстарының мектептерінде апробациядан өткен ШЖМ мұғалімдерін оқытудың модульдік бағдарламасы ұсынылады.

3. Ғылыми және эксперименттік деректерді, Youtube платформасындағы бейне сабақтардың сипаттамаларын, модульдік қашықтықтан оқыту бағдарламасын тестілеу нәтижелерін ескере отырып құрылған қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастыру моделі қарастырылады.

Бұл оқу құралы ШЖМ мұғалімдеріне қашықтықтан оқыту негіздерін меңгеруге және оны өз біліктілігін арттыру үшін тиімді пайдалануға көмектесуге арналған.

1. ШЖМ МҰҒАЛІМДЕРІН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДАҒЫ БАСҚАРУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

1.1 Ауылдық ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби дамуы: state-of-the-art әдебиетке шолу

ШЖМ мұғалімдерінің зерттеулері мен үздіксіз кәсіби даму тәжірибесін зерделеу үшін біз жетекші шетелдік басылымдардағы жарияланымдарға аналитикалық шолу жасадық, олардың ішінен біздің зерттеу тақырыбымызға неғұрлым сәйкес келетіндер таңдалды.

Сонымен, «How to Enhance Teacher Professional Development Through Technology: Takeaways from Innovations Across the Globe» мақаласы мұғалімдердің үздіксіз кәсіби дамуын (ҮКД) жақсарту үшін технологияларды пайдалану мәселесін қарастырады, бүкіл әлемде жүзеге асырылатын технологияларды пайдалана отырып, ҮКД-да инновациялық тәсілдер талданады және оларды енгізу бойынша ұсыныстар ұсынылады.

ҮКД технологиясының мүмкіндіктері қандай? Мақаланы зерттеу негізінде келесі тармақтарды атап өтуге болады. Біріншіден, технология географиялық орналасуына немесе жұмыс уақытына қарамастан қол жетімділікті жақсартады. Екіншіден, олар оқытушыларға жеке қажеттіліктеріне сәйкес келетін ресурстар мен бағдарламаларға қол жеткізуге мүмкіндік беру арқылы оқытуды жекелендіруге көмектеседі. Үшіншіден, технология мұғалімдерге өз қарқынымен білім алуға және жедел кері байланыс алуға мүмкіндік беру арқылы ҮКД-ды тиімдірек етеді. Төртіншіден, олар бүкіл әлемдегі мұғалімдер арасындағы ынтымақтастық пен тәжірибе алмасуды жеңілдетеді. Бесіншіден, ҮКД бағдарламаларының тиімділігі туралы деректер жинауға және олардың оқышылардың оқуына әсерін бағалауға көмектеседі.

Мақалада әртүрлі елдердің технологияларын қолдана отырып, ҮКД-ға инновациялық тәсілдердің мысалдары келтірілген:

1) көптеген елдер мұғалімдерге әртүрлі оқу материалдарына қол

жеткізуді қамтамасыз ету үшін *онлайн курстар мен платформаларды* пайдаланады;

2) *онлайн қауымдастықтар* құру мұғалімдерге бір-бірімен байланысуға, тәжірибе алмасуға және қолдау көрсетуге мүмкіндік береді;

3) *мобильді қосымшалар* мұғалімдерге кез келген уақытта және кез келген жерде білім алуға мүмкіндік береді;

4) *жасанды интеллект (ЖИ)* әр мұғалімнің жеке қажеттіліктеріне бейімделе алатын бейімделген оқыту бағдарламаларын әзірлеу үшін қолданылады.

Жоғарыда айтылғандарға байланысты мақала авторлары мұғалімдерге қажетті технологиялық ресурстар мен мүмкіндіктерге қол жеткізуді қамтамасыз етуді; мұғалімдерге қажетті техникалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік беруді; оқыту жүйесінің нақты қажеттіліктері мен контекстін ескере отырып, қолайлы технологияларды таңдауды жүзеге асыруды; ҰҚД үшін жоғары сапалы және интерактивті онлайн - материалдарды әзірлеуді; ҰҚД технологияларын пайдаланатын мұғалімдерге қажетті қолдау көрсетуді ұсынады; студенттердің оқуына әсерін түсіну үшін технологияларды қолдана отырып, ҰҚД бағдарламаларының тиімділігін бағалау.

Осылайша, мақала мұғалімдердің ҰҚД сапасын жақсарту үшін технологияны қолданудың маңыздылығын көрсетеді. Ол бүкіл әлемде енгізіліп жатқан инновациялық тәсілдердің әлеуетін көрсетеді және оларды сәтті енгізу бойынша ұсыныстар ұсынады. ҰҚД-ға технологияларды енгізу технологияларға қол жеткізуді қамтамасыз етуді, мұғалімдердің техникалық дағдыларын дамытуды, сапалы шешімдерді таңдауды және қажетті қолдауды қамтамасыз етуді қамтитын кешенді тәсілді талап етеді.

«Scaling Up Classroom Coaching for Impactful Technology Use» мақаласы сыныпта технологияларды пайдалануда мұғалімдерді қолдауды масштабтау мәселесін қарастырады. Авторлар білім беру процесіне технологияларды тиімді енгізу үшін әдістемелік сүйемелдеудің (коучингтің) маңыздылығын атап көрсетеді. Мақала

мұғалімдерге арналған коучинг бағдарламаларының ауқымын кеңейту және тиімділігін арттыру стратегияларына бағытталған.

Авторлар білімге технологияны енгізу көбінесе мұғалімдерге қолдау тапшылығы проблемасына тап болатынын мойындайды. Көптеген мұғалімдер жаңа құралдарды игеру және оларды оқытуды шынымен жақсартатындай етіп оқытуға біріктіру үшін көмекке мұқтаж.

Мақала мұғалімдерге арналған коучинг бағдарламаларын масштабтау арқылы осы мәселені шешуді ұсынады. Коучинг тәжірибелі педагог-тәлімгерлердің мұғалімдерге жеке қолдау көрсетуін білдіреді. Мектепте немесе округте көшбасшы мұғалімдерді анықтау және олардың басқа мұғалімдерді қолдаудағы рөлін дамыту өте маңызды. Бұл мұғалімдер көшбасшылық топқа кіретіндер, сондай-ақ тиісті оқу мақсаттары мен үміттерін орнатуға, цифрлық оқытуды қолдау үшін ресурстар мен құралдарды анықтауға және басқа мұғалімдерге оқушылар үшін тиімді цифрлық оқыту мүмкіндіктерін жоспарлауға және ұйымдастыруға көмектесетін басқа адамдар кіруі керек. Көшбасшы мұғалімдер көбінесе тәлімгер ретінде әрекет етеді және әріптестеріне қолдау көрсетеді.

Нұсқалардың бірі - мұғалімдердің жетекшілеріне бір жыл бойы жұмыс істегісі келетін жобаны ұсынуға мүмкіндік беру, мысалы, оқушылардың көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын жақсарту үшін цифрлық технологияны пайдалану жолдарын анықтау. Жетекші мұғалімдер мұны өз сыныптарында қалай жасау керектігін анықтағаннан кейін, олар өз білімдерімен бөлісіп, әріптестеріне білім берсін. Мұғалімдердің көшбасшыларын қарастырған кезде көшбасшылық тек әр сынып тобында ғана емес анықталғанына көз жеткізіңіз (К-2, 3-5, 6-8, 9-12), бірақ оқушының басқа салаларында (мысалы, арнайы білім, екі тілді мұғалімдер, ассистивті технология мамандары).

Авторлар Эдкемпс (Edcamp) - ерікті мұғалімдер ұйымдастыратын бірлескен кәсіби даму іс-шарасын өткізуді ұсынады, онда тәрбиешілер өздерінің оқу тәжірибелерімен бөліседі. Ол сессияларды ұйымдастыратын, құрылымдайтын және іс-шараға қатысатын

адамдар өткізетін «конференция емес» моделін қолданады. Edcamp мұғалімдерге кәсіби дайындықта «дауыс пен таңдау» береді, бұл Edcamp-ке қатысатын мұғалімдерге негізделген сессиялармен кәсіби даму тәжірибесін жекелендіруге әкеледі.

Коучинг бағдарламаларын масштабтаудың қандай артықшылықтары бар? Біріншіден, коучинг мұғалімдерге жаңа технологияларды игеруге және оқушылардың оқуын жақсарту үшін оларды іс жүзінде тиімді қолдануға көмектеседі. Екіншіден, жаттықтырушылардың қолдауына ие бола отырып, мұғалімдер сыныпта технологияны қолданған кезде өздерін сенімді сезінеді және олардың кәсіби дамуына ықпал етеді. Үшіншіден, оқытуда технологияны тиімді қолдану оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартуға әкелуі мүмкін.

Авторлар коучинг бағдарламаларының ауқымын кеңейту және тиімділігін арттыру үшін бірқатар стратегияларды ұсынады:

1) мұғалімдердің көп санын қамтитын қашықтықтан коучингті қамтамасыз ету үшін пайдалануға болатын онлайн платформаларды пайдалану;

2) біліктілердің көбірек санын дайындау бағдарламалардың ауқымын кеңейтуге мүмкіндік береді;

3) технологияны қолданатын мұғалімдер қауымдастығын құру қолдау мен тәжірибе алмасу көзі бола алады;

4) аралас оқытуды қолдану, яғни онлайн курстарды бетпе-бет коучингпен біріктіру оқытуға икемді және тиімді тәсілді қамтамасыз ете алады.

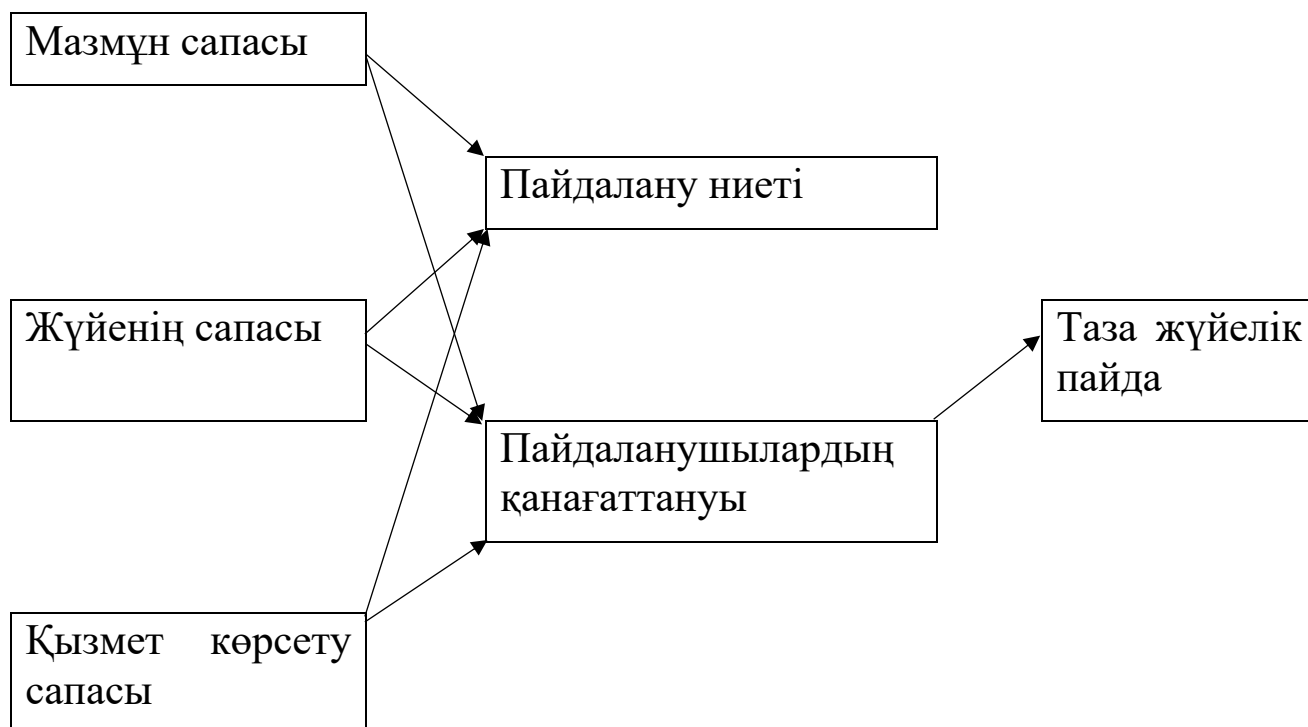
5) мұғалімдерге көбірек қол жеткізу үшін тең-теңімен коучинг және виртуалды коучинг сияқты әртүрлі коучинг үлгілерін пайдалану.

6) мектеп көшбасшылығына назар аудару, яғни мектеп басшылығы коучинг бағдарламасын қолдауы және оның тұрақтылығын қамтамасыз етуі керек.

Осылайша, мақалада технологияны білімге сәтті енгізу үшін мұғалімдерді әдістемелік қолдаудың маңыздылығы атап өтіледі. Онлайн платформаларды пайдалана отырып, коучинг бағдарламаларын масштабтау, жаттықтырушыларды даярлау және мұғалімдер

қауымдастығын құру мұғалімдердің көбірек санын қамтуға және сыныпта технологияны пайдалану тиімділігін арттыруға көмектеседі және ұсынылған бірқатар стратегияларды масштабтау мәселелерін шешу және барлық мұғалімдердің сапалы коучингке қол жеткізуін қамтамасыз ету үшін пайдалануға болады.

Біздің зерттеу контекстінде қытай ғалымдарының «Assessing quality of online learning platforms for in-service teachers' professional development: The development and application of an instrument» атты мақаласы ерекше қызығушылық тудырады, онда қазіргі мұғалімдердің біліктілігін арттыруға арналған онлайн оқыту платформаларының сапасын бағалауға арналған құралды әзірлеу зерттеледі. Құрал ақпараттық жүйелердің сәттілік моделіне (IS) негізделген және мұғалімдердің платформалардың сапасын қабылдауын үш аспект бойынша бағалайды: мазмұн сапасы, техникалық сапа және қызмет сапасы.



1 Сурет. Платформаның сапасын қабылдау аспектілері

Бұл зерттеу мұғалімдердің тәжірибесіне негізделген мұғалімдердің кәсіби дамуы үшін онлайн оқыту платформаларының тиімділігін өлшеу үшін техникалық сапаның, мазмұн сапасының және қызмет көрсету сапасының негізгі көрсеткіштерін анықтауға тырысты.

Әдістемелік ерекшеліктері мынада:

- авторлар ақпараттық жүйелердің (IS) сәттілік моделі негізінде 27 тармақтан тұратын құралды әзірледі;
- құрал сараптамалық бағалау және статистикалық әдістер арқылы сенімділік пен жарамдылыққа тексерілді;
- зерттеушілер COVID-19 кезінде қытайдың ұлттық оқытушылар құрамының біліктілігін арттыру платформасының тиімділігін талдау құралын қолданды.

Зерттеу нәтижелері ретінде мынаны атап өткен жөн:

- 1) әзірленген құрал жақсы сенімділік пен жарамдылыққа ие;
- 2) мұғалімдер контент сапасын, техникалық сипаттамаларын және оқытушылардың біліктілігін арттырудың ұлттық платформасының сервисін оң бағалайды;
- 3) платформаның дизайнын, құралдардың функционалдығын, жұмыс тиімділігі мен оқыту әдістерін жақсарту мұғалімдердің онлайн оқытуға қанағаттануын арттыра алады.

Осылайша, әзірленген құрал мұғалімдердің біліктілігін арттыру үшін онлайн оқыту платформаларының сапасын бағалаудың тиімді құралы болып табылады, ол мазмұн, техникалық сипаттамалар және қызмет тұрғысынан оқытуды оңтайландыру және мұғалімдердің қанағаттануын арттыру үшін маңызды. Ұсынылған құралды онлайн-платформаларды талдау және жақсарту үшін пайдалануға болады, бұл мұғалімдердің кәсіби дамуының тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, зерттеу Қытайда жүргізілгенін, оқытудың нақты нәтижелеріне емес, мұғалімдердің қабылдауына бағытталғанын және оның нәтижелері басқа елдерге толық сәйкес келмеуі мүмкін екенін атап өткен жөн.

Жалпы, мақала мұғалімдердің кәсіби дамуына арналған онлайн-платформаларды әзірлеу мен бағалау саласына құнды үлес болып

табылады. Әзірленген құрал тиімді онлайн оқыту платформаларын құруға ұмтылатын зерттеушілерге, әзірлеушілерге және білім беру бағдарламаларының әкімшілеріне пайдалы ресурс бола алады.

Teachstone веб-сайтындағы «Technology and professional development: trends, challenges and empowerment» атты келесі мақала мұғалімдердің кәсіби дамуында (ҮКД) технологияларды қолдануға арналған және ҮКД-да технологияларды қолдануға байланысты өзекті үрдістерді, проблемалар мен мүмкіндіктерді талқылайды, сондай-ақ оларды тиімді іске асыру бойынша ұсыныстар береді.

Жұмыста ҮКД-да технологияларды қолданудың бірнеше негізгі тенденциялары көрсетілген.

1. Онлайн курстар, вебинарлар және онлайн оқытудың басқа түрлері ҮКД үшін танымал бола бастады, өйткені олар мұғалімдерге өздеріне ыңғайлы уақытта және ыңғайлы жерде оқуға мүмкіндік береді.

2. Әлеуметтік медиа мұғалімдер тәжірибе алмасатын, пікір алмасатын және бір-біріне қолдау көрсететін ҮКД қауымдастықтарын құру үшін қолданылады.

3. Технология оқытуды жекелендіру үшін пайдаланылады, бұл оқытушыларға олардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес ресурстар мен бағдарламаларға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

4. Ұпайлар, төсбелгілер және жарыстар сияқты ойын элементтері мұғалімдердің ҮКД мотивациясы мен қатысуын арттыру үшін қолданылады.

5. Жасанды интеллект әр мұғалімнің жеке қажеттіліктеріне бейімделе алатын бейімделген оқыту жүйелерін құру үшін қолданылады.

Мақалада сондай-ақ қазақстандық сегментте орын алатын ҮКД -да технологияларды пайдалануға байланысты кейбір проблемалар қарастырылады. Мысалы, барлық мұғалімдер қажетті техникалық-логикалық ресурстар мен мүмкіндіктерге қол жеткізе алмайтындығы атап өтілді; кейбір мұғалімдерде технологияны тиімді пайдалану үшін қажетті техникалық дағдылар жетіспейді; барлық ҮКД технологиялары мұғалімдердің қажеттіліктері мен мүдделеріне сәйкес келе бермейді;

ҮКД технологиясын қолданатын мұғалімдерге әрдайым жеткілікті қолдау бола бермейді; мұғалімдер интернетте қол жетімді ақпаратпен шамадан тыс жүктелуі мүмкін, бұл сапалы және релеванттық ресурстарды табуды қиындатады.

Сонымен қатар, авторлар ҮКД мүмкіндіктерін кеңейту үшін технологиялардың әлеуетін атап көрсетеді:

- қол жетімділікті арттыру, яғни технология географиялық орналасуына немесе жұмыс уақытына қарамастан, ҮКД-ды мұғалімдерге қол жетімді ете алады;
- оқытуды жекелендіру, яғни технология мұғалімдерге жеке қажеттіліктеріне сәйкес ресурстар мен бағдарламаларға қол жеткізуге мүмкіндік беру арқылы оқытуды жекелендіруге көмектеседі;
- ынтымақтастық және тәжірибе алмасу, яғни технология мұғалімдер арасындағы ынтымақтастық пен тәжірибе алмасуды жеңілдетуі мүмкін.
- мотивацияның жоғарылауы, яғни технологиялар ҮКД-ды мұғалімдер үшін ынталандырушы және қызықты ете алады;
- тиімділікті бағалау, яғни технологиялар ҮКД тиімділігін бағалауға көмектеседі.

Мақалада ҮКД-ды технологияны тиімді пайдалану бойынша бірнеше ұсыныстар берілген, мысалы:

- барлық мұғалімдер қажетті технологиялық ресурстар мен мүмкіндіктерге қол жеткізе алуы керек;
- мұғалімдерге қажетті техникалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік беру керек;
- әлеуметтік желілер мен басқа да онлайн-платформалар мұғалімдер тәжірибе алмасатын, идеялармен алмасатын және бір-біріне қолдау көрсететін ҮКД қауымдастықтарын құру үшін пайдаланылуы мүмкін;
- ҮКД-да технологияларды қолданатын мұғалімдерге қажетті қолдау көрсетілуі керек;
- мұғалімдердің қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыру

үшін технологияны мақсатты түрде қолдану керек.

Осылайша, мақала мұғалімдердің кәсіби дамуында технологияларды қолданумен байланысты ағымдағы тенденцияларға, проблемалар мен мүмкіндіктерге құнды шолу болып табылады, тиімділікті арттыру және кәсіптік оқытуды қамту үшін технологиялардың әлеуетіне баса назар аударылады, сонымен қатар шешілуі керек мәселелер танылады. Мақаланың ұсыныстары мұғалімдердің өсуі мен дамуын қолдау үшін технологияны қолдануға мүдделі оқытушылар мен саясаткерлерге практикалық нұсқаулық ұсынады.

EdTech Hub сайтындағы «Teacher Continuous Professional Development» мақаласы оның маңыздылығын, артықшылықтарын, оның тиімділігіне әсер ететін әртүрлі модельдер мен факторларды талқылайтын мұғалімдердің ҰКД тақырыбына арналған.

Танзания Үкіметі мұғалімдерінің ҰКД Ұлттық негіздемелік бағдарламасын іске қосты, оның шеңберінде ол шашыраңқы жеті нарықтан мектеп базасында экономикалық тиімді, тұрақты кәсіби дамуға көшеді.

Мақалада ҰКД мұғалімнің кәсіби өмірінің маңызды бөлігі болып табылатындығы көрсетілген. Білім мен технология үнемі өзгеріп отыратын қазіргі әлемде мұғалімдер тиімді тәрбиешілер болып қалу үшін өздерінің дағдылары мен білімдерін үнемі жетілдіріп отыруы керек.

Мақалада мұғалімдер үшін ҰКД-дың бірнеше негізгі артықшылықтары көрсетілген, олар мынаны көрсетеді:

1. ҰКД мұғалімдерге оқытудың жаңа әдістерін игеруге, білім беруде заманауи технологияларды қолдануға және оқушылардың үлгерімін тиімді бағалауға көмектеседі.

2. ҰКД мұғалімдерге пән бойынша білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді, бұл оларға өз пәнін толық және қызықты оқытуға мүмкіндік береді.

3. ҰКД мұғалімдерге білім беру технологияларын қолдану, сыныпты басқару және сараланған оқыту сияқты жаңа дағдыларды

үйренуге көмектеседі.

4. ҮКД мұғалімдерді өздерінің педагогикалық қызметін талдауға, жетілдіру үшін облыстарды анықтауға және өз жұмысына өзгерістер енгізуге шақырады.

5. ҮКД мұғалімдердің кәсіби дамуына ықпал етеді, олардың сенімділігін, ынтасын және жұмысқа қанағаттануын арттырады.

Мақалада оқытушылардың кәсіби дамуын қолдау үшін қолдануға болатын ҮКД әртүрлі модельдерінің сипаттамасы маңызды орын алады.

1-кесте – ҮКД модельдері

Ресми курстар	университеттер, кәсіби ұйымдар немесе мектеп аудандары ұсынатын құрылымдық курстар белгілі бір салада терең білім мен дағдыларды қамтамасыз етеді.
Шеберлік сыныптары мен семинарлар	белгілі бір тақырыпқа немесе дағдыға бағытталған қарқынды қысқа мерзімді сабақтар практикалық оқу мүмкіндіктерін ұсынады.
Конференциялар мен презентациялар	білім беру конференцияларына қатысу және зерттеулердің немесе озық тәжірибелердің тұсаукесері байланыс орнатуға және жаңа идеялармен танысуға мүмкіндік береді.
Онлайн- оқыту	онлайн курстарды, вебинарларды және оқу бағдарламаларын пайдалану оқу материалдарына ыңғайлы қарқынмен және режимде қол жеткізуге мүмкіндік береді.
Тәлімгерлік және коучинг	тәжірибелі әріптестерден немесе тәлімгерлерден басшылық пен қолдау алу педагогикалық тәжірибені жақсартуға және нақты міндеттерді шешуге көмектеседі.
Өзара бақылау және ынтымақтастық	тәжірибелі әріптестердің оқытуын бақылау және басқа мұғалімдермен бір-бірімен идеялар алмасу және білім алу үшін ынтымақтастық.
Зерттеу қызметі	педагогикалық практиканы зерделеу, оқушылардың үлгерімі туралы деректерді талдау

және фактілерге негізделген стратегияларды енгізу үшін зерттеу жобаларын жүргізу.

Сондай-ақ, мақалада ҮКД тиімділігіне әсер ететін факторлар қарастырылады:

- мұғалімдер мен олардың оқушыларының нақты қажеттіліктерін қанағаттандыру;
- мұғалімдерді оқыту контекстіне, мектеп ортасына және оқушылардың демографиялық сипаттамаларына сәйкес болу;
- сәйкес келетін әртүрлі әрекеттер мен тәсілдерді ұсыныңыз оқытудың әртүрлі стильдері мен қалаулары;
- қолдау көрсететін және оқытуға бағытталған қоғамдастық құру арқылы мұғалімдер арасындағы ынтымақтастықты ынталандыру;
- мектеп мәдениетіне еніп, жеткілікті уақыт, ресурстар мен қолдаумен қамтамасыз етілуі керек.

Осылайша, мақала мұғалімдердің кәсіби дамуының тиімділігіне әсер ететін маңыздылыққа, алдын-ала мүлікке, модельдерге және факторларға жан-жақты шолу жасайды. Ол мұғалімдердің дағдыларын, білімі мен тәжірибесін жетілдірудегі үздіксіз кәсіби оқытудың шешуші рөлін атап көрсетеді, бұл оқушылардың үлгерімін жақсартуға және оқытудың толық құнды тәжірибесіне әкеледі.

Айтпақшы, бұл сайтта Iris Reychav, Nitzan Elyakim және Roger McHaney жазған «Lifelong learning processes in professional development for online teachers during the Covid era» мақаласы орналастырылғанын атап өткен жөн.

Онда жалпы модельге талдау жасалды, оның барысында оқыту фокустары қашықтықтан оқыту технологиясын қолдана отырып, оқу үлгерімін бағалау көрсеткіштерін болжай ма, жоқ па тексерілді. Талдау өнімділікті бағалаудың төрт өлшемін, қашықтықтан онлайн оқыту технологияларын пайдаланудың жалпы өлшемін, оқытудың төрт фокусын және кәсіби дамудың екі айнымалысын қамтыды. Модель жоғары корреляция мәндерін көрсетеді, бұл деректер моделінің жақсы сәйкестігін көрсетеді. Үлгерімді бағалаудың барлық төрт көрсеткіші

қашықтықтан онлайн оқыту технологиясын пайдалану сияқты «жалғыз мұғалім» қағидаты бойынша болжанады. «Бүкіл мансаптық оқыту және кәсіпқойлық-лизинг» бағалау көрсеткішін оқу фокустарыда болжады: мұғалім және оның әріптестері, мұғалім және оқушы. Сол сияқты, айнымалы, дербес оқыту, үлгерімді бағалаудың үш өлшемін болжады: мазмұны мен мазмұнды оқытудағы құзыреттілік; оқыту мен білім беруді басқару; және мансап бойы оқыту және кәсібилендіру. Сонымен қатар, қашықтықтан онлайн оқыту технологиясын пайдалануды үш оқу фокусын болжады: мұғалім және оның әріптестері; мұғалім және оқушы; және мұғалім және оқу жоспары. Ақырында, қашықтықтан онлайн оқыту технологиясын қолдану оқу фокустары-мұғалім мен оның әріптестері арасындағы байланысқа делдал болды; оқытушы мен оқушылар; сонымен қатар мұғалім мен оқу жоспары, сондай-ақ үлгерімді бағалаудың төрт көрсеткіші. Сонымен, «мұғалім және оның әріптестері» және «мұғалім және оқыту жоспары» оқу фокустарының жоғары мәндері қашықтықтан онлайн оқыту технологияларын пайдалану және қашықтықтан онлайн оқыту технологияларын пайдалану кезінде жоғары мәндерді, сондай-ақ өнімділікті бағалаудың төрт көрсеткіші үшін жоғары мәндерді болжайды.

Дегенмен, осы зерттеу үшін авторлар жалпы шара ретінде дистанциялық онлайн оқыту технологиясын пайдалануды қамтитын UTAUT зерттеу үлгісін арнайы әзірледі. Траекторияны талдауда күтілетін өнімділік, күтілетін күш-жігер, әлеуметтік әсер, жеңілдететін жағдайлар, пайдалану ниеті мен нақты пайдалану арасындағы байланысты, сондай-ақ педагогикалық тапсырмаларды дайындау мен студенттерді оқытумен байланысты ниет пен нақты пайдалану арасындағы байланысты зерттеді. Жоғары корреляция мәндері деректер моделінің жақсы сәйкестігін көрсетеді. Үш айнымалы: күтілетін өнімділік, күтілетін күш және фасилитирлеу шарттары оқыту технологияларын пайдалану ниетін болжады. Ниет нақты қолдануды болжады. Күтілетін өнімділік пен қолайлы жағдайлар оқыту технологияларын нақты пайдалануды болжады.

«Teacher Continuous Professional Development» мақаласы бір-бірін

толықтырып, мұғалімдердің ҮКД тақырыбын баяндайды. Екі мақала да ҮКД-дың мұғалімдер үшін маңыздылығын көрсетеді, бұл жағдайда COVID кезеңінде онлайн-оқытушыларға назар аударады.

EdTech Hub мақаласында, біріншіден, ҮКД білімді, дағдыларды және тәжірибені жақсартады. Зерттеу мұны ҮКД-ға қатысқан онлайн-оқытушылардың педагогикалық тиімділігі мен технологияны қолдануға деген сенімділігін қалай жақсартқанын көрсету арқылы растайды. Екіншіден, оқыту қауымдастықтары (CoLs) ҮКД нысаны ретінде айтылады. Бұл ҮКД үшін онлайн-оқытушылардың онлайн курстар мен кәсіби қауымдастықтарды пайдалану идеясына сәйкес келеді.

Тұтастай алғанда, барлық қаралған және талданған жарияланымдар онлайн-оқытушыларды үздіксіз оқуға ұмтылуда қолдаудың маңыздылығын көрсетеді, уақыт пен ресурстардың жетіспеушілігі сияқты үздіксіз оқыту кезінде онлайн-оқытушылардың алдында тұрған проблемаларды көрсетеді, сондай-ақ ҮКД жетілдіру бойынша ұсыныстар ұсынады.

1.2 ШЖМ-те оқытудың өзіндік ерекшеліктері: халықаралық және отандық тәжірибе

Австриядағы «оқушылар саны аз мектептер» (Kleinschulen) деген атаумен белгілі шағын жинақты мектептер елдің білім беру жүйесінің бір бөлігі болып табылады. Бұл мектептер аз қоныстанған немесе шалғай аудандарда орналасқан және саны аз оқушыларға білім береді. Австрияда елдің барлық аймақтарында, соның ішінде ауылдық және таулы аймақтарда білім алуға қолжетімділікті қамтамасыз етуге міндеттейтін заңнама бар. Осы процесте шағын жинақты мектептер оқушылар санының аздығына байланысты үлкен мектептер салу мүмкін емес шалғай елді мекендерде тұратын оқушыларға білім беруде маңызды рөл атқарады.

Австрияның ауылдық жерлерінде көптеген шағын бастауыш мектептер бар. Мысалы, Австрияның ең батыс провинциясы Форарльбергте бастауыш мектептердің 40%-дан астамы шағын

ауылдық мектептер. Бұл шағын жинақты мектептердің маңызды ерекшелігі – оқушылар санының аздығынан көп деңгейлі сыныптардың болуы. Сонымен бірге бұл мектептер бірегей білім беру мүмкіндіктерін де береді.

Kleinschulen-де орташа есеппен алғанда, оқушылардың саны бірнешедең ондаған оқушыға дейін болуы мүмкін. Мысалы, кейбір ауылдық жерлерде немесе шалғай ауылдарда оқушылар саны жақын аймақтағы халықтың аздығына байланысты өте шектеулі болуы ықтимал. Мұндай жағдайларда Kleinschulen аудандағы жалғыз оқу орны болуы мүмкін. Оқушылар санының аздығына байланысты Kleinschulen-де сабақтар көбінесе әртүрлі жастағы және оқыту деңгейіндегі оқушыларды біріктіреді. Бұл тәжірибе ресурстарды тиімді пайдалануды және оқушылардың шағын топтары үшін оқуды ұйымдастыруды қамтамасыз етуге көмектеседі.

Австриядағы мектеп жүйесі барлық деңгейде сапалы білім береді және елдің болашағын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Австриядағы мектепте білім алу ерте таңдау құқын ұсынумен қатар, 15 жастағы оқушылардың жартысынан көбін қамтитын үлкен кәсіптік сектормен және жоғары дифференциациямен, әсіресе орта білімнің жоғарғы деңгейімен ерекшелінеді. Балалар мектепте білім алуды алты жасынан бастайды, Австрияда бастауыш білім тек төрт жылды қамтиды.

Халықаралық тұрғыдан алғанда, Австриядағы мектептегі білім берудің өзіндік ерекшеліктерінің бірі орта мектеп пен сыныптардың өте шағын болуы болып табылады. Бұл ерекшеліктер әсіресе ауылдық жерлерде, әсіресе көптеген таулы аймақтарда айқын байқалады. Үлкен таулы аймақтар, әсіресе Австрияның орталық және батысында, мектеп ұсынысын оңтайландыруды қиындатады, өйткені олар оқушылардан мектепке ұзақ қашықтыққа қатынауын талап етеді.

Австрияда мектеп таңдау еркіндігі аз. Әкімшілік жоспарлау ұсынысы бойынша отбасылар балаларын өздері тұрғылықты тұратын аймақтағы (Schulsprengel) мектепке жіберуі қажет. Әрбір мемлекеттік жалпы білім беретін мектепке (Allgemeine Pflichtschule, APS)

провинциялық билік белгілейтін арнайы мектепке қызмет көрсету аймағы тағайындалады. Егер қызмет көрсету аймағы бірнеше мектепті қамтыса, балалардың сол мектептерге қалай бөлінетіндігін провинция заңы реттейді. Мысалы, Венада муниципалитет мектеп кеңесімен келісе отырып, балаларды мектепке үйден мектепке дейінгі қашықтық және тіркелген ағайындылардың саны сияқты критерийлер негізінде бөледі.

Венада қызмет көрсету аймақтары өте ауқымды және мектеп орналасқан муниципалитет пен көршілес аудандарды қамтиды. Жоғарғы Австрияның астанасы Линцте қызмет көрсету аймағы принципі толығымен жойылды. Отбасылар өз балаларын өздері таңдаған мектепке тіркеуге құқылы, және егер белгілі бір мектепке үміткерлер тым көп болған жағдайда ғана, үйден қашықтығы және таңдаған мектепте бір отбасыдан бірнеше балалардың болуы қабылдау факторлары болып саналады.

Қызмет көрсету аймақтары принципінің бұлай жұмсаруы отбасылардың сұранысынан туындауда. Басқа аймақтағы немесе муниципалитеттегі мектепке тіркелу әдетте мүмкін, бірақ мүдделі органдардың рұқсатын талап етеді, өйткені бұл жағдайда муниципалитеттер оқушылар үшін өтемақы төлемдерін қабылдаушы муниципалитетке аударуы керек. Музыкалық немесе спорт сияқты арнайы оқу бағдарламалары бар мектептер аумақтық қамту принциптен босатылады.

Академиялық орта мектептерге (Allgemeinbildende Höhere Schule, AHS) оқуға түскен кезде оқушылардың отбасылары провинциядағы қай мектепте оқығысы келетінін шеше алады. Сұраныс ұсыныстан асып түсетін мектептерде оқушылар мектепке дейінгі қашықтыққа, оқитын аға-інілерінің санына және қабілетіне қарай басқа академиялық орта мектепке ауыстырылуы мүмкін. Провинция ережелеріне байланысты ата-аналар өздері қалаған мектепке балама нұсқаларды белгілей отырып өз қалауларын көрсете алады. 1990 жылдары оқу жоспарын әзірлеуде ішінара автономияны қамтитын мектеп автономиясының дәрежесін енгізу мектептерді педагогикалық басымдықтарды және (жоғары нәтижелі) оқушылар мен олардың ата-аналары үшін тартымды болу

үшін нақты пәндік салаларды дамытуға ынталандырды. Нәтижесінде, белгілі бір таңдау мүмкіндіктерімен қатар жүретін мектептер арасындағы бәсекелестіктің күшеюін байқауға болады.

Шағын жинақты мектептер ұлттық және аймақтық саясаттағы өткір, бірақ сезімтал мәселе болып табылады. Қазіргі таңдағы басқару шараларының нәтижесінде Австрияда мектепті жоспарлау мен желілік жоспарлаудың жүйесі бар. Мектеп түріне байланысты мектептерді ашу, жабу және қолдау туралы шешімдерді басқару органдарының әртүрлі деңгейлері, кейде бір уақытта қабылдайды. Федералды деңгей жалпы білім беретін орта мектептер үшін мектеп құралдарын жоспарлауға және ұйымдастыруға жауапты болса, провинциялық және муниципалды деңгейлер жалпы міндетті білім беру үшін мектеп ұсынысын ұйымдастыруға жауапты.

ШЖМ-ті жабу муниципалитет, провинция үкіметі және провинциялық мектеп кеңесі ұсынған федералды деңгейді қамтитын күрделі әкімшілік процесті талап етеді, олардың барлығы әртүрлі мүдделерге ие. Бұл мүдделі тараптармен қарқынды саяси диалогты қажет етеді және жауапты органдар кейде муниципалитеттерге жабылуға келісімін алу үшін қаржылық немесе басқа ынталандыруды ұсынады. Кейбір жағдайларда консенсусқа қол жеткізілмеген жағдайда, тиісті муниципалитеттің бастамасымен әкімшілік сот ісін жүргізуге байланысты ШЖМ-ті жабу процесі бірнеше жылға созылған кездер де болды.

Бір муниципалитеттегі шағын жинақты мектепті жабу сонымен қатар көрші муниципалитеттегі жаңа инфрақұрылымдық инвестицияларды талап етуі мүмкін, бұл мектептің орналасқан жерін оқуға түсетін көп оқушылардың санын орналастыру үшін бейімдеу болып табылады. Мектеп көлігін әдетте Отбасы және жастар істері жөніндегі Федералды министрлігі (Bundesministerium für Familien und Jugend) отбасылық өтемақы қоры (Familienlastenausgleichsfonds) арқылы оқушыларға тегін (шағын төлемді қоспағанда) қамтамасыз етеді.

Мектебі жабылған муниципалитет, әдетте, инфрақұрылымдық шығындарды пропорционалды түрде жабу үшін бір оқушы бойынша

өтемақыны қабылдаушы муниципалитетке аударуы керек. Өтемақы аударылғанына қарамастан, жіберуші муниципалитет қабылдаушы муниципалитеттегі мектепке қатысты шешімдерде пікір білдіруге ешқандай құқығы болмайды. Шағын ауыл аймақтар үшін тағы бір мәселе мектептің қажетсіз үй-жайларын пайдаланудың нақты тұжырымдамасының болмауы, ал мектеп ғимаратының құлдырауын болдырмау үшін базалық техникалық қызмет көрсету құны муниципалды бюджетке ауыртпалық түсіруі мүмкін.

Мысалы, Жоғарғы Австрия үкіметі тиісті муниципалитеттермен әлеуетті пайдалануды талқылап және талқылау шешімдері инфрақұрылымды басқа мектептердің, балалар орталықтарының, қауымдастықтар немесе шіркеулердің пайдалануын қамтыды, ал кей жағдайларда мектеп ғимараттарын сатуға немесе бұзуға тура келді. Сонымен қатар, жеке бастамалар бұл мәселені шешіп, жабық тұрған мектеп ғимараттарын пайдаланудың инновациялық тұжырымдамаларын әзірлеуде.

«Мектептерді күту туралы» Федералдық заңда (Pflichtschulerhaltungs Gesetz) провинциялар барлық білім беретін мектептерге (Landesschulen, яғни провинциялық мектептер деп те аталатын) жауапты екендігі көрсетілген. Бұл федералдық заң мектептерді құрудың, ұстаудың және жабудың, сондай-ақ мектеп инфрақұрылымы мен шығындарды жабудың жалпы негіздемелік критерийлерін ғана белгілейді. Барлық егжей-тегжейлі ережелер, соның ішінде мектеп көлемінің ең төменгі өлшемдері мен географиялық бөлу (яғни, тұрғылықты жері мен ең жақын мектеп арасындағы қашықтық) провинциялық заңнамада белгіленген және әр провинцияда айтарлықтай өзгеріп отырады.

Федералдық заңға сәйкес провинциялар мектеп инфрақұрылымы мен техникалық қызмет көрсету жауапкершілігін муниципалитеттерге бере алады, бұл опцияны барлық провинциялар таңдаған. Екінші жағынан, академиялық орта мектептер (сонымен бірге федералды мектептер, Бундесшулен деп те аталады) федералды деңгейде басқарылады. Бір елді мекендегі провинциялық және федералдық

мектептердің инфрақұрылымы арасында үйлестіруді және синергияны құруды көздейтін заңнамалық актілер жоқ.

2016 жылғы зерттеулерге сәйкес, Австрияда қала және ауыл мектептеріндегі оқушылардың оқу үлгерімінде айтарлықтай айырмашылықтар жоқ. Бұған әлеуетті арттыру үшін мультимедиялық және интернет-технологияларды енгізу бастамалары арқылы қол жеткізілді. Сондай-ақ, білім беру сапасы тұрғысынан шағын жинақты мектептердің әсері және мұндай көлемдегі мектептер оқыту мен оқуды айтарлықтай жақсартма, жоқ па, соның ішінде мұндай мектептердің жұмысы үнемді ірі мектептермен салыстырғанда қандай болатындығы жайлы мәліметтер аз. Әрине, аймақтық және жергілікті дамудың кеңірек мақсаттарын қарастыру және осы шағын жинақты мектептерге инвестиция салу осы мектептер орналасқан елді мекендер мен ауылдарға кеңірек пайда әкелетінін мойындау маңызды.

Австрияның көлік инфрақұрылымы әлсіз аймақтарында оқушыларды мектепке тегін тасымалдайды. Ауылдағы мұғалімдер қалада жұмыс істейтін әріптестерінен жоғары жалақы алады. Ауылдық жерлердегі мұғалімдердің көпшілігі еңбек жағдайына көңілі толады. «Альпі аймақтарындағы мектептер» және «Ауылдық аймақтардағы шағын мектептер» жобаларының зерттеушілері австриялық мұғалімдердің көпшілігі өздерінің шағын ауыл мектебінде жұмыс істегенді ұнататынын көрсетті.

Зерттеулер Австрияда қалалық және ауылдық жерлердегі оқушылар мен мұғалімдердің ара салмағы сынып санына қарағанда әлдеқайда аз екенін көрсеткенімен, Бургенландтағы ең аз дегенде он оқушыдан тұруы қажет өте шағын мектептерде оқушы мен мұғалімнің ара салмағы өте төмен болуы мүмкін. Мұндай шағын мектептерді басқару салыстырмалы түрде қымбатқа түседі, себебі көптеген шағын мектептерде инфрақұрылымды ұстау және инвестициялау (мысалы, АТ құрылғылары мен жабдықтары) үлкен мектептерге қарағанда қымбатырақ. Бірақ шағын мектептерде тек қаржылық қиындықтар ғана емес, сондай-ақ шағын мектептер мен шағын ғимараттар жалпы мектептік білім беру және тәулік бойы қызмет көрсету сияқты басқа

саясат мақсаттарды жүзеге асыруда қиындықтарға кездесуі мүмкін.

Австрияның барлық провинцияларында мектеп ашу үшін оқушылардың белгіленген ең аз саны болғанына қарамастан, оқушылар саны осы белгіленген саннан төмен түссе де, мектептер жұмысын жалғастырады. Сонымен қатар, кейбір провинцияларда минималды оқушылар саны өте төмен: мысалы, Бургенландта бір мектепке он оқушыдан келеді. Екіншіден, федералды және провинциялық әкімшілік арасындағы басқарудың қолданыстағы келісімдері және қаржыландыру мен шығыстар бойынша жауапкершілікті бөлу проблемалық стимулдар да тудыруы мүмкін.

Мектепті эксплуатациялаудағы ең маңызды факторы болып табылатын мұғалімдерге жұмсайтын шығындар федералды деңгейде төленетіндіктен, провинциялар мен муниципалитеттердің ауылдық жерлердегі міндетті білім беретін мектептер желілерін ұтымды жоспарлауға ынтасы шамалы.

Австриядағы ШЖМ туралы әдебиеттерге шолу негізінде біз шағын жинақты мектептердің шағын ауылдарға үш ықтимал оң әсерін атап өтеміз:

- әлеуметтік капиталға әсер ету;
- мектептер көрсететін басқа қызметтер арқылы ықпал ету;
- жергілікті экономикаға әсері.

Әлеуметтік капитал тұрғысынан шағын жинақты мектептер қауымдастықтағы (ауыл адамдарының) өзара әрекеттесу және байланыстарды нығайту үшін кездесу орны ретінде әрекет ете алады, қауымдастықтың бірлігін сақтауда рөл атқарады және өлке тарихы мен мәдениетін сақтауға және оны ұрпақтан ұрпаққа жеткізуге үлес қоса алады. Өзара әрекеттесу және бірлестік үшін мектеп ғимаратын ұсыну және қауымдастықтың қарым-қатынасын ілгерілету арқылы мектептер қауымдастық ішіндегі әлеуметтік капиталдың көлемін арттырады, осылайша қауымдастық мүшелері арасында өзара тиімділік үшін ынтымақтастық пен үйлестіруге себебін тигізеді.

Мектептің әлеуметтік капиталға әсері қоғам өміріне оң ықпал етеді деп күтілуде және бұл әсіресе қоғамның мектептегі іс-шараларға қолдау

көрсетіп, қатысқан кезінде өте тиімді болады.

Ауылдық және шалғай елді мекендердегі шағын жинақты мектептер көбінесе білім беруден тыс қосымша қызметтерді де атқарады. Бұл іс-шаралар білім берумен байланысты болуы мүмкін, мысалы, жастар мен ересектерге арналған оқу орталығы немесе балабақша түрінде, бірақ олар сонымен қатар басқа қызмет үшін пайдаланылуы ықтимал, мысалы, коммуналдық қызметтерге арналған ақпараттық орталық, өте шағын бизнеске арналған жұмыс орны, жергілікті мәдени шараларды ұйымдастыруға арналған орын немесе сайлау учаскелері.

Сонымен қатар, шағын ауылдардағы шағын мектептер жергілікті экономикаға әсер етуі мүмкін, сол арқылы жас, экономикалық белсенді ата-аналардың қалаға көшу ықтималдығын төмендетуге себепші бола алады. Сондай-ақ, консолидация салықты қысқартуға, жылжымайтын мүлік құнының төмендеуіне және бизнестің жабылуына әкелуі мүмкін.

Нью-Йорк штатындағы ауылдық қауымдастықтарды зерттеу мектептері жоқ ауылдарға қарағанда мектептері бар шағын ауылдарда тұрғын үй құнының жоғары екенін және муниципалды құрылымдардың дамығанын көрсетті. Алайда бұл нәтижелер себеп-салдар байланысын көрсетпейді: үй бағасының төмендеуіне мектептің болуынан басқа факторлар себеп болуы мүмкін.

Сонымен қатар, оқушылармен жүргізілген топтық сұхбат оқушылардың көпшілігінің мектептерін ұнататындықтарын және өз мектебі туралы өте жақсы айтатынын көрсетеді. Мысалы, оқушылар санының аздығынан қосымша кеңістікке ие болудың артықшылығын бағалайды және мектептегі «тыныштықтан» ләззат алатынын айта отырып, «ойын алаңында адам көп емес», «ойыншықтар барлығына жеткілікті» деп түсіндіреді. Сондай-ақ балалар «барлық оқушылар шынында бір-бірін өте жақсы білетінін, танитынын» ұнататынын атап өтеді.

Соңғы онжылдықтарда демографиялық өзгерістер мен саяси шешімдерге байланысты **Финляндияда** жүздеген шағын ауылдық мектептер жабылды немесе біріктірілді. 1990 жылы 50-ден аз оқушысы бар шағын жалпы білім беретін мектептердің саны жалпы білім беретін

мектептердің 60%-дан астамын құрады. Ал 2000 жылы шағын мектептер шамамен жалпы білім беретін мектептердің 38% құрады; бірақ 2020 жылы бұл көрсеткіш тек 16%-ын ғана көрсетті.

2021 жылғы 29 қыркүйектегі пресс-релизінде Финляндияның Білімді бағалау орталығы (FINEEC) Финляндия балалар омбудсменімен, Ауылдық саясат кеңесі орта мектептің жабылуының балаларға және жергілікті қауымдастықтарға әсерін тәуелсіз және жан-жақты бағалауды бастайтынын хабарлады. Бағалау БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы Декларациясына сәйкес балалардың тең базалық білім алуға және салауатты тұлға ретінде өсу құқықтарына баса назар аудара отырып жүргізіледі.

Дегенмен, халықаралық контексте Финляндия шағын мектеп елі болып саналады. Финляндиядағы бір орта мектепте орта есеппен 200 оқушыдан аспайды. 50-100 балаға дейін және үш-төрт мұғалімі бар салыстырмалы түрде шағын ауылдық бастауыш мектептер жалпы білім беру мекемелерінің 30%-дан астамын құрайды.

Ең алдымен, ШЖМ мәселесі Финляндияның солтүстігіндегі Лапландияда кездеседі, онда жергілікті халық самилер тұрады. Шағын жинақты мектептердің ең көп шоғырланған жері де осы Лапландияда. Лапландия үкіметі шағын мектептерге және сами тілі мен мәдениетін сақтауға аса жауапкершілікпен қарайды. Балаларды тасымалдау үшін арнайы такси жалға беріледі, ал бұл шығындарды муниципалитет төлейді.

Фин тіліндегі «шағын жинақты мектептер» термині «pienet koulut» немесе «pienryhmäkoulut» деп аталады. «Pienet» «кіші», ал «koulut» - «мектептер» деп аударылады. Кейде «pienluokkainen koulu» термині де қолданылады, ол «шағын сыныптары бар мектеп» дегенді білдіреді. Мектептің контекстіне және өзіндік ерекшеліктеріне байланысты Финляндиядағы шағын жинақты мектепке сипаттама жасау үшін әртүрлі нұсқалар қолданылуы мүмкін. «Pienet koulut» тарихы оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеретін және әртүрлі аймақтардың, соның ішінде ауылдық және аз қоныстанған аймақтардың бірегей контексттерін қолдайтын білім беру жүйесін құруға ұмтылатын

елдің жалпы тенденциясын көрсетеді. Бұл факт елдің жалпы білім беру жүйесінің ерекше қажеттіліктерін зерделеу, білу және ескеру қажеттілігін талап етеді, өйткені бұл мектептердің бұқаралық сипатына сәйкес олардың қоғам өміріндегі маңыздылығын тағы да дәлелдейді.

Финляндиядағы шағын жинақты мектептің тарихы елдегі білім беру жүйесінің дамуымен байланысты. Финляндияда білім беру мекемелері, соның ішінде шағын жинақты мектептер ауылдық және шалғай аймақтардағы білім беруді қолдауда маңызды рөл атқарады. 19 ғасырдың басында Финляндия 1917 жылы Ресей империясынан тәуелсіздік алғанға дейін елдегі білім шектеулі және қоғамның белгілі бір тобына ғана қолжетімді болды. Мектептер көбінесе қалалар мен шағын қалаларда орналасты.

19 ғасырдың ортасында Финляндияда білім беру жүйесінде өзгерістер орын алып, ауылдық жерлердегі білім беру мәселесін қайта қарау жүзеге асырыла басталды. Бұл білімге қолжетімділікті кеңейтуге және білім беру жүйесін нығайтуға бағытталған реформаларға байланысты. 1866 жылы *Lanternattikomitea* құрылды, ол ауылдық жерлерде білім беруді кеңейту бағдарламасын жасады. Бұл кезеңде ел Ресей империясының ықпалында болды, фин халқының өзіндік ерекшелігі мен тілін нығайту үшін реформалар жүргізілді. Негізгі бағыттардың бірі білім беру жүйесі болды. Бұл қадам көптеген ШЖМ-ның ашылуына ықпал етті.

Шағын жинақты мектептер Финляндия елінің білім беру жүйесінде маңызды рөл атқарды. Әр ауылда мектеп ашу мақсаты 1898 жылғы округтерге бөлу туралы жарлығынан кейін белгіленді. Декрет провинциялардан бірде-бір оқушы мектепке бару үшін 5 км-ден астам жол жүрмеуі үшін округтерді мектеп округтеріне бөлуді талап етті. Финляндияда мектептер саны көбейіп, көп ұзамай әрбір дерлік ауылдың өз мектебі пайда болды.

1921 жылы Финляндияда 7 жастан 14 жасқа дейінгі балаларға міндетті білім беруді белгілейтін «Міндетті білім беру туралы» заң қабылданды. Бұл заң елдің әр өңірінде, соның ішінде ауылдық жерлерде білім саласының кеңеюіне одан әрі серпін берді. Екінші дүниежүзілік

соғыстан кейін Финляндия өзінің білім беру жүйесін одан әрі жетілдіруге ұмтыла бастады. Осыған байланысты елде көптеген жаңа мектептерге қажеттілік туындады, ауыл мектептерінің санының бұрын-соңды болмаған өсімі басталды. 1950 жылдардың ортасына дейін мектептердің санының өсуі жалғаса берді. 1970-1980 жылдары елде жалпы білім беруді нығайтуға, оқыту сапасын арттыруға бағытталған ауқымды реформалар жүргізілді.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі фин мемлекетінің аймақтық дамуы, «орталықтандырылмаған мемлекет» кезеңі 1980 жылдардың соңына дейін жалғасты. Мемлекеттің әлеуметтік жауапкершілігі бүкіл елге таралып, елдің тәуелсіздігін сақтау үшін әлеуметтік бірігу қажет деп саналды. Алайда 1960 жылдардың аяғында туу көрсеткішінің төмендеуіне және ауылдағы құрылымдық өзгерістерге, соның ішінде эмиграцияның күшеюіне және ауыл инфрақұрылымының дамуына байланысты шағын жинақты мектептер жабыла бастады. Шағын ауылдық мектептердің жабылуы Финляндияда ғана емес, басқа Скандинавия елдерінде және Ұлыбританияда да айтарлықтай өсе түсті. Ірі, материалдық-техникалық базасы жақсы бір сыныпты мектептерге артықшылық беріліп, шағын ауылдардағы балаларды осы үлкен мектептерге тасымалдау мақсаты қойылды.

Финляндияда шағын ауылдық мектептердің жағдайы 1970 жылдардың аяғында, қазіргі таңдағы жалпы білім беру жүйесінің негізі қаланған тұста және білім берудегі теңдік барлық азаматтар үшін тең білім алу мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге бағытталған кезде жақсарды десек де болады. Дегенмен, 1980 жылдардағы елдің саяси жағдайы 1987 жылы Финляндияның білім беру саясатының өзегін қайта анықтауға алып келді. Тұрғылықты жері мен әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан тең білім беру мүмкіндіктерін қамтамасыз ету саясатының орнына «теңдік - әрбір оқушының өз біліміне және үмітіне сәйкес білім алу құқығы» деген саясат жүзеге аса бастады.

1980 жылдардағы елдің экономикалық өсуі Финляндия мемлекетіне үкіметтік көмектің көлеміне қарай ең аз оқушылар санын реттей отырып, шағын жинақты мектептер желісін айтарлықтай уақыт ішінде

қолдап тұруға мүмкіндік берді. Мемлекеттің көмегін шағын жинақты мектептерді сақтап қалуға бағытталған әлеуметтік-саяси қолдау ретінде түсіндіруге болады.

Шағын ауылдық мектептерді жабудың жаңа толқыны 1990 жылдардағы рецессия тұсында және қазіргі таңда да жалғасып жатқан муниципалды ақша үнемдеу саясатының бір бөлігі ретінде басталды. Сол кезеңнен бері мектептердің жабылуы экономикалық себептерге байланысты екендігі қоғамға түсіндірілді және негізделді. Институционалдық орталықсыздандыруды қолдайтын саяси ортада муниципалитеттерге шешім қабылдауға көбірек өкілеттіктер берілді. Финляндия мемлекеті 2006 жылы шағын жинақты мектептерді қосымша қаржыландыруды тоқтатты, бұл өз кезегінде муниципалитеттердің қаржылық мәселелерді шешу үшін жергілікті мектептерді жабуына әкелді. Бұл әсер 2006 жылғы мектептердің жабылуы туралы деректерінде байқалды, рекордтық көрсеткіш 186 мектеп жабылды.

2010 жылдың басында ратификацияланған заңнамадағы өзгерістер білім беру мәселелері бойынша тәуелсіз муниципалдық шешімдер санының артуына әкелді. Бұрын мемлекет шағын жинақты мектептерді қолдауға бөлек өтемақы бөлетін, бірақ мемлекеттен муниципалитеттерге берілетін қаржыландыру енді мақсатты емес болды. Қазіргі уақытта мемлекет муниципалитеттерге білім беру қызметін ұйымдастыруға байланысты эксплуатациялық шығындарды заңда белгіленген есептеу негіздеріне сәйкес төлейді. Егер муниципалитет бастауыш білім беру қызметтерін базалық бірлік бағасынан төмен ұйымдастырса, муниципалитет алатын мемлекеттік қаржыландыру азаймайды. Алайда, егер білім беру шығындары базалық бағамен белгіленген деңгейден асып кетсе, муниципалитет барлық қосымша шығындарды жабуы керек.

Финляндиядағы білім беру тарихының маңызды аспектісі білім берудегі теңдікке үнемі ұмтылу болып табылады. Бұл білім беру ресурстарын әртүрлі аймақтарға бөлуді қамтиды.

Нәтижесінде Финляндиядағы шағын жинақты мектептер әсіресе

ауылдық жерлерде білім беру жүйесінің маңызды элементіне айналды. Олар білімге қолжетімділікті кеңейтуге көмектесті және оқушылар санының аздығынан үлкен мектептер тиімсіз болуы мүмкін аймақтарда білім алуға қолдау көрсетті. Финляндиядағы шағын мектептердің үлкен оқу орындарынан ерекшеленетін төмендегідей ерекшеліктері болуы мүмкін (бірақ, Финляндияның жалпы мектеп көлеміне қарамастан жоғары білім беру стандартын қамтамасыз етуге ұмтылатынын атап өткен жөн):

Жергілікті қоғамдастықпен берік байланыс. ШЖМ жергілікті халықпен жиі, әрі тығыз байланыста болады. Олар ауылдағы оқу-ағарту және қоғамдық белсенділіктің орталығына айналып, қоғамды нығайтуға ықпал етеді. Жергілікті қауымдастықпен берік байланыс Финляндиядағы ШЖМ-тің өзіне тән ерекшеліктерінің бірі болып табылады. Бұл байланыс бірегей білім беру ортасын құруда маңызды рөл атқарады және жергілікті тұрғындарды мектеп өміріне қолдау көрсету мен тартуды қамтамасыз етеді. Шағын жинақты мектептер көбінесе ауылдық немесе шағын елді мекеннің орталығына айналады. Олар білім беріп қана қоймай, түрлі мәдени, әлеуметтік және спорттық шараларды өткізу орны ретінде де қызмет етеді. Көбінде шағын жинақты мектеп ата-аналары мектептің оқу процесіне белсенді қатысады. Олар мектеп комитетінің мүшелері ретінде қызмет ете алады, іс-шараларды ұйымдастыруға көмектеседі және тіпті ерікті түрде өз қабілеттерін көрсете алады. Мектептер көбінесе оқушылар ғана емес, ата-аналар мен қоғамдастықтың басқа да мүшелері қатыса алатын білім беру іс-шараларын ұйымдастырады. Бұл дәрістер, шеберлік сабақтары, тақырыптық жобалар және басқа да іс-шараларды қамтуы мүмкін. Сонымен қатар, ШЖМ жергілікті халықтың дәстүрлері мен мәдениетімен де белсенді түрде әрекеттеседі. Олар жергілікті қоғамның өзіндік ерекшеліктерін көрсететін мерекелер, фестивальдар мен іс-шаралар ұйымдастыра алады.

Мектептер бірлескен іс-шараларды өткізу үшін жергілікті кәсіпорындармен, ұйымдармен және қауымдастықтармен серіктес бола алады. Бұл оқу үрдісіне ғана емес, ауданның экономикалық және

әлеуметтік дамуына да септігін тигізеді. Кейбір жағдайларда жергілікті тұрғындар кеңестер немесе комитеттер арқылы мектепті басқаруға белсенді түрде қатыса алады. Бұл қоғамның білім беру үдерісіне және шешім қабылдауға тікелей ықпалын қамтамасыз етеді. Осы және басқа да тәжірибелердің нәтижесінде ШЖМ жергілікті қауымдастықтармен тығыз қарым-қатынас жасауына, ал ол кезегінде тиімдірек оқытуға, оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға және жақын және қамқор жергілікті орталармен өзара әрекеттесу арқылы білім беру тәжірибесін байытуға ықпал етеді.

Шағын сыныптар және аралас сыныптар. Мұндай мектептерде шағын сыныптар жиі сақталады, ал ол мұғалімдерге әр оқушыға жекелендірілген нұсқаулар беруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқушылар санының аз болуына байланысты әртүрлі жастағы оқушылармен аралас сабақтарды қолдануға болады. Финляндияда кішігірім сыныптар мен аралас сыныптар оқуға жеке көзқарасты қамтамасыз етеді және неғұрлым қолайлы оқу ортасын жасауға көмектеседі.

Дараланған білім беру ортасын құруға бағытталған елдің білім беру философиясының бөлігі болып табылатын шағын сыныптар мен аралас сыныптардың бірқатар ерекшеліктері бар. Финляндияның білім беру жүйесіндегі шағын сыныптардың мынадай ерекшеліктерін атап өтуге болады:

1. Шағын сыныптар мұғалімдерге әрбір оқушыға көбірек жеке көңіл бөлуге мүмкіндік береді, бұл оқушылардың жеке қажеттіліктері мен оқу стильдерін жақсырақ түсінуге ықпал етеді.

2. Оқушылардың аздығы арқасында мұғалімдер өз оқушыларын жақсы біледі. Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас тиімдірек қарым-қатынас пен түсіністікке ықпал етеді.

3. Шағын сыныптардағы мұғалімдер өздерінің оқу бағдарламаларын құрастыруда және жүзеге асыруда көбірек еркіндікке ие, бұл оларға жекелеген оқушылардың қажеттіліктеріне икемді жауап беруге және оқыту әдістерін бейімдеуге мүмкіндік береді.

4. Шағын сыныптар қолайлы оқу ортасының қалыптасуына ықпал

етеді. Мұғалімдер оқушылардың эмоционалдық жағдайын жақсырақ бақылап, қажет болған жағдайда оларға қолдау көрсете алады.

5. Ата-аналар көбінесе шағын сыныптардағы балаларының білім беру тәжірибесіне көбірек ат салысады және оқу іс-әрекеттеріне, ата-аналар кеңестеріне және мектептің басқа да бастамаларына көбірек қатысуы мүмкін.

6. Шағын сыныпты басқару ұйымдастыру және басқару тұрғысынан тиімдірек болуы мүмкін, бұл бюрократиялық жүктемені азайтып, шешім қабылдау процестерін икемді ете алады.

Шағын сыныптар мұғалімдер мен оқушыларға тақырыптарды терең талқылауға, зерттеуге және топтық жобаларға көбірек уақыт бөлуге мүмкіндік береді, бұл сыни тұрғыдан ойлауды дамытуға және шығармашылық оқуға ықпал етеді.

Бұл екі тәсілдің де жекеленген оқытуға, сыни тұрғыдан ойлауды дамытуға және қолайлы білім беру ортасын құруға баса мән беретін фин білім беру жүйесінің қағидаттарына негізделгенін атап өткен жөн. Дегенмен, сынып мөлшері мен ұйымы туралы шешімдер әр мектеп пен аймақтың нақты жағдайларына байланысты өзгеруі мүмкін екенін ескеру маңызды.

Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас. Көбінде ШЖМ мұғалімдері өз оқушыларын жақсырақ таниды, бұл тығыз қарым-қатынасты және жеке қолдау көрсету мүмкіндігін жеңілдетеді. Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас фин орта мектептеріндегі білім берудің маңызды аспектісі болып табылады. Бұл ерекшелік дараланған білім беру ортасын құрудың негізгі элементіне айналады. Сыныптар саны аз болғандықтан, мұғалімдер әр оқушыға көбірек жеке көңіл бөле алады. Бұл жеке қажеттіліктерді, ерекшеліктерді және оқу стильдерін анықтауға мүмкіндік береді, бұл тиімді оқытуға ықпал етеді. Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас өзара сенім, түсіністік және қолдау негізінде құрылады. Мұғалімдер әрбір оқушының жеке қызығушылықтарын, мінез-құлқын және қажеттіліктерін жақсы түсіне алады.

Тығыз қарым-қатынас мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы ақпарат алмасуды да жеңілдетеді. Мұғалімдер ата-аналармен оқушылардың үлгерімі, жетістіктері және қажеттіліктері туралы оңайырақ байланыса алады. Жақын қарым-қатынастар мұғалімдерге оқушыларға, әсіресе қиындықтар туындағанда немесе қосымша көмек қажет болған кезде жеке қолдау көрсетуге мүмкіндік береді. Шағын жинақталған мектептердің мұғалімдері оқушылардың оқу ортасында психологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ете отырып, олардың эмоционалдық әл-ауқатына тиімдірек қолдау көрсете алады. Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас оқыту әдістері мен бағдарламаларын әр оқушының жеке қажеттіліктеріне, оқу стилі мен оқу қарқынына икемді түрде бейімдеуге мүмкіндік беретінін атап өткен жөн. Мұндай сыныптарда мұғалімдер ата-аналарды оқу-тәрбие процесіне белсенді түрде тарта отырып, үй мен мектеп арасында серіктестік орната алады.

Мұндай қарым-қатынастар оқушылар қолдауды сезінетін және жеке тұлға ретінде дами алатын білім беру ортасын құруға көмектеседі. Сондай-ақ, олар оқушылардың табысты оқуының жалпы мақсатына жету үшін маңызды болып табылатын тиімді қарым-қатынас пен ақпарат алмасуды жеңілдетеді.

Бағдарламаның жергілікті бейімделуі. Мұндай мектептердегі мұғалімдер оқу бағдарламаларын жергілікті қажеттіліктер мен оқушылардың ерекшеліктеріне бейімдеуде икемділікке ие болуы мүмкін. Бұл бағыт жекелей оқытуға және қолайлы білім беру ортасын құруға бағытталған жалпы финдік білім беру философиясымен байланысты. Мұғалімдер мен мектеп әкімшілігі негізгі қажеттіліктер мен қызығушылықтарды анықтау үшін жергілікті қоғамдастықпен, ата-аналармен және оқушылармен тығыз байланыста жұмыс істейді. ШЖМ мұғалімдері әр оқушының білім деңгейлеріндегі, қызығушылықтары мен қажеттіліктеріндегі айырмашылықтарды ескере отырып, оқуға деген көзқарасты даралауға ұмтылады. Мектептердегі оқу бағдарламасы осы дараландыруды ескере отырып жасалған, бұл әрбір оқушының оқу деңгейі мен қарқынын нақтырақ анықтауға мүмкіндік береді. ШЖМ оқу

материалдары мен бағдарламаны ағымдағы тақырыптарға, оқиғаларға немесе оқушылардың қызығушылықтарына сәйкес бейімдеу әдістерін таңдауда біршама икемділікке ие болуы мүмкін. Бұл жергілікті ресурстарды және экологиялық аспектілерді пайдалануды қамтиды.

Мектеп бағдарламасы сыни тұрғыдан ойлау, қарым-қатынас, ынтымақтастық және тәуелсіздік сияқты негізгі дағдыларды дамытуға баса назар аударады. Мұғалімдер оқушыларды қазіргі қоғамда табысты бейімделуге дайындау үшін оқу процесіне осындай элементтерді енгізуге ұмтылады. Тәжірибелік оқытуды қамтамасыз ету және неғұрлым нақты және мазмұнды оқу контексттерін құру үшін жергілікті ресурстарды, сарапшыларды және тәжірибелерді оқу процесіне кіріктіру басымдыққа ие. Бағдарламаны жергілікті бейімдеудің мұндай әдістері Финляндияның белгілі бір аймағындағы ШЖМ-тің бірегей қажеттіліктері мен контекстіне барынша сәйкес келетін білім беру ортасын құруға көмектеседі.

Бірегей білім беру тәжірибесіне баса назар аудару. Финляндияда оқушылар үшін дараланған тәсілді, жергілікті қоғамдастықпен өзара әрекеттесуді және оқытудың әртүрлі әдістерін қолдануды қамтитын бірегей білім беру тәжірибесін құруға басымдық беріледі. Ресурстар аз болғандықтан, шағын мектептер бірегей білім беру тәжірибесіне, соның ішінде әртүрлі оқу тәжірибелеріне, сабақтан тыс іс-шараларға және жобаға негізделген жұмысқа көбірек қол жеткізуге баса назар аудара алады.

Жекелендірілген тәсіл оқу материалдарына, бағалау әдістеріне және сабақ кестесіне бейімделуді қамтуы мүмкін. Мектептер білім беру процесіне ресурстарды, тәжірибені кіріктіру үшін жергілікті қоғамдастықпен белсенді түрде қарым-қатынасқа түседі. Оқу жобаларын жергілікті мәселелерге, зерттеулерге немесе тақырыптарға бағыттау арқылы білім беру тәжірибесін оқушыларға көбірек қызықты етуге мүмкіндік алады. Мектептер білім беруді ғана емес, сонымен қатар сыни ойлау, қарым-қатынас, ынтымақтастық және шығармашылық сияқты негізгі дағдылар мен құзыреттерді дамытуға баса назар аударады. Білім беру тәжірибелері тек оқу нәтижелерін ғана

емес, сонымен қатар оқушылардың жеке қасиеттерін дамытуға бағытталған.

Көптеген шағын жинақты мектептер ауылдық жерлерде орналасқан, бұл табиғат ресурстарын білім беру мақсатында белсенді пайдалануға мүмкіндік береді. Оқу бағдарламалары ғылымды, экологиялық білім беруді және ашық алаңдағы іс-шараларды қамтуы мүмкін. Мектептер оқу үдерісіне жобалық әрекеттерді белсенді түрде енгізіп, оқушыларға нақты мәселелерді шешуге, командада жұмыс істеуге және практикалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Жобаларды жергілікті дәстүрлермен, тарихпен немесе қиындықтармен байланыстыруға болады, ал бұл өз кезегінде осы іс-шаралардың оқушылар өмірінде маңызды орын алуына алып келеді.

Білім беру тәжірибесі жергілікті дәстүрлерді, мәдениет пен тарихты зерделеуді қамтуы мүмкін, бұл қауымдастықтың бірегей болмысын сақтауға көмектеседі. Білім беру процесін ұйымдастырудағы икемділік мектептерге оқушылар мен жергілікті қоғамдастық қажеттіліктерінің өзгерістеріне жылдам әрекет етуге мүмкіндік береді. ШЖМ бірегей жағдайлар мен мүмкіндіктерге тиімдірек бейімделе алады. Білім берудегі бұл тәсілдер жергілікті контексттер мен жеке оқытудың маңыздылығына баса назар аудара отырып, ШЖМ-те оқушылар үшін бірегей және мазмұнды білім беру тәжірибесін құруға ықпал етеді.

Әрбір шағын мектептің бірегей және оның ерекшеліктері орналасқан жеріне, ресурстарына және жергілікті бастамаларға байланысты әр түрлі болуы мүмкін екенін атап өткен жөн.

ШЖМ әртүрлі пәндерді, мамандандырылған мұғалімдерді және озық технологияларға қол жеткізуді қамтамасыз етуде қиындықтарға тап болуы мүмкін. Дегенмен, мұғалімдердің жаңашылдық пен жергілікті қоғамдастықпен тығыз қарым-қатынас жасау мүмкіндіктері көбірек ықтималдыққа ие.

Ауылдық шағын жинақты мектептер шектеулі ресурстарға, соның ішінде қаржыландыру мен мамандандырылған қызметкерлерге тап болуы мүмкін. Дегенмен, алдыңғы қатарлы елдерде қала мен ауылдағы білім сапасының айырмашылығы ең төменгі деңгейде сақталып келеді

мысалы, финдік мектеп оқушылары мектептің орналасқан жеріне қарамастан жоғары нәтижелер көрсетіп келеді, өйткені елдің білім беру жүйесі барлық аймақтардағы оқушыларға бағытталған теңдей мүмкіндіктерді қамтамасыз етуге күш салады. Финдік мектеп реформасының тәжірибесі көрсеткендей, білім сапасы оның қалада немесе ауылдық мектепте орналасқанына байланысты емес.

Шалғай аудандарда оқушылардың мектепке жетуі ұзақ уақыт алуы мүмкін. Сол себептен де, оқушылардың қиындықтарсыз білім алуға деген қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін көлік мәселелерін шешуге күш салынуда. Жоғарыда атап өткеніміздей, Лапландияда балаларды тасымалдау үшін арнайы такси жалға беріледі және бұл шығындарды муниципалитет төлейді. Финляндияның білім беру жүйесі жалпы алғанда жақсы бағаланғанымен, шағын жинақты ауыл мектептерінің тәжірибесі орналасқан жеріне, қоғамдастықтың қатысуына және жергілікті бастамаларға байланысты әртүрлі болуы мүмкін екенін атап өткен жөн.

Солтүстік Ирландияда, басқа аймақтардағы сияқты, «small schools» шағын мектептер немесе «small rural schools» шағын ауылдық мектептер деп те аталатын мектептер ауылдық және шалғай аймақтардағы білімге қолжетімділікті қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Бұл мектептерде әдетте оқушылар саны аз болып болады және олар көбінесе жергілікті қауымдастық үшін білім беру, мәдени және әлеуметтік өмірдің орталығы болып табылады.

Солтүстік Ирландия халқының үштен бірінен астамы ауылдық жерлерде тұрады, ал жердің 80%-дан астамы ауылдық жерлер. Білім басқармасының 2020-2021 жылдарға арналған мәліметтеріне сәйкес, барлық 803 бастауыш мектептің жартысынан көбі (55%) ауылда. Бұл 5000 адамнан аз елді мекендерде және ауылдық жерлердегі ашық жерлерде орналасқан мектептер.

Ал 2021-2022 жылы Солтүстік Ирландиядағы барлық 796 бастауыш мектептің 55%-ы ауылдық мектептер қатарына жатқызылды және осы ауылдық мектептердің 39%-ында 100-ден аз оқушы болды (435 мектептің 170-і). Солтүстік Ирландияның қоғамы сияқты, елдің мектеп

жүйесі де этно-діни сипаттамасы бойынша бөлінген. Бастауыш мектептердің екі басым түріне негізінен протестанттық тектес оқушылар (бақыланатын мектептер) немесе католиктік тектес оқушылар (католиктік мектептер) білім алады.

Солтүстік Ирландияның 2022-2027 арнайы білім беру стратегиялық жоспары стандарттарды арттыруға назар аудара отырып, дұрыс типтегі және көлемдегі тұрақты мектептер желісін дамытуға бағытталған. Оқушылар санына келетін болсақ, министрліктің мектеп саясатында бастауыш мектептерде қалада кемінде 140, ауылдық жерде 105 оқушы болуы керек деп көрсетілген. Стратегиялық жоспарға сәйкес, Солтүстік Ирландияның 800-ге жуық бастауыш мектебінің 230-ында ұсынылғаннан саннан аз оқушылар бар. Олардың көпшілігі ауылдық жерлерде орналасқан: 440 ауыл мектебінің 193-інде 105-тен аз оқушы бар.

Солтүстік Ирландия – діни және этноұлттық белгілері және ерекшеліктері бойынша екі негізгі топқа бөлуге болатын қоғам болып табылады:

1) бірі Ирландиялық саяси/мәдени сәйкестікті және біртұтас аралдың жобасын қолдауға бейім католиктік діни бірлестікті қолдайды.

2) екіншісі – Ұлыбританияның бір бөлігі болып табылатын Солтүстік Ирландияның статус-квосын қолдайтын және қорғайтын британдық саяси/мәдени сәйкестілік және протестанттық діни тарихы бар қоғам.

Сондықтан Солтүстік Ирландиядағы шағын ауылдық кіші мектептер мен олардың қауымдастықтары арасындағы байланыстар мен қарым-қатынастарды зерттеу маңызды және өзекті.

Солтүстік Ирландиядағы шағын ауылдық мектептердің контексі осы аймаққа тән. Мұнда әрқашан шағын жинақты мектептердің саны айтарлықтай көп болған. Шын мәнінде, 1964 жылы 26-дан 50-ге дейін оқушысы бар 450-ден астам мектеп болды, бірақ бұл сан азайып бара жатқанымен, 1990-шы жылдардың басында осындай саны аз оқушысы бар 150-ден аса мектеп болды.

2020-2021 жылы Солтүстік Ирландиядағы барлық ауылдық

бастауыш мектептердің 40%-да 100-ден аз оқушы болды. Шағын жинақты мектептердің көптігін ішінара аймақтың ауылдық табиғатымен, көп салалы мектеп жүйесімен, таңдаулы білім беру жүйесімен және демографиялық құлдырау кезеңімен түсіндіруге болады. Шындығында, шағын ауыл мектептерінің едәуір бөлігі қатар орналасқан (көбінесе бір-бірінен бірнеше ярд қашықтықта) үлесінде 105-тен аз оқушы бар болып келеді.

Солтүстік Ирландиядағы ШЖМ санының көп болуының себептері тарихи мұраға, халық санына және географиялық факторларға және сондай-ақ лингвистикалық және діни себептерге байланысты. 1977 жылға дейін ұзақ уақыт бойы шағын жинақты мектептерді үлкен мектептерге айналдырудың үздіксіз саясаты айтарлықтай жетілдіріліп отырды.

Бүкіл әлемде білім беру жүйесі мен білім беру саясаты көбінесе мектептегі оқытудың қалалық үлгісін қолдай отырып жасалады және тұжырымдамаланады. Ауыл мектептері олардың географиялық оқшаулануына және шағын көлеміне (оқушылар мен қызметкерлердің саны аз) байланысты кездесетін қиындықтарға байланысты жиі теріс бағаланатыны бар. Керісінше, ауыл мектептерінің тұлғаны, қоғамды дамытуға қабілетті екені анықталды; яғни шағын мектептер әлеуметтік капиталды дамыту және қолдау, қауымдастықтың экономикалық өмірінде шешуші рөл атқару және тұрғындардың қоғамдық өмірге қатысуын арттыру; кездесу орны және жергілікті қауымдастықты біріктіретін желі құрудың негізі ретінде қызмет етеді.

Дегенмен, Солтүстік Ирландиядағы шағын ауылдық мектептер осындай маңыздылығына қарамастан, саяси аренада тарихи түрде үлкен қалалық әріптестеріне қарағанда қалаусыз және олар жабылу немесе біріктіру қаупіне тап болып отырғандықтан, қолайсыз мектептер ретінде саналды. Осыған қатысты нақты дәлелдердің жоқтығына қарамастан, шағын ауыл мектептері үлкенірек мектептерге қарағанда қымбатырақ және оқу нәтижелері нашар деген ұғым қалыптасты, ал аралас сыныптар төмен стандарттар мен нәтижелерге ықпал етеді деп саналды. Мысалы, 2016 жылы Білім министрі жоспарлы кезеңнің

соңына қарай «бастауыш сынып оқушыларын аралас сыныптарында оқыту мәселесін» шешу үшін шаралар қабылданады деп күтетінін мәлімдеді.

Басқа елдердегідей, Солтүстік Ирландиядағы ауыл мектептері бастауыш және орта мектеп деңгейдегі қалалық әріптестеріне қарағанда оқуға қабылдау, қаржылық және білім беру мәселелері қиындықтарына көбірек тап келеді.

Ауылдық мектептерге қатысты проблемалардың қатарына жалпы білім беретін мектептерде кең оқу бағдарламасымен қамтамасыз ету, қызметкерлердің кәсіби біліктілігін арттыру мүмкіндіктері, мұғалімдер мен директорларды жұмысқа алудағы қиындықтар, қаржылық тұрақтылыққа байланысты жабылу қаупі жатады. Ақшаны үнемдеу үшін шағын жинақты мектептерді (басқа мектептердің жанында орналасқан) бір-бірімен біріктіруге шақырды.

Дегенмен, екінші жағынан, ауылдық мектептердегі оқушылар қалалық оқушыларға қарағанда (2016 жылғы PIRLS Progress in International Reading Literacy Study мәліметтері бойынша) айтарлықтай жақсы нәтиже көрсеткен. Сонымен қатар, шағын ауылдық мектептердің бірқатар әлеуетті артықшылықтары, соның ішінде қызметкерлердің аздығы және мектеп пен қоғамдастық арасындағы қарым-қатынастың жақсаруы есебінен оқытудың тиімділігі артқандығы анықталды.

Сондай-ақ ауылдық мектептердің жабылуының қаржылық, көліктік және қоғамдық ықтимал әсерлері бар. Шынында да, жергілікті мектеп жоқ шалғай елді мекендерде тұратын жастардың білім деңгейі төмен болатындығы (қыста мұз бен қар болған кезде мектепке бара алмайды) және қоғамнан оқшауланған, мысалы, мектептен тыс іс-шараларға (өйткені сабақтан кейін оларды үйлеріне апаратын автобус жоқ) қатыса алмайды. Солтүстік Ирландиядағы кез келген мектептің құрылымын түсіну үшін олардың саяси және діни тұрғыдан бөлінген жүйеде орналасқанын білу аса маңызды.

2-кесте – Солтүстік Ирландиядағы бастауыш мектептер (2020-2021 оқу жылы)

Мектепті басқару үлгісі	Мектеп саны	Католиктер	Протестанттар	Өзге /діни топқа қатысы жоқ
Бақылаудағы бастауыш мектептер	355	6,120	45,569	26,206
Католиктік	355	73,209	650	4,157
Интеграцияланған	47	3,756	3,485	3,926
Басқа	39	3,335	810	1,102

2-кестеде көрсетілгендей, 2021-2022 оқу жылында католиктік бастауыш мектептердегі оқушылардың бір пайыздан азы протестанттық текті болды, ал бақыланатын бастауыш мектептердегі оқушылардың тек сегіз пайызы ғана католиктік текті болды. Сондай-ақ, екі конфессиядан, басқа діндегі оқушылар оқитын интеграцияланған мектептердің саны азда болса бар.

Протестанттық және рим-католиктік мектептерді басқарудағы негізгі айырмашылық олардың басқару комитеттерінің құрамы болып табылады. Атап айтқанда, протестанттық басқару комитеттері клерикалдық емес ықпалдарды көбірек көрсетеді. Солтүстік Ирландияның кейбір мектептерінің басқару комитеттерінде әрқашан протестант дінді ұстанатын мұғалімдері бар.

Бұл ата-аналарға да қатысты: бақыланатын протестанттық мектептерде заң бойынша олардың комитеттерінде ата-аналар өкілдері болуы талап етілетіні рас, дегенмен рим-католиктік мектептерде де ата-аналардың нақты өкілдері болады. Жалпы Солтүстік Ирландияда протестанттық мектептерде ата-аналар немесе ата-аналар-мұғалімдер қауымдастықтары бар. Мұндай формальды қарым-қатынастар католиктік мектептерде соншалықты танымал болған жоқ, дегенмен католиктік мектеп директорлары қасиетті рәсімдерге балаларды дайындауда және жексенбі күндері шіркеуден тыс ата-аналармен бейресми қарым-

қатынастың салыстырмалы түрде үлкен құндылығын болатындығын атап өтеді. Мұндай байланыстарды үш негізгі конфессиялық фракциялар болуы мүмкін протестанттық мектептерге қарағанда моноконфессиялық рим-католиктік мектептерде орнату оңайырақ болуы мүмкін.

Қазіргі таңда мектеп жүйесі әлі де болса діни тұрғыдан өзіндік сегменттелген күйде қалып отыр, екі негізгі топтың оқушылары негізінен екі түрлі мектеп түрін «таңдайды». Мектептердің түрлері басқару, иелік ету және қаржыландыру тәртібі бойынша әртүрлі. Протестанттық қауымдастықтың оқушыларының көпшілігі бақыланатын (де-факто мемлекеттік) мектептерде (оларда протестанттық шіркеулер ресми рөл атқарады), ал католиктік қауымдастықтың оқушыларының көпшілігі католик шіркеуі басқаратын ерікті мектептерде оқиды. Бақыланатын және қолдаудағы мектептерді мектеп басқарушылар кеңесі басқарады, олардың кейбір мүшелері протестанттық немесе католиктік шіркеулердің жергілікті діни қызметкерлерінен немесе олардың өкілдерінен құралған.

Әртүрлілігіне және кейбір халықаралық зерттеулерге сәйкес келетініне қарамастан, Солтүстік Ирландиядағы шағын ауылдық мектептер ұқсас қиындықтарға тап болады, олардың ішінде ең жиі кездесетіні қаржылық қысымдар мен қызметкерлердің ауыр жүктемелері (директордың қосарлы/бірнеше рөлдерді атқаруы). Осы мектептердің көпшілігі үшін, әсіресе оқушылар саны аз мектептер үшін оқушылар санының азаюы және жабылу қаупі ерекше маңызды және директорлардың жұмысына оң қанағаттануына теріс әсер етеді. Территориалды жоспарлаудың саяси контекстіне байланысты шағын мектептер түрлі қауесеттерге аса сезімтал болып келеді, әсіресе мектептің жабылу кезінде, жергілікті ата-аналар балаларын бір мектепте оқуын жалғастыра алмайды деген сеніммен тіркеуге құлшыныстары азаяды.

Шағын жинақты мектептердің негізгі проблемалары немесе қиындықтары 2-суретте көрсетілгендей Еуропаның өзге де елдерінде кездесетін мәселелерге ұқсас.

Шағын ауылдық мектептердің де мынадай да жағымды, мықты тұстары бар деп саналады, олардың ең көп тарағаны – олардың қоғаммен тығыз байланысы, оқушы мен мұғалімнің төмен арақатынасы (балалардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өте қолайлы) және барлығы

бір-бірін білетін және қолдайтын отбасылық атмосфера.



2 Сурет. ШЖМ проблемалары мен қиындықтары

Шағын жинақты ауыл мектептері ауылдық қауымдастықтың маңызды бөлігін құрайды. Олардың кейбіреулері «қоғамның жүрегі» болып саналады. Мұндай мектептер көбінесе адамдар жиналатын «кездесу орны» болып табылады. Мектептер қауымдастық іс-шараларын ұйымдастырады, әртүрлі топтармен ресурстарды бөліседі және аймақ экономикасына өз үлестерін қосады.

Қорытындылай келе, Солтүстік Ирландиядағы шағын ауылдық мектептер Еуропаның басқа шағын ауылдық мектептерімен бірдей проблемаларға тап болады, бірақ олардың жағдайы негізінен олар орналасқан ортаның оқшауланғандығына байланысты ерекшеленеді. Оның үстіне, Солтүстік Ирландиядағы шағын ауылдық мектептер біртекті топ емес. Кейбір мектептерде басқаларға қарағанда көбірек проблемалар бар сияқты, мәселен кейбір мектептердің басқа мектептерге қарағанда ресурстары көп немесе айтарлықтай көп/аз, т.б. және олардың қауымдастық контексті де әртүрлі.

2 ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ МЕН ӘДІСНАМАСЫ

2.1 ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби дамуындағы қиындықтар: мәліметтерді сандық және сапалық талдау.

Ауылдық шағын жинақты мектеп Қазақстанның ұлттық білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Қазақстанда шағын жинақты мектептердің көпшілігі ауылдық елді мекендерде орналасқан. ШЖМ саны Қазақстандағы аймақтардың аумақтық және демографиялық ерекшеліктеріне байланысты өзгеріп отырады. «Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің жағдайы мен дамуы туралы» ұлттық баяндамаға сәйкес 2022 жылы еліміздегі жалпы білім беретін мектептер 468 бастауыш, 786 негізгі орта және 1468 жалпы орта білім беретін мектептерден тұрады.

ШЖМ ең көп шоғырлануы халықтың тығыздығы төмен аймақтарда байқалады: Солтүстік Қазақстан (78%), Ақмола (68%), Қостанай (65%) және Павлодар (60%) облыстарында; 2022 жылы 2020 жылмен салыстырғанда шағын жинақты мектеп ең көп қысқарған облыстар: Қостанай (-30 мектеп), Ақмола (-15 мектеп) және Қызылорда (-7 мектеп). Халық тығыз орналасқан Түркістан, Маңғыстау, Атырау және Қызылорда облыстарда ШЖМ үлесінің төмендеу көрсеткіші тұрақты үрдіске ие.

Дегенмен, Жамбыл (+9 мектеп), Ақтөбе (+9 мектеп) және Атырау (+1 мектеп) облыстарында ШЖМ үлесі шамалы өсті.

Шағын жинақты мектеп қызметінің нәтижелі болуы көп жағдайда мұғалімдердің мәдениеттілігіне, біліміне, шығармашылығы мен кәсіби дамуына байланысты. Сондықтан мұндай жағдайда мұғалімдердің біліктілігін арттыру мәселесі маңызды болып табылады, оқу-тәрбие үдерісінің бірегей ұйымдастырылуы мен мазмұнына байланысты ерекше көзқарасты қажет етеді. ШЖМ жағдайы ауылдық елді мекендердің әлеуметтік-экономикалық дамуына, тұрғындардың мәдени және білім деңгейіне және демографиялық мәселелерді шешуге айтарлықтай әсер етеді.

Қазіргі таңда мұғалімдердің біліктілігін арттыру Қазақстандағы шағын жинақты мектептерді дамытудың басты мәселелерінің бірі болып табылады. Шағын жинақты мектептер бүгінгі таңда білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында мектептің инновациялық үдеріс ретінде дамуын қамтамасыз етуге қабілетті, белгілі бір жағдайда жұмыс істейтін, шығармашылық тұрғыдан ойлайтын жаңа типті педагогикалық ұжымды қажет ететіндігі белгілі жайт. Біліктілікті арттырудың мақсаты – мұғалімдердің білімін білім берудегі нақты мәселелер мен міндеттерді шешу құралы ретінде пайдалану. Сондықтан жаңа формация мұғалімдері мен көшбасшылары күрделі мәселелерді белгілі бір деңгейде шешіп қана қоймай, білім беру жүйесіндегі тенденцияларды танып, түсінуге, осы тенденциялар аясында жаңа білім мен технологияларды қолдана білуге тиіс.

Педагогикалық әдебиеттер мен зерттеулерде шағын жинақты мектеп мұғалімдерінің кәсіби біліктілігін арттырудың практикалық әдіс-тәсілдеріне аз көңіл бөлінген. Осыған байланысты шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің біліктілігін арттыру аспектілерін зерттеп, біліктілікті арттыру жүйелеріндегі тиімді әдістерді анықтау қажет.

Кейбір зерттеушілер шағын жинақты мектептердегі білім беруді жаңғырту үшін педагог кадрларды даярлау және олардың біліктілігін арттыру мәселелерін әртүрлі көзқарастар тұрғысынан қарастырды. Мұғалімдердің кәсіби дайындығын арттыру бойынша қызықты зерттеулер авторларының бірі - Ю.А. Савинков. Оның жұмысында біліктілікті арттыру процесінде дамытуды қажет ететін оқыту құзыреттілігінің негізгі аспектілері берілген. Автор шағын жинақты мектеп мұғалімдерінің алдында нақты дағдылар мен білімді талап ететін бірегей педагогикалық мәселелердің кездесетінін атап көрсетеді.

Региондардағы білім беру жүйесіндегі жұмыстарын ескере отырып, мұғалімдер аймақтағы барлық мұғалімдерге ортақ педагогикалық құзіреттіліктердің кең ауқымын меңгеруі, сонымен қатар шағын жинақты мектептерде туындайтын бірегей педагогикалық жағдаяттарды шешу үшін арнайы дағдыларды меңгеруі қажет.

Қазақстан Республикасында шағын жинақты мектептерді

дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған тұжырымдамасын әзірлеушілер шағын жинақты мектептерде жұмыс істейтін мұғалімдерге қосымша кәсіби құзыреттіліктерді ұсынды:

- сыныптағы жағдайға сәйкес ең қолайлы оқыту әдістерін таңдау, бейімдеу және дамыту;
- оқушылардың әртүрлі топтарын басқару;
- бір пәнді немесе бір тақырыпты оқыту кезінде оқушылардың сабақтағы іс-әрекетін басқару;
- оқушылардың жеке білім беру траекториясын жобалау;
- оқушылардың жеке үлгерімін бақылау үшін басқару және бағалау процедураларының пакетін әзірлеу;
- оқушыларды қоғамның әлеуметтік-мәдени және экономикалық процестеріне тарту.

Ю.А. Савинков ұсынған педагогикалық құзыреттіліктер:

- шағын оқу топтарында оқу үрдісін ұйымдастыра білу;
- оқытылатын пәндік материалды шағын жинақты мектептегі қазіргі қоғамдық сұранысқа байланысты туындайтын нақты міндеттерге бейімдей білу;
- мектеп оқушыларының нақты ауылдық әлеуметтік тәжірибені меңгеруге деген ұмтылысын барынша қанағаттандыру үшін педагогикалық шарттарды жүзеге асыру;
- білім беру ортасының нақты шарттарына сәйкес келетін оқу материалдарын таңдап алу және оларды өзінің педагогикалық тәжірибесінде пайдалана білу.

Қазақстанның шағын жинақты мектептерінде педагогикалық кадрларды үздіксіз даярлау процесінде тәрбие мазмұны мен әдістеріне байланысты ұйымдастырушылық, педагогикалық және ғылыми-әдістемелік мәселелерді шешетін педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру жүйесі жетекші рөл атқарады. Мұғалімдер цифрландыру дәуірінде мамандық талап ететін өзгерістер мен қосымша кәсіби жүктемелерге психологиялық тұрғыдан дайын болуы керек. Білім беру ұйымдарындағы жаңа кәсіби контекст өзгермелі жағдайларға бейімделу үшін қосымша күш салуды талап етеді.

Осы орайда А.К.Акишева жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне үздіксіз қолдау көрсету қажеттігін атап өтеді. Үздіксіз қолдау курстық қолдауды, ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етуді, зерттеу жұмыстарын жүргізуді қамтамасыз етуді, психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтиды.

Біліктілікті арттыру сапасы мен тұтастай алғанда білім беру жүйесін жаңғыртудың табыстылығы көп жағдайда педагогикалық ұжымның өзгерістерге дайындығына байланысты. Өзгерістерге дайын болу қазіргі мұғалім моделінің негізгі көрсеткіші болып табылады.

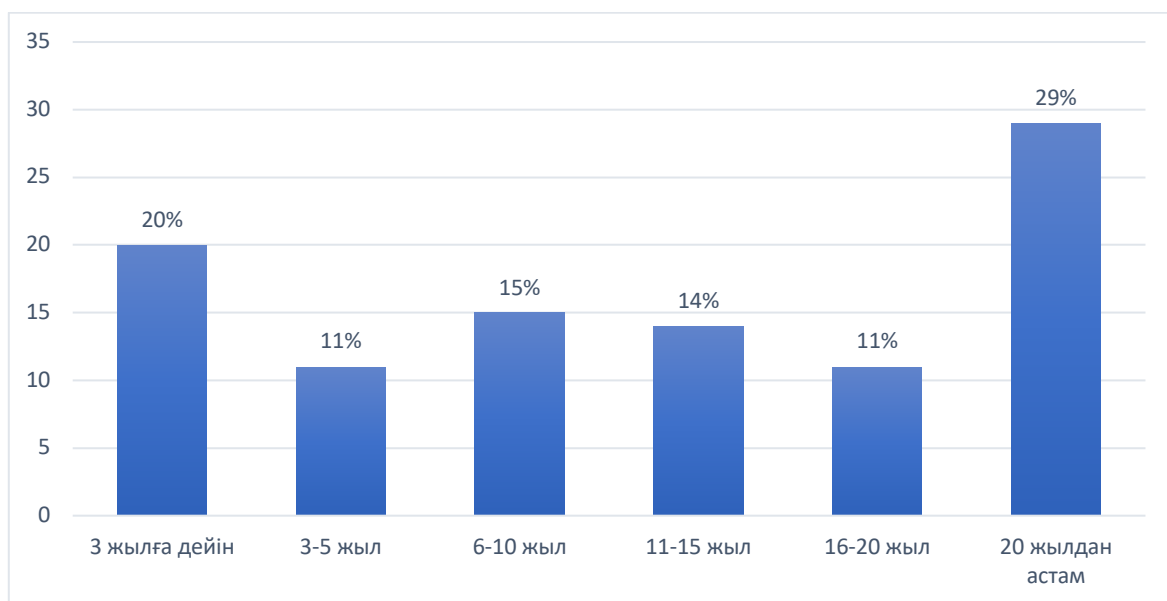
2023 жылы Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі мен Ақтөбе облысының әкімдігі «Цифрлық технологияларды қолдана отырып, Ақтөбе облысының шағын жинақты ауылдық мектептерінің әлеуетін дамыту» пилоттық жобасын жүзеге асты. Осыған орай Қазақстанның алты облысында шағын жинақты мектептердің директорлары мен мұғалімдерінің біліктілігін арттыру курстары жұмысын бастады. Осы пилоттық жоба аясында шағын жинақты мектепте оқу үдерісін цифрландыру бойынша 2 мыңнан астам мұғалім оқытылды. Біліктілікті арттыру курстары «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы әзірлеген «Шағын жинақты мектепті басқарудағы цифрлық шешімдер» және «Пәндерді оқытуда цифрлық ресурстарды пайдалану» сияқты екі білім беру бағдарламасы аясында өткізілді. Бұл жерде педагогикалық біліктілікті арттыруға бағытталған кең ауқымды курстарды «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, сондай-ақ «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының Педагогикалық шеберлік орталығы және олардың аймақтық бөлімшелері қамтамасыз етіп, өткізетінін айта кеткен жөн.

Осы біліктілікті арттыру курстарынан кейін мұғалімдер цифрлық және аралас оқыту, синхронды және асинхронды байланыс, саралау және жекелендіру және кері байланыс қамтамасыз ететін онлайн қызметтер сияқты стратегиялар мен әдістерді пайдалана отырып сабақтарды жоспарлай алады деп күтілуде. Ал мектеп директорлары білім беру жүйесін цифрландырудың құқықтық және теориялық

негіздерін меңгеріп, цифрлық өзгерістер жағдайында пәндерді оқытудың тәсілдерін жаңартуға мектептің білім беру ортасын бейімдейтін болады. Шағын жинақты мектепте оқу үдерісін цифрландыру бағытында Ақмола, Ақтөбе, Батыс Қазақстан, Қостанай, Павлодар және Солтүстік Қазақстан облыстарынан барлығы 5 мыңнан астам педагог білім алуда.

Бүгінгі таңда зерттеу нәтижелері қала мен ауыл мектептері арасындағы білім сапасындағы алшақтықты көрсетеді.

Қазақстандағы мұғалімдер арасында еңбек өтілі 5 жылдан аз және 20 жылдан жоғары мұғалімдер басым. Бұл ретте орташа еңбек өтілі бар (6 жылдан 20 жылға дейін) мұғалімдер жалпы мұғалімдер санының 40 пайызын құрайды. Сонымен қатар, үш жылдан кем жұмыс өтілі бар мұғалімдердің саны 3-5 жыл өтілі бар мұғалімдердің санынан екі есеге жуық көп. Бұл арақатынас соңғы бірнеше жылда сақталып келеді (Сурет 3).



3 Сурет. Мемлекеттік мектеп мұғалімдерінің педагогикалық қызмет өтілі 2022 ж, %

Елімізде мектеп мұғалімдері аттестация нәтижесінде жаңа жүйе бойынша санат алатыны баршаға аян. Бұл жүйе белгілі бір критерийлер мен стандарттар негізінде мұғалімнің кәсіби қызметін бағалауды

қамтиды. Елімізде мұғалімдердің 90 пайыздан астамы жаңа аттестаттау жүйесіне көшкен.



4 Сурет. Біліктілік талаптарына сәйкес мұғалімдердің санаттары

Жалпы республика бойынша мұғалімдердің 90 % жаңа жүйеге көшті, олардың ең көп саны «педагог» санатында (шамамен 24 %), ал ең аз «педагог-мастер» (1 % -дан астам) санатында. Жаңа жүйеге көшпеген 10 % мұғалімдердің 3,6 % бірінші санатқа, 3,6 % екінші санатқа, 2,6 % жоғары санатқа жатады.

Қала мектептеріне қарағанда ауыл мектептерінде жұмыс істейтін педагог-мастер мұғалімдер аз. Бұл ауылдағы мұғалімдердің біліктілігі төмен екенін аңғартады. Ауыл орта мектептеріндегі 203 247 мұғалімнің 23452-сі ғана «педагог-мастер» және «педагог-зерттеуші» біліктілігіне ие, бұл 11 % құрайды.

Сондай-ақ, ШЖМ-те білікті мұғалімдердің айтарлықтай жетіспеушілігі бар. Шағын жинақты мектептерде білікті мұғалімдердің жетіспеушілігі мәселесі тек Қазақстанда ғана емес, көптеген басқа елдерде де кездеседі. Ресурстардың жоқтығына, шалғай орналасқан

жерлерге, төмен жалақыға және кәсіби дамудың жеткіліксіздігіне байланысты шағын жинақты мектептерге білікті мұғалімдерді тарту және оларды ұстап қалу қиынға соғуы мүмкін.

Ж.Нұрбаев «Орта білім беру жүйесіндегі теңсіздік: Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектебін реформалау саясатын талдау» атты зерттеуінде магистр дәрежесі бар ауыл мұғалімдерінің саны қала мектептерімен салыстырғанда үш есе аз екенін атап көрсетеді.

Сондай-ақ, шағын жинақты мектептерде жұмыс істеуге қажетті кәсіби дайындық жоғары оқу орындарында дұрыс жолға қойылмағанын айта кеткен жөн.

Орта білім берудегі, оның ішінде шағын жинақты мектептердегі теңсіздік мұқият талдауды және саясатты реформалауды талап ететін күрделі мәселе. Қазақстан Республикасындағы ШЖМ реформалау саясатын талдауға қосуға болатын бірнеше негізгі аспектілер:

1. Сапалы білімге қол жеткізу: шағын жинақты мектептегі білім беру ресурстарының қолжетімділігі мен сапасын бағалау қажет. Бұл қаржыландыруды, білікті мұғалімдер мен мектеп құрал-жабдықтарын талдауды қамтиды.

2. Білім беруді стандарттау: шағын жинақты мектептердегі білім беру бағдарламалары мен сапа стандарттарының ұлттық білім беру жүйесінің мақсаттарына сәйкестігін бағалау маңызды. Бұл білім беру мүмкіндіктеріне қол жеткізудегі теңсіздікті жоюға ықпал етеді.

3. Педагогтардың біліктілігін арттыру: шағын жинақты мектептерде мұғалімдерді қолдау және оқыту бағдарламаларын әзірлеу білім сапасын арттыруға және оқу жетістіктері деңгейіндегі теңсіздікті азайтуға көмектеседі.

4. Инфрақұрылым және ресурстар: Физикалық инфрақұрылымды және оқулықтар, технологиялар және кітапхана материалдары сияқты білім беру ресурстарының қолжетімділігін бағалау проблемалық аймақтарды анықтап, оларды жақсарту шараларын ұсына алады.

5. Басқару және мониторинг: шағын жинақты мектептерде білім беру сапасын басқарудың және мониторингінің тиімді жүйесін әзірлеу

теңсіздіктер мен проблемаларды тиімді бақылауға және оларға жауап беруге мүмкіндік береді.

6. Қоғамдастықтың қатысуы: жергілікті қауымдастықтар, ата-аналар мен жұртшылық шағын жинақты мектепті реформалау процесіне қатысуы қажет.

Қазақстандағы шағын жинақты мектепті реформалау саясатының осы және басқа да аспектілерін талдау теңсіздіктерді азайту және барлық оқушылардың сапалы білімге қол жеткізуін қамтамасыз ету бойынша мақсатты стратегияларды әзірлеуге көмектеседі.

Сапалы білім берудегі маңызды міндеттердің бірі – қала мен ауыл мектептері арасындағы білім сапасының алшақтығын азайту. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасына сәйкес білім алушылардың мүмкіндіктерін теңестіру және білім беру нәтижелеріндегі алшақтықты қысқарту мақсатында білім алушылардың білім беру нәтижелеріндегі алшақтықты азайту үшін үлгерімі төмен мектептерді қолдауға назар аудару қажет және ауыл мектептеріндегі әрбір оқушының табысқа жету мүмкіндігін арттыру және қала мектептерімен білім сапасының алшақтығын азайту маңызды болып табылады.

Қазіргі таңда ауыл мектептерін қолдау мақсатында «Мобильді мұғалім», «Қамқор жанұя», «КОМЕКТИMES: мектеп мектепке» өңірлік жобалары жүзеге асырылуда. Ауылдық аумақтарды тұрақты дамыту қорының білім беру жобалары белсенді түрде жүзеге асырылуда. Шағын жинақты мектепте жұмыс істейтін мұғалімдердің біліктілігін арттыруға мүмкіндіктері бар және аралас сыныптарда оқушылармен жұмыстар атқару бойынша курстарға, тренингтерге, семинарларға қатысу арқылы әдістемелік қолдау көрсетіледі.

Қазақстанда білім қызметкерлерін қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру жыл сайын жүзеге асырылады. Жыл сайын республикалық бюджеттен бөлінген қаражат есебінен 100 мыңнан астам педагог өз біліктілігін арттырады. «Білім туралы» заңға сәйкес, мұғалімдер бес жыл сайын қайта даярлау курсынан өтуі тиіс.

Біліктілікті арттыру «Өрлеу» Республикалық біліктілікті арттыру орталығы, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымының Педагогикалық шеберлік орталығы сияқты мұғалімдердің біліктілігін арттыратын республикалық ұйымдардың базасында жүзеге асырылады.

Қазақстанның шағын жинақты мектептеріндегі мұғалімдердің біліктілігін арттыру сапалы білім беруді қамтамасыз етудің маңызды аспектісі болып табылады. Бұл үшін бірнеше жолды қолдануға болады, мәселен:

1) бейіндік курстар мен семинарларды ұйымдастыру: шағын жинақты мектептерде білім берудің негізгі аспектілері бойынша, мысалы, оқу үдерісінде ақпараттық технологияларды пайдалану, саралап оқыту әдістері, көп деңгейлі сыныптармен жұмыс жасау және басқа да нақты аспектілер бойынша курстар мен семинарлар өткізу;

2) жекелеген пәндік бағыттар бойынша педагог кадрлардың жетіспеушілігін өтеу үшін қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалану және білім беру ресурстарына қолжетімділік: шағын жинақты мектеп мұғалімдері үшін қашықтан оқыту бағдарламаларын әзірлеу, бұл оларға жұмыс орындарынан шықпай-ақ біліктілігін арттыруға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Шағын жинақты мектеп мұғалімдері үшін қашықтықтан оқыту бағдарламаларын әзірлеу олардың сапалы білім беру ресурстарына қол жеткізуіне және кәсіби құзыреттілігін арттыруға мүмкіндік береді, бұл сайып келгенде, барлық оқушылар үшін білім сапасын арттыруға алып келеді;

3) шеберлік сыныптары мен практикалық сабақтар: мұғалімдер тәжірибе алмаса алатын, сондай-ақ шағын жинақты мектеп жағдайында тиімді оқытудың практикалық дағдылары мен құралдарын пайдалана алатын шеберлік сыныптары мен практикалық сабақтарды ұйымдастыру. Шағын жинақты мектептің мұғалімдері үшін шеберлік сыныптары мен практикалық сабақтарды ұйымдастыру олардың педагогикалық тәжірибеде сәтті қолдана алатын жаңа білім мен дағдыларды игеруіне көмектеседі, бұл түптеп келгенде білім сапасының жақсаруына әкеледі;

4) ғылыми-тәжірибелік конференциялар мен семинарларға қатысу: мұғалімдердің жаңа білім алуға, озық педагогикалық тәжірибелермен танысуына және әріптестерімен тәжірибе алмасуына болатын ғылыми-практикалық іс-шараларға қатысуына ықпал ету. Мұғалімдердің ғылыми-тәжірибелік конференциялар мен семинарларға қатысуы олардың кәсіби дамуы мен білім сапасын арттырудың құнды ресурсы болып табылады. Мұғалімдер оқытудың жаңа әдістеріне, озық технологияларға және оқытудың инновациялық тәсілдеріне қол жеткізе алады. Конференцияларға қатысу мұғалімдерге басқа мектептердегі, аймақтардағы немесе елдегі әріптестерімен тәжірибе алмасуға мүмкіндік береді. Іс-шараларға қатысу мұғалімдер қауымына кәсібилігін жетілдіруге және өз саласының мамандарымен байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Мұғалімдер конференцияларға қатысудан қосымша мотивация мен шабыт ала алады, бұл олардың кәсіби өсуі мен дамуына ықпал етеді;

5) мұғалімдердің қажеттіліктері мен шағын жинақты мектептегі жұмыс ерекшеліктерін ескере отырып, жеке оқыту мен кеңес беруді ұйымдастыру. Жұмыстың бұл түрі олардың кәсіби өсуін қолдаудың тиімді әдісі болып табылады. Ол үшін қажеттілікті анықтау керек, яғни мұғалімдер арасында олардың біліктілігін арттыру саласындағы қажеттіліктері мен қызығушылықтарын анықтау үшін сауалнама жүргізу қажет. Бұл мұғалімдер үшін қандай тақырыптар мен дағдылардың маңызды екенін жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді. Сауалнама нәтижелері мен мұғалімдермен жеке әңгімелесу негізінде әрбір мұғалімнің қажеттіліктерін, мақсаттарын және бастапқы білім деңгейін ескере отырып, жеке оқыту жоспарларын жасау қажет.

Мұғалімдерге жеке тренингтер мен консультациялар ұйымдастыру олардың кәсіби өсу қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектеседі, бұл түптеп келгенде мектептегі білім сапасын арттыруға әкеледі.

Шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің кәсіби біліктілігін тиімді жетілдіру олардың кәсіби құзыреттілігін арттыруға көмектеседі, бұл түптеп келгенде осы мектептердегі оқушылардың білім сапасының жақсаруына әкеледі. Ол үшін аралас сыныптармен жұмыс істеу және

оқушылардың қажеттіліктерінің алуан түрлілігі сияқты шағын жинақты мектептерде жұмыс істеу ерекшеліктерін ескеретін біліктілікті арттыру бағдарламаларын жасау қажет.

Сондай-ақ практикалық жаттығуларды, шеберлік сабақтарын және кейс-стадилерді қамтитын оқытуды ұйымдастыруға болады. Оқытуды ыңғайлы форматта ұйымдастыру және кез келген жерден білім беру ресурстарына қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін онлайн курстар, вебинарлар және мобильді қосымшалар сияқты заманауи білім беру технологияларын пайдалану мұғалімдерге өздерінің оқу тәжірибесінде тікелей қолдана алатын дағдыларды алуға мүмкіндік береді.

Мұғалімдерге басқа шағын жинақты мектептердегі әріптестерімен тәжірибе, идеялар және озық тәжірибе алмасуға мүмкіндік беретін онлайн біліктілікті арттыру бағдарламаларын құру, сондай-ақ олардың мықты жақтары мен жетілдіру бағыттарын анықтау үшін кәсіби даму бағдарламаларының тиімділігін жүйелі бағалау және мұғалімдермен кері байланыс орнату оқытудың олардың кәсіби дамуына әсері кәсіби қоғамдастықты нығайтуға және оқу тәжірибесін байытуға көмектеседі.

Цифрландыру дәуірінде мұғалімдер өзгерістер мен қосымша кәсіби жүктемелерге психологиялық тұрғыдан дайын болуы керек. Білім беру ұйымдарындағы жаңа кәсіби контекст өзгермелі жағдайларға бейімделу үшін қосымша күш жұмсауды талап етеді.

Бұл мәселені шешу үшін келесі шараларды қолдануға болады:

1. *Шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің жалақысын көтеру.* Шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің еңбекақысын арттыру оларды осындай мекемелерге жұмысқа тартудың және тәжірибелі мамандарды ұстап қалудың маңызды тетігі бола алады. Мемлекет басшысының тапсырмасымен мұғалімдердің еңбекақысы жыл сайын көтеріліп келеді және бұл оң нәтиже беріп жатқанын атап өткіміз келеді. Сонымен қатар, мұғалімдер жалақысына қосымша ақы алады. Олардың қатарында біліктілік бойынша қосымша ақы (лауазымдық жалақының 30-дан 50%-ға дейін), магистр дәрежесін алғаны үшін, ағылшын тілінде сабақ бергені және сынып жетекшілігі үшін төлемақы бар.

Шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің еңбекақысын арттыру жоғары білікті мамандарды тартуға және оларды ұстап тұру үшін оң ынталандыру болуы мүмкін, бұл сайып келгенде, осы оқу орындарындағы білім сапасының жақсаруына алып келеді.

2. *Шалғай елді мекендерде жұмыс істеуге келісім берген мұғалімдерге қосымша үстемақы немесе жеңілдіктер беру.* Бонус ретінде мұғалімдерге жеңілдетілген шарттармен баспана алу мүмкіндігін немесе оларға шалғай елді мекендерде пәтерді жалдау немесе ипотекаға байланысты қосымша жеңілдіктер беру керек. Осындай шаралар мамандарға өмір сүруге қажетті қаржылық шығындарын айтарлықтай азайтуға мүмкіндік береді және мұндай жерлерде жұмыс атқаруды тартымды етеді.

Қазақстанда 2009 жылдан бері жұмыс істеп келе жатқан «Дипломмен ауылға!» бағдарламасы жас мамандарды, оның ішінде жоғары оқу орындары мен колледж түлектерін ауылдық жерлерге немесе ауылдарға жұмыс істеуге және тұруға ынталандыратын тұжырымдаманы көрсетеді. Қалада білім мен біліктілік алған жас мамандар сол жерде жұмыс істеп, жергілікті халыққа кәсіби көмек пен қолдау көрсету арқылы ауылдық жерлерді дамытуға үлес қоса алады және қосуы керек. Бұл жоба аясында жас мамандар жеті миллион теңгеден астам бюджеттік несие ала алады.

Жалпы, «Дипломмен ауылға» идеясы қала мен ауыл арасындағы еңбек ресурстарының бөлінуін теңестіруге бағытталған, бұл еліміздің барлық аймақтарының біркелкі дамуына және халықтың тұрмысын жақсартуға ықпал етеді.

Шалғай елді мекендерде жұмыс істейтін мұғалімдерге қосымша үстемақылар немесе жеңілдіктер беру білікті мұғалімдерді тартуға және ұстап қалуға тиімді ынталандыру бола алады, бұл сайып келгенде, бұл жерлерде білім сапасының жақсаруына әкеледі. Оқыту процесінде үздік нәтижеге қол жеткізгені, сондай-ақ оқушылардың үлгерімін жақсартуға немесе білім беру сапасының басқа да негізгі көрсеткіштерін көтеруге қосқан үлестері үшін мұғалімдерге бонустар немесе сыйақылар тағайындау мүмкіндіктерін беру.

Мұндай шараларды енгізу Қазақстандағы және басқа елдердегі шағын жинақты мектептердегі білікті мұғалімдердің жағдайын жақсартуға ықпал ететіндігі сөзсіз.

2.2 Шағын жинақты мектеп мұғалімдерінің кәсіби дамуындағы қиындықтардың тәсілдері, жіктелуі және сипаттамасы

Шағын мектеп – бұл үлкен мектептермен салыстырғанда оқушылар мен мұғалімдер саны аз болатын білім беру ұйымы. Мұндай мектептер әдетте білім берудің әр деңгейінде бірнеше сыныптар немесе тіпті бір сынып оқиды. Шағын жинақталған мектептерде оқытылатын пәндердің тар шеңбері, мұғалімдер мен оқушылардың өзара тығыз байланысы, сонымен қатар оқу процесін ұйымдастырудың икемді әдістері сияқты өзіндік ерекшеліктері болуы мүмкін.

МКШ ерекшеліктері мыналарды қамтиды:

1. Мектептегі оқушылардың аз саны артықшылықтар тудыруы мүмкін және белгілі бір қиындықтарды да тудыруы мүмкін (3-кесте):

3-кесте – Артықшылықтары мен қиындықтары

Артықшылықтары	Қиындықтары
Мұғалімдер жеке нұсқаулар мен қолдау көрсете отырып, әрбір оқушыға көбірек көңіл бөле алады.	Оқушылары аз мектептерде ресурстар мен сұраныстың шектеулі болуына байланысты пәндер мен курстардың шектеулі таңдауы болуы мүмкін.
Оқушылар саны аз мектептерде мұғалімдер, оқушылар және олардың отбасылары арасында тығыз байланыстар жиі дамиды.	Оқушылардың қатарластарының санының аздығынан әлеуметтік өзара әрекеттесу және әртүрлі сабақтан тыс іс-шараларға мүмкіндіктері аз болуы мүмкін.
Оқушылардың аз болуы оқушылардың жеке қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруға	Оқушылардың аз болуы оқу және өзара әрекеттесу тәжірибесінде әртүрліліктің болмауына әкелуі мүмкін, бұл білім беру

икемді болуға мүмкіндік береді.	тәжірибесінің кеңдігін шектеуі мүмкін.
---------------------------------	--

2. Білім берудің әр деңгейінде оқушылар санының шектеулі болуына байланысты, көбінесе әртүрлі жас топтарындағы бірнеше сыныптарды бір топқа біріктіру қажет. Мектептің көп сыныптық құрылымы әр түрлі жастағы топтардың оқушылары бір мұғалімнің басшылығымен бір сыныпқа біріктірілгенін білдіреді. Бұл дәстүрлі үлгіден ерекшеленеді, мұнда әр сынып бір жастағы немесе бір деңгейдегі оқушылардан тұрады (4-кесте).

4-кесте – Көп класты құрылымның сипаттамасы

Сипаттама	Түсіндіру
Жас топтарының әртүрлілігі	Бір сыныпта әртүрлі жастағы оқушылар болуы мүмкін, бұл мұғалімнен сабақты жоспарлау және өткізу кезінде әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруді талап етеді.
Дифференциалды тәсіл	Оқытушы оқу материалы мен тапсырмаларды оқушылардың білімдері мен қабілеттерінің әртүрлі деңгейіне бейімдеу үшін сараланған оқыту әдістерін қолдануы керек.
Бірлескен оқыту	Көп сыныпты құрылымдағы оқушылар үлкен немесе кіші жолдастарының жұмысын бақылап, сондай-ақ қарым-қатынас жасау және бір-біріне көмектесу арқылы бірлескен оқытудың пайдасын көре алады.
Әлеуметтік дағдыларды дамыту	Көп сыныпты құрылымдағы оқушылардың әртүрлі жастағы балалармен қарым-қатынас жасау және қарым-қатынас орнату мүмкіндігі бар, бұл олардың әлеуметтік дағдылары мен қабілеттерінің дамуына ықпал етеді.
Ресурстарды тиімді пайдалану	Көп сыныпты құрылым мектеп ресурстарын пайдалануды оңтайландыруға мүмкіндік береді, өйткені ол білім беру сапасын сақтай

	отырып, мұғалімдер мен сынып бөлмелерінің санын азайтуға мүмкіндік береді.
--	--

Көп сыныпты құрылым кейбір артықшылықтарды қамтамасыз ете алатынымен, ол мұғалімдер үшін белгілі бір қиындықтарды тудырады, мысалы, бір сыныптағы оқушылардың әртүрлі қажеттіліктері мен қызығушылықтарын қанағаттандыру және әр оқушыға жеке көңіл бөлу қажеттілігі.

3. Оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудағы икемділік мектептер мен мұғалімдердің оқу әдістері, мазмұны мен сабақ кестесін өзгертін оқу қажеттіліктері мен жағдайларына сәйкес бейімдеу қабілетін білдіреді. Көп сыныпты құрылым контекстінде икемділік әсіресе жас ерекшеліктеріне, білім деңгейлеріне және оқушылардың жеке қажеттіліктеріне байланысты маңызды.

Оқу процесін ұйымдастырудағы икемділік мысалдары

- мұғалімдер әр оқушының білім деңгейін, қызығушылықтары мен оқу дағдыларын ескере отырып, оқу материалы мен әдістерін әр оқушының қажеттіліктеріне бейімдей отырып, оқытуды жекелей алады;
- Оқушылар ұжымдық оқу іс-әрекетіне қатыса алады немесе олардың білім деңгейіне немесе ортақ қызығушылықтарына қарай шағын топтарға бөлінуі мүмкін, бұл оларға жоғары мамандандырылған топтарда жұмыс істеуге және мұғалімнен көбірек мақсатты қолдау алуға мүмкіндік береді;
- Оқушылар әртүрлі жас топтары мен дайындық деңгейлеріне бейімделуі мүмкін жобаларға немесе зерттеу жұмыстарына қатыса алады;
- Оқушылардың әр түрлі оқу стилі мен деңгейлеріне бейімделетін пікірталас, ойын, рөлдік ойындар және т.б. сияқты оқытудың әр түрлі интерактивті әдістері мен формаларын пайдалану;
- Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды оқу процесіне біріктіру мұғалімдерге әртүрлі білім беру ресурстары мен материалдарына қол жеткізуді қамтамасыз ете отырып, оқушылардың жеке қажеттіліктеріне оқытуды бейімдеуге мүмкіндік береді.

Білім беру процесін ұйымдастырудағы икемділік мұғалімдерге барлық оқушыларға тиімдірек оқыту мен қолдау көрсете отырып, өзгертін оқу қажеттіліктері мен жағдайларына тиімді жауап беруге көмектеседі.

4. Жергілікті мектептің мұғалімдері көбінесе бірнеше пәнді (көп пәнді) оқытады, бұл олардың дүниетанымының кең болуын және білімнің әртүрлі салаларында жұмыс істеу қабілетін талап етеді (5-кесте).

5-кесте – Көп пәнді мұғалімдердің сипаттамалары

Сипаттама	Түсіндіру
Құзыреттердің кең ауқымы	Мұғалімдер әртүрлі пәндерді табысты оқыту үшін білімнің көптеген салаларында құзыретті болуы керек. Бұл пән мазмұнын білу ғана емес, ақпаратты тиімді жеткізе білу және әр салада оқушыларды дамыту.
Жоспарлаудағы икемділік	Көп пән мұғалімдері оқытылатын барлық пәндер бойынша оқу жоспарының талаптарын қанағаттандыру үшін сабақты жоспарлауда икемді және ұйымшыл болуы керек.
Білімді интеграциялау	Мұғалімдер интегративті оқыту әдістерін қолдана отырып, әртүрлі пән салаларын біріктіре алады және студенттерге олардың өзара қарым-қатынасын түсінуге көмектеседі.
Кәсіби дағдыларды дамыту	Көп пәндік мұғалімдер әр түрлі пәндік салалардағы соңғы білім беру тенденциялары мен оқыту әдістерінен қалыс қалу үшін өздерінің кәсіби дағдыларын үнемі дамытып отыруы керек.
Уақытты басқару	Мұғалімдер көп пәндерді оқыту, сабаққа дайындық, бағалау қағаздары және басқа да жауапкершіліктерді теңестіру үшін уақытты тиімді басқаруы керек.

Көп пәндік мұғалімдер ресурстары шектеулі мектептер үшін құнды ресурс ұсына алады, өйткені олар білім беру сапасын сақтай отырып және оқу процесінің әр түрлілігін қамтамасыз ете отырып, бірнеше пән бойынша оқытуды қамтамасыз ете алады.

5. Мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасындағы тығыз

қарым-қатынас оқу-тәрбие процесінде шешуші рөл атқарады және оқушылардың тиімді білім алуына және дамуына ықпал етеді. ШЖМ-де оқушылар мен мұғалімдердің аздығына байланысты бұл өзара әрекеттесу көбінесе қарқынды және жеке болады (6-кесте).

6-кесте – Тығыз өзара әрекеттесудің артықшылықтары

Артықшылықтары	Түсіндіру
Жеке көңіл бөлу	Мұғалімдер оқу процесін олардың қажеттіліктері мен қабілеттеріне қарай бейімдеу арқылы әр оқушыға жеке көңіл бөле алады.
Жаттығуды қолдау	Ата-аналар оқушыларға қосымша қолдау мен мотивация бере отырып, оқу үдерісіне белсенді қатыса алады.
Ашықтық және сенім	Тығыз өзара іс-қимыл мұғалімдер, оқушылар және олардың ата-аналары арасында сенімділікті қалыптастыруға көмектеседі, бұл ақпарат алмасуға, проблемаларды талқылауға және мәселелерді бірлесіп шешуді жеңілдетеді.
Өсу мүмкіндіктері	Мұғалімдер әріптестері мен ата-аналарынан кері байланыс пен қолдау ала алады, бұл олардың кәсіби өсуі мен дамуына ықпал етеді.
Әлеуметтік қолдау	Тығыз қарым-қатынас оқушылар, мұғалімдер және ата-аналар бір-бірін қолдайтын және ынталандыратын қоғамдастықтың қалыптасуына ықпал етеді.

Тығыз өзара әрекеттесуге қалай қол жеткізуге болады? Ол үшін бірнеше әдісті қолдануға болады:

- ашық қарым-қатынас, яғни мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар бір-бірімен белсенді түрде байланысып, оқудағы үлгерім, проблемалар мен жетістіктер туралы ақпарат алмасуы керек;
- ынтымақтастық, яғни барлық мүдделі тараптар әртүрлі білім беру жобаларында, іс-шараларда және сабақтан тыс іс-шараларда бірлесіп жұмыс істей алады;
- ашықтық, яғни білім беру процесінің барлық қатысушыларының

мақсаттарды, күтулерді және ережелерді білуі маңызды.

Мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасындағы тығыз қарым-қатынас оқушылар өздерінің әлеуетін толық ашатын және жетістікке жете алатын жағымды білім беру ортасын жасайды.

ШЖМ жалпы шарттары

1. Әдетте, шағын жинақталған мектепте салыстырмалы түрде аз оқушылар болады, бұл жақынырақ атмосфераны қалыптастырады және жекелей оқытуға мүмкіндік береді. Мектептегі оқушылардың аз санының жағымды және жағымсыз жақтары болуы мүмкін (7-кесте).

7-кесте – Артықшылықтары мен кемшіліктері

Артықшылықтары	Кемшіліктер
Мұғалімдер әр оқушыға көбірек көңіл бөліп, олардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, оқытудың жекелендірілген тәсілін қамтамасыз ете алады.	Оқушылары аз мектептерде ресурстардың шектеулі болуына байланысты әртүрлі курстарға, бағдарламаларға және қосымша жұмыстарға (хакатондар, квесттер және т.б.) қол жетімділік шектелуі мүмкін.
Мұғалімдер оқушылармен тығыз қарым-қатынас орнатуды жеңілдетеді және оларды жақсы түсінеді, бұл тиімді кері байланыс пен қолдауды жеңілдетеді.	Оқушылар қатарластарының үлкен шеңберінің болмауына және әлеуметтік өзара әрекеттесу мүмкіндіктерінің шектеулі болуына байланысты өздерін оқшауланған сезінуі мүмкін.
Оқушылардың аз болуы оқу процесін икемді ұйымдастыруға мүмкіндік береді, соның ішінде оқушыларды топтастыру, оқыту әдістерін таңдау және т. б.	Оқушылардың аз болуы әртүрлі көзқарастар мен тәжірибелердің болмауына әкелуі мүмкін, бұл сыныптағы оқу мен пікір алмасу динамикасын төмендетуі мүмкін.
Кейбір оқушылар үшін сыныптастарының аз болуы стрессті азайтып оқуға ыңғайлы жағдай жасай алады.	Оқушылар саны аз мектептер шектеулі қаржылық және материалдық ресурстарға тап болуы мүмкін, бұл білім сапасы мен ұсынылатын мүмкіндіктерге әсер етуі мүмкін.

Оқушылардың аз саны жекелендірілген оқытуға мүмкіндік бере алады, бірақ сонымен бірге ресурстарға қол жетімділік пен әлеуметтік өзара әрекеттесуге кейбір шектеулер енгізуі мүмкін.

2. Білім беру процесін көп сыныпты ұйымдастыру әр түрлі жас топтарындағы немесе оқу деңгейлеріндегі оқушыларды бір мұғалімнің жетекшілігімен бір сыныпта біріктіруді қамтиды. Бұл тәсіл ресурстары шектеулі мектептерде немесе оқушылар саны аз ауылдық жерлерде қолданылады (8-кесте).

8-кесте – Көп класты ұйымның сипаттамалары мен артықшылықтары

Сипаттамалары	Артықшылықтары
Бір сыныпта бастауыш сынып оқушыларынан бастап үлкендеріне дейін әртүрлі жастағы оқушылар болуы мүмкін.	Ресурстарды тиімді пайдалану, өйткені барлық оқушыларды оқыту үшін мұғалімдер мен сынып бөлмелері аз қажет.
Мұғалім оқу материалы мен оқыту әдістерін сыныптағы оқушылардың әр түрлі білім деңгейі мен қабілетіне қарай ажыратып, бейімдей білуі керек.	Әр түрлі жас топтарындағы студенттер бір-бірімен қарым-қатынас жасай алады, бұл әлеуметтік дағдылар мен өзара түсіністікке ықпал етеді.
Оқушылар тапсырмаларды өз бетінше немесе шағын топтарда орындай алады, бұл тәуелсіздік пен әлеуметтік дағдыларды дамытуға ықпал етеді.	Оқу процесін әр оқушының жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне қарай бейімдей білу.
Мұғалім әр оқушының қажеттіліктеріне назар аударып, жеке қолдау көрсетуі қажет.	Оқушылар бір-біріне көмектесе алады, білім мен тәжірибе алмасады, бұл ұжымдық өзара әрекеттесуді дамытады.
Мұғалім сыныптағы жас топтары мен оқу деңгейлерінің әртүрлілігін ескере отырып, сабақтарды икемді түрде жоспарлауы керек.	

Көп сыныпты ұйым мұғалімнен икемділікті, ұйымдастырушылық дағдыларды және оқушылардың әртүрлі жас топтарымен және білім деңгейлерімен жұмыс істеу қабілетін талап етеді. Алайда, дұрыс ұйымдастырылған жағдайда, бұл шектеулі ресурстар жағдайында оқытудың тиімді әдісі бола алады.

3. Мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар жиі тығыз қарым-қатынаста болады, өйткені мектептегі адам санының аздығынан барлығы бір-бірін жақсы таниды.

Мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасындағы тығыз қарым-қатынас білім беру процесінің маңызды аспектісі болып табылады және көптеген артықшылықтар әкелуі мүмкін (9-кесте).

9-кесте – Оқушыларға, мұғалімдерге және ата-аналарға арналған артықшылықтар

Оқушылар үшін	Мұғалімдер үшін	Ата-аналар үшін
Студенттер оқытушының жеке қолдауымен және қосымша түсіндірмелерімен курс материалын жақсырақ түсіне алады.	Тығыз қарым-қатынас мұғалімдерге әр оқушының жеке қажеттіліктері мен қабілеттерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді.	Ата-аналар ата-аналар жиналысына, мектептегі іс-шараларға және т.б. қатысу арқылы балаларының оқу процесіне белсенді қатыса алады.
Мұғаліммен тығыз қарым-қатынас және ата-ананың қолдауы оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруға көмектеседі.	Мұғалімдер оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыру және олардың табысқа жетуіне көмектесу үшін оқыту тәсілін жақсырақ бейімдей алады.	Мұғаліммен тығыз қарым-қатынаста болу ата-аналарға оқу тапсырмалары мен үміттерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді, бұл оларға үйде оқуға тиімдірек қолдау көрсетуге көмектеседі.
Мұғаліммен және	Ата-аналармен өзара	Ата-аналар балала-

ата-анамен өзара әрекеттесу оқушылардың қарым-қатынаспен тұлғааралық дағдыларын дамытуға көмектеседі.	әрекеттесу мұғалімдерге өз жұмысы туралы кері байланыс алуға және проблемалық жағдайларды шешуде қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.	рының білім алуына деген тілектері мен үміттерін білдіріп, мектеп жағдайын жақсартуға үлес қоса алады.
---	---	--

Мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасындағы тығыз қарым-қатынас тиімдірек білім беру процесіне және қолдау көрсететін оқу ортасын құруға ықпал етеді.

ШЖМ-нің жеке шарттары мыналарды қамтуы мүмкін:

1. Шектеулі пәндер: мектептегі шектеулі пәндер шектеулі ресурстар немесе мұғалімдердің біліктілігі сияқты әртүрлі факторларға байланысты қол жетімді пәндерді шектеуді білдіреді. Бұл таңдалған пәндерді терең зерттеуге, ресурстарды тиімді пайдалануға, сонымен қатар оқушылардың таңдауын шектеуге және оларды әртүрлі кәсіби салаларға дайындауға әкелуі мүмкін.

2. Көппәнді оқыту – бұл мұғалімнің бірнеше пәндерді немесе пәндерді оқыту қабілеті, бұл ресурстарды пайдалануды оңтайландыруға және кадрлар мен материалдық ресурстардың шектеулілігі жағдайында икемді оқытуды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

3. Неғұрлым икемді кесте: ШЖМ-де оқушылар мен мұғалімдердің жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескеру үшін икемді сабақ кестесі болуы мүмкін.

ШЖМ мәселелері

1. Шектеулі ресурстар, яғни ШЖМ оқушылары мен мұғалімдерінің аздығына байланысты қаржылық және материалдық ресурстар жиі тап болады.

2. Бос жұмыс орындарының азаюына және жеткілікті жоғары жалақыны қамтамасыз ете алмауына байланысты білікті кадрлардың тапшылығы туындауы мүмкін.

3. Мұғалімдер мен оқушылардың шектеулі санына байланысты пәндер мен курстардың шектеулі таңдауы, бұл оқушылардың оқу мүмкіндіктерін шектеуі мүмкін.

4. Оқушылар мен ата-аналардың аз болуына байланысты әлеуметтік

және мәдени әртүрлілік жеткіліксіз.

ШЖМ проблемаларын жіктеу келесі аспектілерді қамтуы мүмкін:

1. Кадрлардың жетіспеушілігі, яғни оқушылардың шектеулі санына және сәйкесінше аз қаржыландыруға байланысты ШЖМ білікті мұғалімдерді тарту және ұстап қалу проблемасына тап болуы мүмкін.

2. Пәндер мен курстардың шектеулі таңдауы, яғни студенттердің аз болуы ұсынылған пәндер мен курстардың мүмкіндіктерін шектеуі мүмкін, бұл білім беру бағдарламаларын таңдау мен әртүрлілікті шектеуі мүмкін.

3. Әлеуметтік-мәдени аспектілер, яғни ШЖМ-де оқушылар мен ата-аналардың аз болуына байланысты әлеуметтік және мәдени орта аз болуы мүмкін.

Бұл аспект мыналарды қамтиды:

- тығыз қоғамдастық пен әлеуметтік өзара әрекеттесу;
- көпмәдениетті орта және мәдениеттердің әртүрлілігі;
- қоғамдастықтың дәстүрлері мен құндылықтарын сақтау;
- инклюзивтілік және әртүрлі әлеуметтік-мәдени топтарға қолдау көрсету.

ШЖМ артықшылықтары

1. Әр оқушыға тығыз көңіл бөлінеді, өйткені аз оқушылардың арқасында мұғалімдер әр оқушының жеке қажеттіліктері мен оқу стиліне көбірек көңіл бөле алады.

2. Мұғалімдер, оқушылар және олардың отбасылары арасындағы тығыз қарым-қатынастар, бұл қолайлы оқу ортасын құруға көмектеседі.

3. Оқушылардың жеке қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескере отырып, сабақтар мен оқыту әдістерін икемді ұйымдастыруға ықпал ете алады (10-кесте).

10-кесте – ШЖМ оң және теріс жақтары

Оң	Теріс
Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас.	Қаржылық және материалдық ресурстардың шектеулілігі.
Оқу процесін неғұрлым икемді ұйымдастыру.	Білікті мұғалімдердің жетіспеушілігі.

Неғұрлым жекелендірілген оқыту мүмкіндігі.	Пәндер мен курстардың шектеулі таңдауы.
	Әлеуметтік және мәдени аспектілердегі әртүрлілік аз.

ШЖМ бірнеше түрі бар, ол критерийлер бойынша әр түрлі болуы мүмкін.

Олардың кейбіреулері мыналарды қамтиды:

1. Шағын мектептер. Бұл әр сыныпқа тек бір сынып бөлмесі сәйкес келетін мектептер. Әр сынып оқушылардың аз санынан тұрады.

2. Көп сыныпты ұйымы бар шағын мектептер. Мұндай мектептерде әр түрлі жастағы топтардың сыныптары бір сынып бөлмесінде біріктіріледі. Мысалы, бір сыныпта бірнеше параллельдердің оқушылары оқи алады (1-4 сыныптар, 5-9 сыныптар және т.б.).

3. Бірыңғай кіші мектебі бар шағын жинақталған мектептер. Бұл жағдайда мектеп бірнеше бастауыш және бір немесе бірнеше орта мектеп сыныптарын қамтиды, бұл әртүрлі жас топтарындағы оқушыларды біріктіруге мүмкіндік береді.

4. Бірыңғай орта мектебі бар шағын жинақталған мектептер. Бұл мектептерге бірнеше орта мектеп сыныптары және бір немесе бірнеше бастауыш мектеп сыныптары кіреді, бұл әртүрлі жас топтарындағы оқушыларды біріктіруге мүмкіндік береді.

Сыныптарды жиынтықтарға біріктірудің әртүрлі тәсілдеріне мыналар жатады (11-кесте):

11-кесте – Сыныптарды жиынтыққа біріктіру тәсілдері

Жасы бойынша топтар	Білім деңгейі бойынша	Жаттығу деңгейі бойынша
Әртүрлі жас топтарындағы оқушыларды бір сыныпқа біріктіруге болады. Мысалы, 1-4 сынып оқушылары бір сыныпта, ал 5-9 сы-	Оқушыларды жас ерекшелігіне қарай емес, білім деңгейіне, қабілетіне қарай топтастыруға болады. Бұл оқу процесін оқушылардың жеке	Оқушылар белгілі бір пәндердегі немесе білім салаларындағы дайындық деңгейіне байланысты сыныптарға біріктірілуі мүмкін. Бұл оқу топта-

ныптар басқа сыныпта оқи алады.	қажеттіліктеріне неғұрлым тиімді бейімдеуге мүмкіндік береді.	рының деңгейлері арасындағы тепе-теңдікті тиімдірек сақтауға көмектеседі.
---------------------------------	---	---

Кәсіби даму тәсілдері

1. *Мамандандырылған семинарлар мен тренингтерді ұйымдастыру* ШЖМ-де мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдаудың тиімді тәсілі болып табылады. Бұл тәсілді сәтті жүзеге асыру үшін бірнеше қадамдарды орындауды ұсынамыз:

1) қажеттіліктерді анықтау, яғни кәсіби дамуды қажет ететін негізгі бағыттарды анықтау үшін ШЖМ мұғалімдерінің қажеттіліктерін талдауды жүргізіңіз. Бұған сауалнамалар, сұхбаттар немесе сыныптағы бақылаулар кіруі мүмкін;

2) бағдарламаны әзірлеу, яғни анықталған қажеттіліктерге сүйене отырып, оқыту әдістері, оқытуды бағалау, технологияларды пайдалану және тұлғааралық дағдылар сияқты білім берудің әртүрлі аспектілерін қамтитын семинарлар мен тренингтер бағдарламасын жасаңыз;

3) білікті мамандарды таңдау, яғни семинарлар мен тренингтер өткізу үшін тәжірибелі оқытушыларды, білім беру ұйымдарының мамандарын немесе педагогикалық сарапшыларды шақырыңыз. Олардың тиісті білімі мен дағдылары, сондай-ақ ШЖМ-де мұғалімдермен жұмыс істеу тәжірибесі бар екеніне көз жеткізіңіз;

4) іс-шараларды ұйымдастыру, яғни әр түрлі аймақтардан келген қатысушылар үшін қолжетімділікті ескере отырып, семинарлар мен тренингтерді өткізу күндері мен орындарын жоспарлаңыз. Іс-шараларды тиімді өткізу үшін қажетті құрал-жабдықтар мен материалдарды қамтамасыз етіңіз.

Іс-шаралар

Екінші сипаттама-мұғалімдер кәсіби даму бағдарламасы барысында белсенді рөл атқаруы керек. Бұл мұғалімдердің күнделікті жұмысына байланысты бағдарламаның өзектілігі мен пайдалылығы туралы түсініктерін арттырады. Әр түрлі іс-шараларды қолдануға болады, соның ішінде: кері байланыс алу, тәжірибелі оқытушыларды бақылау, басқа оқытушыларды қадағалау, оқытудың жаңа тәсілдерін пысықтау, басқалармен өзгерістер элементтерін талқылау және оқушылардың

жұмыстарына шолу. Ғылым мен техникадағы білім берудегі нақты ұсыныс-бұл іс-шаралар мұғалімдерге, әсіресе олардың идеяларын түсіну және біріктіру кезінде басшылық етуі керек.

Сонымен қатар, іс-шаралар мұғалімдерге оқушылардың идеялары туралы ақпарат алуға және курс материалын түсінуді дамытудағы оқушылардың үлгерімі туралы дәлелдер алуға көмектесуі өте маңызды. Бұл іс-шаралар мұғалімдерге оқушылардың оқу фактілері туралы ойлауға нақты қолдау көрсетуі керек. Сонымен, кәсіби даму бағдарламасы жаңа технологияларды қолдануды ескеруі керек, өйткені мұғалімдерге оны өз бетінше жоспарлауға уақыт пен тәжірибе жетіспейтін сияқты.

Барлық төрт бағдарламада мұғалімдер салыстырмалы түрде белсенді рөл атқарды. Іс-шаралардың мысалдары ғылым мен техниканың анықтамасын және олардың екеуіне де қатынасын қарастыруды (d бағдарламасы), сондай-ақ бағдарламаның бөлігі болып табылмайтын мұғалім бейнеге түсірген сабақты сипаттау үшін сабақ жоспарының формасын қолдануды қамтыды (a бағдарламасы). Мұғалімдер B және C бағдарламаларында ерекше белсенді рөл атқарды, онда мұғалімдер сәйкесінше өздерінің сабақ циклі мен кәсіптік бағдарлау бағдарламасын жасады. Алайда төрт бағдарламаның бірде-бір іс-шарасы мұғалімдердің оқушылардың оқу деректерін қалай жинай алатынын нақты көрсеткен жоқ. Тұтастай алғанда, кері байланыс алу осы төрт бағдарламада стратегиялық орын алған жоқ, себебі ол көрсетілмегендіктен, жеткіліксіз көрсетілгендіктен немесе мұғалімдерге кері байланыс алу үшін "тіркеу" қажет болды. Бірге алынған нәтижелер бұл сипаттаманың бағдарламаларда белгілі бір дәрежеде болғанын, бірақ алдыңғы зерттеулерде тиімді деп белгіленген дәрежеде емес екенін көрсетеді.

Жалпы, жетекші зерттеушілер іс-шараларды таңдау кезінде нақты деректерге сүйенуге тырысты. Мысалы, доктор. Арчер, А зерттеу бағдарламасының жетекшісі, Bakkenes I. et al (2010) зерттеуіне сәйкес мұғалімдер бағалайтын іс-шараларды қамтыды.

Бағдарламаларда қолданылған басқа принциптер рамаларды құру және мұғалімдердің жақын даму аймағына жүгіну болды:

- жарнама және тіркеу, яғни электрондық пошталар, әлеуметтік желілер, мектеп хабарландырулары және басқа байланыс арналары арқылы ШЖМ мұғалімдеріне алдағы семинарлар мен тренингтер туралы ақпаратты таратыңыз. Қатысушылар үшін ыңғайлы тіркеу процеду-

расын қамтамасыз етіңіз;

- тиімділікті бағалау, яғни қатысушылар арасында семинарлар мен тренингтердің қанағаттанушылығын бағалау және нәтижелілігін бағалау. Бұл болашақта жақсартудың сәтті аспектілері мен бағыттарын анықтауға көмектеседі;

- іс-шаралардан кейінгі қолдау, яғни семинарлар мен тренингтер аяқталғаннан кейін мұғалімдерге қосымша қолдау көрсетіңіз, мысалы, онлайн ресурстарға қол жеткізу, жаңа білім мен дағдыларды жүзеге асыру барысында туындаған мәселелер бойынша кеңес беру.

Мамандандырылған семинарлар мен тренингтерді тиімді ұйымдастыру жалпы білім беретін мектептегі мұғалімдердің білімі мен біліктілігін арттыруға, кәсіби құзыреттілігін арттыруға және оқушылардың білім сапасын арттыруға көмектеседі.

2. Кәсіби қарым-қатынас желілерін қалыптастыру, тәжірибе, үздік тәжірибелер мен ресурстармен алмасу үшін әр түрлі ШЖМ мұғалімдері арасындағы ынтымақтастықты дамыту.

Кәсіби коммуникациялық желілерді қалыптастыру орта мектеп мұғалімдерінің кәсіби дамуын қолдаудың негізгі аспектісі болып табылады. Міне, осындай желілерді сәтті орнату үшін бірнеше қадамдарды орындауға болады:

1) мақсаттар мен мақсатты аудиторияны сәйкестендіру, яғни кәсіби байланыс желісін құру мақсаттарын және оған қатысудан барынша пайда алатын аудиторияны анықтаңыз. Бұған ШЖМ мұғалімдері, әкімшілер, білім беру мамандары және басқа да мүдделі тұлғалар кіруі мүмкін;

2) платформаны таңдау, яғни кәсіби желіні ұйымдастырудың ең жақсы құралы қай платформа болатынын шешіңіз. Бұл нақты әлемдегі кездесу, ақпарат пен идеялармен алмасуға арналған виртуалды платформа (мысалы, форумдар, чаттар, электрондық пошталар) немесе әртүрлі әдістердің комбинациясы болуы мүмкін;

3) қатысушыларды тарту, яғни мұғалімдерді және басқа мүдделі тараптарды кәсіби желіге қатысуға белсенді түрде шақырыңыз. Бұл электрондық пошта, мектеп веб-сайтындағы хабарландырулар, әлеуметтік желілер және жеке шақырулар арқылы жасалуы мүмкін;

4) кездесулер мен іс-шараларды ұйымдастыру, яғни желінің мүшелері үшін өзекті мәселелерді талқылай алатын, тәжірибе алмасуға, идея-

лар мен шешімдерді ұсынуға, әріптестермен байланыс орнатуға болатын тұрақты кездесулер мен іс-шаралар өткізу;

5) белсенді қарым-қатынасты қолдау, яғни желі қатысушыларын кездесулер арасында белсенді байланыс пен ақпарат алмасуға ынталандыру. Бұл тақырыптарды талқылау, ресурстармен бөлісу және бір-біріне қолдау көрсету үшін онлайн форум немесе топ құруды қамтуы мүмкін;

6) бағалау және жақсарту, яғни кәсіби қарым-қатынас желісінің тиімділігі мен оның мұғалімдердің кәсіби дамуына әсерін үнемі бағалау. Желінің ұйымдастырылуы мен жұмысын жақсарту үшін мүшелердің кері байланысын пайдаланыңыз.

Кәсіби қарым-қатынас желілерін құру ШЖМ мұғалімдеріне тәжірибе алмасуға, әріптестер ұжымында қолдау мен шабыт табуға, сондай-ақ өздерінің кәсіби мүмкіндіктері мен білімдерін кеңейтуге көмектеседі.

3. Онлайн-ресурстарды пайдалану, ШЖМ мұғалімдерінің орналасқан жеріне қарамастан дамуына мүмкіндік беретін онлайн-курстарға, вебинарларға және материалдарға қол жеткізуді қамтамасыз ететін онлайн-ресурстарды пайдалану ШЖМ-де мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдаудың тиімді тәсілі болып табылады. Міне, осы мақсат үшін онлайн ресурстарды пайдаланудың бірнеше жолы:

- білім берудің әртүрлі аспектілері бойынша онлайн курстар мен вебинарларға қол жетімділікті қамтамасыз ету, соның ішінде оқыту әдістері, технологияларды пайдалану, сыныпты басқару және басқа да көптеген тақырыптар. Мұғалімдер материалдарды өздеріне ыңғайлы уақытта және қарқынмен оқи алады;

- әртүрлі білім беру тақырыптары бойынша пайдалы мақалалар, кітаптар, оқулықтар, бейне сабақтар және басқа да материалдары бар электрондық кітапханаларға, деректер қорларына және интернет-ресурстарға қолжетімділікті құру;

- мұғалімдердің тәжірибе алмасуға, сұрақтар қоюға, кері байланыс пен әріптестерден қолдау алуға болатын онлайн форумдарға, қауымдастықтарға және әлеуметтік медиа топтарына қатысуын қолдау;

- мұғалімдер жаңа әдістерді, технологияларды және оқыту стратегияларын игере алатын YouTube-тегі оқу бейнесабақтарына, білім беру арналарына және басқа онлайн платформаларға қолжетімділікті қамтамасыз ету;

- мұғалімдер оқу материалдарымен, сабақтармен, әдістемелік әзір-

лемелермен, сабақ үлгілерімен және басқа ресурстармен алмаса алатын электронды платформалар құру;

- мұғалімдерге білімдерін, дағдыларын және кәсіби қажеттіліктерін бағалау үшін онлайн тесттер, сауалнамалар және өзін-өзі бағалау мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.

Онлайн ресурстарды пайдалану ШЖМ мұғалімдерінің икемді және тиімді дамуына, өзекті ақпарат пен ресурстарға қол жеткізуге, сондай-ақ кез келген уақытта және кез келген жерден әріптестерімен тәжірибе және идеялар алмасуға мүмкіндік береді.

4. Тәлімгерлік және коучинг. Мұғалімдердің кәсіби өсуінде жеке қолдау мен сүйемелдеуді қамтамасыз ететін тәлімгерлік және коучинг бағдарламаларын ұйымдастыру.

Тәлімгерлік және коучинг ШЖМ-де мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдаудың тиімді әдістерін ұсынады, оларды келесідей қолдануға болады. Мысалы, тәлімгер жаңадан бастаушыларға қолдау, басшылық және кеңестер беретін тәжірибелі мұғалімдер мен олардың тәжірибесі аз әріптестері арасында ұзақ мерзімді қарым-қатынас орнату арқылы тәлімгерлік. Тәлімгерлер жаңа мұғалімдерге оқу тәжірибесін дамытуға, қиындықтарды жеңуге және ШЖМ жұмысына бейімделуге көмектесе алады.

Коучинг - мұғалімдердің кәсіби дамуы үшін жеке қолдау көрсету және бағыт-бағдар беру арқылы жүргізіледі. Коуч мұғалімдерге мақсат қоюға, іс-әрекет жоспарларын әзірлеуге және жүзеге асыруға, кері байланыс беруге және табысқа жету жолындағы қиындықтарды жеңуге көмектесе алады.

Тәлімгерлік және коучинг процесі келесі қадамдарды қамтуы мүмкін:

1)ынтымақтасу барысында қол жеткізгісі келетін кәсіби даму мақсаттарын мұғалім мен тәлімгер/коучтың бірлескен анықтауы;

2)мақсаттарыңызға жету үшін нақты қадамдарды, тапсырмаларды және мерзімдерді қамтитын жеке іс-қимыл жоспарын құру;

3)ілгерілеуді талқылау, жетістіктер мен кедергілерді талдау және қажет болған жағдайда іс-шаралар жоспарын түзету үшін оқытушы мен тәлімгер немесе жаттықтырушы арасында тұрақты кездесулер өткізу;

4)мұғалімдерге өздерінің күшті және әлсіз жақтарын тануға және кәсіби дағдылары мен құзыреттерін дамытуға көмектесетін сындарлы

кері байланысты қамтамасыз ету;

5) жетістіктерді, білім беру және кәсіби жетістіктерді анықтау, сондай-ақ одан әрі қадамдарды анықтау үшін ынтымақтастықтың соңында жұмыс нәтижелерін бағалау.

Тәлімгерлік және коучинг ШЖМ мұғалімдеріне олардың кәсіби даму процесінде жеке және тиімді қолдау көрсетеді, бұл білім беру сапасын жақсартуға және оқушылардың нәтижелерін жақсартуға ықпал етеді.

ШЖМ-де мұғалімдер кездесетін **қиындықтарды жіктеу** келесі аспектілерді қамтуы мүмкін (12-кесте):

12-кесте – Қиындықтардың жіктелуі

Күрделіліктің аспектілері	Мазмұны
Қаржылық қиындықтар	Кәсіби даму іс-шаралары мен ресурстарына қол жеткізуді қиындататын шектеулі бюджет қаражаты. Жабдықтарды, оқу материалдарын сатып алуды және инфрақұрылымды жаңартуды қаржыландырудың жеткіліксіздігі.
Ұйымдастырушылық қиындықтар	Шектеулі штат саны, бұл мұғалімдердің шамадан тыс жұмыс істеуіне және кәсіби дамуға уақыттың шектеулі болуына әкелуі мүмкін. Психологтар немесе арнайы білім беру мамандары сияқты мамандандырылған білім беру мамандарының жетіспеушілігі.
Қол жеткізу мәселелері	Біліктілікті арттыру іс-шараларына, семинарларға және конференцияларға қол жеткізуді қиындататын географиялық оқшаулау. Интернетті қамтудың жеткіліксіздігі немесе заманауи технологияға қол жеткізудің жоқтығынан онлайн ресурстардың шектеулі қолжетімділігі.
Тұлғааралық	Тәжірибе алмасу және қолдау көрсету үшін

қиындықтар	әріптестер санының жеткіліксіздігі оқшаулану мен жалғыздық сезімін тудыруы мүмкін. Шектеулі ресурстарға немесе әртүрлі кәсіби тәсілдерге байланысты команда ішіндегі қақтығыстар.
Әдістемелік қиындықтар	Оқу жоспарлары мен әдістемелерін шағын жинақты мектептің ерекшеліктеріне бейімдеу, соның ішінде көп сыныпты топтармен немесе бір сыныптағы білім берудің әртүрлі деңгейлерімен жұмыс. Инновациялық әдістемелер мен ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге қаражат пен уақыттың жетіспеушілігі.
Бағалаудағы қиындықтар	Білім беру жағдайларының және жеке қажеттіліктердің әртүрлілігіне байланысты оқушылардың оқу жетістіктерін объективті бағалауды жүргізудегі қиындықтар. Шектеулі ресурстар мен қолжетімділікке байланысты бағалау құралдары мен әдістеріндегі шектеулер.

Бұл қиындықтарды жіктеу олардың жұмысы мен ШЖМ мұғалімдеріне қолдау көрсетуді қажет ететін негізгі бағыттарды жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді. Бұл осы мәселелерді шешуге және осындай ұйымдардағы білім сапасын жақсартуға бағытталған қолдау бағдарламалары мен стратегияларын әзірлеуге негіз бола алады.

Қиындықтардың сипаттамасы шағын жинақты мектептердегі мұғалімдер тап болатын мәселелер әртүрлі болуы мүмкін және келесі аспектілерді қамтиды (13-кесте):

13-кесте – Қиындықтардың сипаттамасы

Аспекттері	Мазмұны
Мәтінмәндік өзгергіштік	Қиындықтар әр ШЖМ-нің нақты контекстіне, соның ішінде географиялық орналасуына,

	оқушылардың демографиялық ерекшеліктеріне, ресурстардың қолжетімділігіне және қоғам мен әкімшіліктің қолдау дәрежесіне байланысты өзгеруі мүмкін.
Қоңыраулардың гетерогенділігі	ШЖМ мұғалімдері ұйымдастырушылық қиындықтар, әдістемелік қиындықтар, қаржылық шектеулер және тұлғааралық қақтығыстар сияқты әртүрлі қиындықтарға тап болуы мүмкін, бұл оларды жеңу үшін көптеген дағдылар мен стратегияларды қажет етеді.
Бейімделу қажеттілігі	Мұғалімдер ШЖМ бірегей жағдайларына бейімделу, қиындықтарды жеңу және барлық оқушыларға сапалы білім беру үшін инновациялық шешімдерді табу үшін икемді және тапқыр болуы керек.
Қолдаудың әлсіз құрылымы	Ірі мектептермен салыстырғанда, шағын жинақталған мектептерде әдетте шектеулі ресурстар мен әкімшілік пен қоғамдастықтың қолдауы болады, бұл қиындықтарды күшейтіп, мұғалімдер тарапынан үлкен дербестік пен бастаманы талап етуі мүмкін.
Осу мүмкіндіктері	Сыныптағы қиындықтарды жеңу педагогтар үшін маңызды тұлғалық және кәсіби өсудің қайнар көзі бола алады, олардың дағдыларын, шығармашылығын дамытуға және кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруға ықпал етеді.
Қоғамдық аспект	Қиындықтар қиын болуы мүмкін болса да, шағын мектептерде мұғалімдер бір-бірін қолдап, шабыттандыратын, ресурстар мен озық тәжірибелермен бөлісетін, олардың кәсіби дамуына ықпал ететін күшті қоғамдастық бар.

Осы сипаттамаларды түсіну ШЖМ-де мұғалімдерді қолдау стратегияларын әзірлеуге және іске асыруға тиімдірек жақындауға мүмкіндік береді, бұл сайып келгенде білім беру сапасын жақсартуға және оқушылардың жақсы нәтижелеріне қол жеткізуге ықпал етеді.

Мұғалімдердің кәсіби дамуындағы қиындықтардың тәсілдері, жіктелуі және сипаттамасы келесідей ұсынылуы мүмкін:

1. Біліктілікті арттырудағы тәсілдер:

1) мұғалімдерге олардың қажеттіліктерін, қызығушылықтарын және кәсіби мақсаттарын ескере отырып, жеке даму жоспарлары ұсынылатын жеке көзқарас;

2) бірлескен оқыту, мұнда мұғалімдер әріптестерімен бірге үйренеді, тұрақты тренингтер немесе кәсіби іс-шараларда тәжірибе, идеялар және озық тәжірибе алмасады;

3) тәлімгерлік, мұнда тәжірибелі мұғалімдер жаңадан келген мұғалімдерге тәлімгер ретінде әрекет етеді, қолдау, кеңес және кері байланыс береді;

4) кәсіби желілер, яғни мұғалімдер әртүрлі мектептердегі әріптестерімен білім мен идеялармен алмасуға болатын кәсіби қауымдастықтар мен желілерге кіреді;

5) технологияны қолдану, яғни мұғалімдер өзін-өзі оқыту және кәсіби даму үшін онлайн ресурстарды, вебинарларды және цифрлық құралдарды пайдаланады;

6) мұғалімдер білім беру саласындағы білімдері мен дағдыларын жаңарту үшін қатысатын оқу курстары, семинарлар мен конференциялар;

7) зерттеу қызметі, яғни. мұғалімдер өз қызмет саласы бойынша зерттеулер жүргізеді, сабақта кездесетін мәселелердің шешімін тауып, нәтижелерін әріптестерімен бөліседі.

Бұл тәсілдерді мұғалімдердің тиімді кәсіби дамуын қамтамасыз ету үшін жеке немесе біріктіріп қолдануға болады.

2. Біліктілікті арттырудағы қиындықтардың жіктелуі:

- компьютерді меңгерудің жеткіліксіздігінен болатын техникалық қиындықтар, жаңа білім беру технологияларын қолданудағы қиындықтар;

- сабақты жоспарлау және өткізу, оқытуды саралау, ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды қолдау қиындықтарымен байланысты педагогикалық қиындықтар;

- оқушылармен, ата-аналармен және әріптестермен тиімді өзара әрекеттесуді орнату мәселелерімен анықталатын тұлғааралық қиындықтар;

- әдістерді, оқыту стратегияларын таңдаудағы белгісіздік пен кәсіби тұлғалық қиындықтардан туындаған кәсіби өзін-өзі анықтау.

Кәсіби дамудағы қиындықтардың сипаттамасы

Мұғалімдердің кәсіби дамуындағы *жеке қиындықтар* мұғалімнің өзін-өзі бағалау деңгейі, мотивация, стресске төзімділік деңгейі сияқты жеке ерекшеліктерінен туындайды және келесі аспектілерді қамтуы мүмкін:

1) оқытудың жаңа әдістерін қабылдауға немесе жаңа идеялармен тәжірибе жасауға кедергі келтіруі мүмкін өз қабілеттеріне немесе біліміне сенімсіздік;

2) сәтсіздіктен қорқу немесе әріптестер мен әкімшілер тарапынан теріс бағаланудан туындаған сәтсіздік қорқынышы мұғалімдердің тәуекелге баруына және өз тәжірибесінде жаңашылдыққа ұмтылуына кедергі келтіруі мүмкін;

3) шамадан тыс өзін-өзі сынау және мұғалімнің өзіне деген талаптары, бұл қажетсіз күйзеліс пен өз жетістіктерін көре алмауға әкелуі мүмкін;

4) мотивацияның жоқтығы/жоқтығы немесе шаршау мен шаршау сезімі мұғалімнің кәсіби дамуына әсер етіп, оның өзін-өзі дамытуға және жетілдіруге ұмтылуына кедергі келтіруі мүмкін;

5) өзгермелі білім беру талаптары мен оқытудың жаңа әдістеріне бейімделу мәселелері, әсіресе мұғалімдер белгілі бір тәсілдерге немесе оқыту стильдеріне үйренген болса;

6) Кәсіби даму процесіне кедергі келтіретін стресс пен шаршауға әкелетін мектеп жағдайында қарқынды жұмыс жүктемесі мен жанжалға байланысты стрессті басқарудағы қиындықтар.

Жеке қиындықтарды жеңу үшін олардың бар екенін білу, интроспекция және өзін-өзі дамыту бойынша жұмыс істеу, сондай-ақ әріптестерден, тәлімгерлерден немесе психология және коучинг саласындағы мамандардан қолдау іздеу маңызды.

Мұғалімдердің кәсіби дамуындағы *ситуациялық қиындықтар* нақты білім беру жағдайларына, жұмыс ортасына, әкімшілік жағдайларға және талаптарға байланысты және келесі аспектілерді қамтуы мүмкін:

1) қаржылық, материалдық немесе техникалық ресурстардың жетіспеушілігі сабақты тиімді өткізуді және оқытудың инновациялық

нысандары мен әдістерін дамытуды қиындатуы мүмкін;

2) сыныптағы тәртіпке қатысты мәселелер сабақты өткізуді қиындатып, мектепте жағымсыз ахуал туғызуы мүмкін, бұл мұғалімнің кәсіби дамуына кері әсерін тигізеді;

3) әріптестермен қақтығыстар немесе түсінбеушілік ынтымақтастық пен тәжірибе алмасуға кедергі келтіруі мүмкін, бұл кәсіби өсу процесін қиындатады;

4) оқушылардың ата-аналарымен келіспеушілік немесе қақтығыстар мұғалім үшін қосымша стресстік жағдайларды тудыруы мүмкін және мектеп жағдайында тиімді өзара әрекеттесуді қиындатады;

5) білім беру саясатындағы немесе бағдарламадағы өзгерістер мұғалімдерден жаңа талаптар мен жұмыс әдістеріне бейімделуді талап етуі мүмкін, бұл олардың кәсіби дамуына кедергі келтіруі мүмкін;

6) оқушылармен қиындықтар, өйткені кейбір оқушыларда арнайы тәсілді қажет ететін ерекшеліктер немесе қажеттіліктер болуы мүмкін, бұл оқу процесінде мұғалімге қосымша қиындықтар тудыруы мүмкін.

Жағдаяттық қиындықтарды жеңу үшін бейімделу, проблемаларды шешу және ынтымақтастық дағдыларын дамыту, сонымен қатар мектеп әкімшілерінен, әріптестерден және білім беру мамандарынан қолдау іздеу маңызды.

Мұғалімдердің кәсіби дамуындағы *жүйелік қиындықтар* мектеп жүйесінің құрылымдық және ұйымдастырушылық ерекшеліктеріне, білім беру саясатына, ресурстардың қол жетімділігіне байланысты және білім беру жүйесінің ұйымдастырушылық немесе құрылымдық аспектілеріне байланысты көптеген мәселелерді көрсетеді. Олардың кейбіреулері мыналарды қамтиды:

1) қаржыландыру мен ресурстардың жетіспеуі білім беру ресурстарына, оқыту бағдарламаларына және мұғалімдердің біліктілігін арттыруға қолжетімділікті шектеуге әкелуі мүмкін;

2) инфрақұрылымның жоқтығы, жабдықтың жеткіліксіздігі, ескірген оқу-әдістемелік кешен және жеткіліксіз аудиториялар сапалы білім беруді қиындатуы мүмкін;

3) мектепті ұйымдастыру және басқару мәселелеріне байланысты нашар басқару мұғалімдерге жеткіліксіз қолдау көрсетуге және олардың кәсіби дамуындағы шектеулерге әкелуі мүмкін;

4) мектеп әкімшілігі немесе білім беру органдары тарапынан жет-

кіліксіз қолдау және ресурстардың жетіспеушілігі мұғалімдердің кәсіби өсуіне кедергі келтіруі мүмкін;

5) жүйелі инновациялардың және оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдерін енгізуге қолдау көрсетудің болмауы/болмауы жалпы мектеп жүйесінің ілгерілеуіне кедергі келтіруі мүмкін;

6) білімді қоғамның бағалауы мен қолдауының болмауы мұғалімдердің кәсіби дамуы үшін ынталандыруды қиындатуы мүмкін.

Жүйелік мәселелерді шешу әртүрлі мүдделі тараптардың, соның ішінде мектеп әкімшілігінің, білім беру органдарының, қоғамдастықтың және кәсіби мұғалімдер қауымдастығының кешенді көзқарасы мен күш-жігерін талап етеді.

Мұғалімдердің кәсіби дамуы көптеген факторларды есепке алуды және туындайтын қиындықтарды шешуге жеке көзқарасты талап етеді. Ол тек педагогикалық шеберлікті ғана емес, мұғалімнің тұлғалық қасиеттерін де дамытуға бағытталуы керек.

Шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің кәсіби дамуының қиындықтарының тәсілдерін, жіктелуін және сипаттамаларын түсіну және талдау осындай жағдайда мұғалімдерді қолдаудың тиімді стратегияларын әзірлеу және енгізу жолындағы маңызды қадам болып табылады. Осы міндеттерді шешу білім сапасын арттырады және оқушылардың оқу нәтижелерін жақсартады.

2.3 Шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне арналған модульдік оқыту бағдарламасы

«ШЖМ-де оқытудың ұжымдық (интерактивті) тәсілінің педагогикалық технологиясы» шағын жинақты мектептер (ШЖМ) педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарының модульдік білім беру бағдарламасы (бұдан әрі-Бағдарлама, тыңдаушылар) педагогтердің біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және өткізу, сондай-ақ педагог қызметін курстан кейінгі жүргізу қағидаларына сәйкес әзірленді (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 28 қаңтардағы № 95 бұйрығы: [Электрондық ресурс] - URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600013420>) және тыңдаушылардың

біліктілігін арттыру курстарының білім беру процесін онлайн-форматта регламенттейді.

Осы бағдарлама тыңдаушыларды ұжымдық оқыту тәсілінің педагогикалық технологиясының теориялық және практикалық негіздерімен таныстыру, оларды ұжымдық оқу сабақтарын және шағын жинақты мектепте оларға барабар әдістемелер мен тәсілдерді пайдалану бойынша қолданбалы дағдылар мен құзыреттерді игеруге бағытталған.

Тыңдаушыларды курстық оқытудың ұзақтығы осы бағдарламаның тақырыбы бойынша 80 академиялық сағатты құрайды.

Бағдарламаның өзектілігі келесі факторларға байланысты:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңында білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың басты қағидасы «барлығының сапалы білім алуға құқықтарының теңдігі» болып табылады. Осыған байланысты білім беру жүйесінің басым міндеттерінің бірі «Ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» болып табылады.

Осы мақсатта мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын (бұдан әрі – МЖМББС), үлгілік оқу жоспарлары мен бағдарламаларын әзірлеу және енгізу арқылы жалпы орта білім беру мазмұны жаңартылды. 2012 жылдан бастап ел педагогтарының педагогикалық тәжірибесіне озық шетелдік тәжірибені енгізу негізінде оқыту әдістемесін жетілдіруге талпыныс жасалуда.

Алайда қабылданған шараларға қарамастан, PISA, PIRLS және т.б. халықаралық салыстырмалы зерттеулер бойынша студенттердің нәтижелері күтілетін деңгейден төмен болуда.

2. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған қабылданған тұжырымдамасында МЖМББС-дағы өзгерістер негізінде жаңартылған білім беру мазмұнын енгізуді аяқтау; оқу бағдарламалары мен жоспарларын, оқыту мен оқу әдістемелерін енгізуді, критериалды бағалау жүйесін енгізуді аяқтау айтылады және оқу жүктемесін

төмендетуді көздейтін білім беру мазмұнын жетілдіру қажеттігі көрсетіледі білім алушыға академиялық білімге, функционалдық сауаттылықты дамытуға баса назар аудару, мазмұнның білім алушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, дағдылар мен құзыреттерді дамытуға бағдарлануы және т. б.

3. Стратегиялық маңызды құжаттарда білім берудің барлық деңгейлерінде сапаға жетудің, олқылықтарды жоюдың, барлық білім алушылар үшін сапалы білімге кедергісіз қол жеткізудің, саналы және жан-жақты дамыған азаматты қалыптастырудың, негізгі элементтерге баса назар аудары отырып, трансформацияның кезекті кезеңінен өтудің, қазақстандық білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттырудың өршіл мақсаты қойылған.

Сонымен қатар, өзгерістердің жылдам қарқынымен сипатталатын қазіргі әлемде білім алушыларды белгісіздік жағдайында өмірге дайындау міндеті өзекті бола түсуде. Ол үшін олардың азаматтық ұстанымы, әлеуметтік жауаптылығы, сыни ойлау қабілеті, проблемаларды шешу және жергілікті қызмет сияқты қасиеттерін қалыптастыру қажет.

4. Білім беру сапасын арттыру жаңа педагогикалық ойлауды қалыптастыруды, әдіснамалық, дидактикалық, педагогикалық және әдістемелік білімдер мен құзыреттерді игеру арқылы ШЖМ педагогтерінің кәсіби шеберлігін дамытуды, «жаңа идеяларды, ойлау мен құрудың жаңа тәсілдерін қабылдауды» (Қ.К. Тоқаев), ҚР «Педагог мәртебесі» туралы Заңына сәйкес педагогтердің инновациялық қызметін жандандыра отырып, оған сәйкес мұғалімнің «Кәсіби білім беруді ұйымдастырудың әдістері мен нысандарын еркін таңдауға» тиісті білім беру деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының талаптарын орындау шартымен кәсіби қызметті ұйымдастыру тәсілдері мен нысандарын еркін таңдауға; педагогикалық практикаға жаңа әдістемелер мен технологияларды енгізуге құқылы. Алайда, мұғалімдердің сауалнамалары көрсеткендей, олардың 61% - ы ұжымдық оқыту әдісі туралы естіген, бірақ ол туралы қарапайым түсініктері жоқ, оны оқу жұмысын ұйымдастыру тәсілдерімен, ұжымдық оқыту

формасымен, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру әдістерімен және т. б. 72% - ауысымдық жұптық жұмыстарды орындаудың техникасы мен әдістерін білмейді. Сауалнамаға қатысқандардың тек 4,5%-ы өз тәжірибелерінде ұжымдық сабақтарды пайдаланады.

Осылайша, ұсынылған Бағдарлама мектептердің барлық түрлері үшін, соның ішінде толық және шағын жинақталған мектептер үшін өзекті және сұранысқа ие болып табылады, соның нәтижесінде мұғалімдер ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясының мәнін білу және түсіну жүйесін меңгереді, оны практикалық қызметінде тиімді пайдалана алады, бұл білім алушыларды оқытудың тиімділігін арттыруға әкеледі табысты әлеуметтенуге және өзін-өзі жүзеге асыруға, олардың білім беру жетістіктерін жақсартуға, олардың ұжымдық жұмыс істеу қабілеті сияқты негізгі құзыреттерін қалыптастыруға қабілетті, сыни тұрғыдан ойлау, мәселелерді шешу және т. б.

2.3.1 Глоссарий

Оқытудың топтық формасы - бұл студенттердің санына байланысты екі түрі бар топтық қарым-қатынас құрылымы: топтық (шағын топтарда жұмыс) және фронтальды (бүкіл сынып) (үлкен топтарда жұмыс).

Оқыту мен тәрбиелеудің топтық әдісі (ОТӘ) – ұйымдастырушылық құрылымы оқытудың жеке, жұптық, топтық және фронтальды формаларынан тұратын соңғысының басым рөлі бар оқыту үдерісінің дамуындағы әлеуметтік-тарихи кезең, білім берудің жалпы дағдарысының негізгі себебі болып табылады.

Оқытудың жаратылыстану тәсілі – оқытуды табиғат пен қоғамның жалпы жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде түсіну, оқуды объективті шындықта бар күйінде қарастыру.

Оқытудың жеке түрі – жанама қарым-қатынас.

Оқыту мен тәрбиелеудің жеке тәсілі (ОЖТ) – жеке формаға қарағанда жұптық форманың басымдылығына негізделген оқыту үрдісінің әлеуметтік-тарихи кезеңі (15-17 ғасырларға дейін).

Халықаралық еңбек мектебі – ОҰӘ толық жұмыс істеуі және көптілді білім беру негізінде жұмыс істейтін білім беру ұйымы.

Ұжымдық оқытудың формасы – ауыспалы құрамдағы жұптық қарым-қатынас.

Ұжымдық оқу сабақтары – бір ұжымдық формада тұратын оқытудың нақты формалары; ұжымдық және жеке тұлғалардан; ұжымдық және жұптық; ұжымдық, жеке және топтық; ұжымдық, жұптық және топтық; ұжымдық, жеке, жұптық және топтық оқытудың ұжымдық формасының жетекші рөлімен.

Оқыту мен тәрбиелеудің ұжымдық әдісі (ОҰӘ) – ақпараттық өркениетке қажетті білім беру үдерісі дамуының болжамды әлеуметтік-тарихи кезеңі және оның негізгі құрамдас бөлігі дәстүрлі білім беру формаларымен қатар білім берудің ұжымдық формасы болып табылады.

Білім берудің дағдарысы – білім мазмұнының үздіксіз өсіп келе жатқан қарқыны мен көлемі мен ескірген білім беру механизмінің, 16-17 ғасырлардан бері негізінен өзгеріссіз қалған оқыту мен тәрбиелеу процесінің арасындағы сәйкессіздік, қазіргі өмір талаптарына сәйкес келмеуі.

Оқыту әдісі – жалпы білім беру процесі, іс-әрекеттегі оқу процесінің ұйымдастырушылық құрылымы.

Оқытудағы әдістер – тәрбие жұмысының түрлері, оқыту әдістерінің жиынтығы (жиынтығы); мазмұнның өздігінен қозғалу формасы.

Жаңа педагогикалық технология – мемлекеттік білім беру стандарты жағдайында «көлденең» ынтымақтастық әдістерін қолдана отырып, оқу процесін ұйымдастыру.

Ең жаңа педагогикалық технология – ОҰӘ жағдайында «тік» ынтымақтастық әдістерін қолдана отырып, оқу процесін ұйымдастыру; үздіксіз білім беру әдістемесі.

Оқыту – ұйымдасқан қарым-қатынас процесі, оның барысында басқарылатын таным пайда болады, оның субъектілері қоғамдық-тарихи тәжірибені игереді, оқу әрекетінің белгілі бір түрлерін жаңғыртады және меңгереді.

Ұйымдастырушылық оқыту жүйесі – оқыту әдісін жүзеге асырудың құрылымдық-функционалдық механизмі, оқыту әдісінің бір түрі.

Оқу-тәрбие процесінің ұйымдық құрылымы – материалдық механизм ретінде оқытуда қолданылатын барлық ұйымдастыру формаларының жиынтығы.

Оқытудың жұптық формасы – тұрақты құрамдағы жұптық қарым-қатынас.

Педагогикалық технология – бұл студенттердің кәсіби мұғалімнің жетекшілігімен өз бетінше және өзара білім алу процесі, білім мазмұнын меңгеру үшін олардың жұмысының әр кезеңінде олармен болатын өзгерістер мен қайта құрулар және қарастырылған іс-әрекет түрлері, оқу жоспары мен бағдарламалары бойынша (силлабус).

Оқыту – мұғалімнің іс-әрекеті.

Оқыту принциптері – оқытудың мәні мен тарихын ашатын, кешенді және өзара байланысты қолданылуы соңғы тиімді нәтижеге әкелетін бастапқы дидактикалық ережелер.

Әртүрлі жастағы топ (ӘЖТ) – жаңа педагогикалық технология жағдайында әрекет ететін әртүрлі жастағы топ.

Әртүрлі жастағы ұжым (ӘЖҰ), әртүрлі жастағы өзін-өзі тәрбиелеу ұжымы (ӘЖӨТЖ) - жаңа педагогикалық технология жағдайында жұмыс істейтін әртүрлі жастағы ұжым (әртүрлі жастағы өзін-өзі тәрбиелеу ұжымы).

Білім беру мазмұны іріктеу, белгілі бір білім беру пәндері оқытылатын, белгілі бір деңгейге қол жеткізілетін арнайы ұйымдарды құру және т.б., яғни адамның бастауыш мектепте – бастауышта, орта мектепте – орта және жоғары оқу орнында – жоғары оқу орындарында игеретін білімінің, қабілетінің, дағдысының, психикалық даму деңгейі мен мәдениетінің мазмұны.

Оқытудың мазмұны мұғалімнің сол немесе басқа дәрежеде иеленетін және білім алушының толық немесе ішінара иелік етпейтін әрекеті.

Оқыту әдісі – ұйымдастырушылық құрылымы оқыту

формаларынан тұратын оқу үрдісінің дамуының қоғамдық-тарихи кезеңі.

Оқыту – оқушының әрекеті.

Оқыту формалары (оқытудың ұйымдастырушылық формалары, оқытуды ұйымдастыру формалары) – Республикадағы оқу процесінде қолданылатын коммуникациялық құрылымдар.

2.3.2 Бағдарламаның тақырыбы

Бағдарлама жаңа және инновациялық, себебі:

1) Қазақстанның және ТМД елдерінің білім беру жүйесінде аналогтары жоқ;

2) онда алғаш рет «оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы» термині қолданылды;

3) оқытудың ұжымдық әдісіне негізделген оқытуды ұйымдастырудың жаңа тәсілі ұсынылады;

4) білім берудің қазіргі заманғы талаптарын ескере отырып, қазіргі заманғы ғылыми зерттеулер мен озық педагогикалық тәжірибелер негізінде әзірленген, оның ішінде білім алушыларда заманауи әлемде табысты әлеуметтену және өзін-өзі жүзеге асыру үшін қажетті әлеуметтік маңызы бар негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыру;

5) мұғалімдерге оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясының теориялық негіздерін меңгеруге және оны қолдану саласында олардың практикалық дағдыларын дамытуға бағытталған теориялық және практикалық сабақтарды қамтиды;

6) толық және шағын орта мектептерге бағытталған.

Бағдарламаның тақырыптары келесі негізгі бағыттарды қамтиды:

1. Оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясын теориялық-әдістемелік негіздеу және қамтамасыз ету.

2. Discord онлайн платформасы арқылы оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясын құрастыру және енгізу.

3. Білім беру нәтижелерін бағалау.

Бағдарлама келесі модульдерді зерттеуді қамтиды:

Модуль 1. «Педагогикалық технология» түсінігі.

Модуль 2. Педагогикалық технологияларға тарихи көзқарас.

Модуль 3. Оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы.

Модуль 4. «Тік» оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы.

Модуль 5. Шет тілдерін оқу және халықаралық еңбек мектебі.

Модуль 6. Жаңа және соңғы педагогикалық технология жағдайында өзін-өзі басқаруды ұйымдастыру.

Модуль 7. Жаңа және озық педагогикалық технологияны меңгеру тәжірибесі.

Модуль 8. АКТ және жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің ІТ құзыреттілігін дамыту.

2.3.3 Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

1. Бағдарламаның мақсаты: ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясын енгізу бойынша студенттердің кәсібилігін, құзыреттілігін және практикалық дағдыларын арттыру.

2. Бағдарламаның мақсаттары:

1) студенттердің «педагогикалық технология» ұғымының мәні, интегралдық сипаттамалары мен педагогикалық технологияға тарихи көзқарасы туралы білімдері мен түсініктерін жалпылау және жүйелеу;

2) тыңдаушыларға жеке, топтық және ұжымдық оқыту әдістерінің педагогикалық технологиялары туралы білім мен түсінік беру;

3) тыңдаушылардың ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясын құрастыру дағдылары мен дағдыларын дамыту;

4) тыңдаушылардың Discord онлайн платформасын пайдалана отырып, ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясын жүзеге асыруға дайындығы мен қабілетін дамыту.

3. Оқыту нәтижелері:

1) тыңдаушылардың «педагогикалық технология» түсінігінің мәнін білуі және түсінуі, педагогикалық технологияға интегралдық сипаттамалары мен тарихи көзқарасы;

2) тыңдаушылардың жеке, топтық және ұжымдық оқыту әдістерінің педагогикалық технологияларын білуі және түсінуі;

3) тыңдаушылардың ұжымдық оқыту әдісіне арналған педагогикалық технологияны құрастыру дағдылары мен дағдыларын дамыту;

4) тыңдаушылардың Discord онлайн платформасын пайдалана отырып, ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясын енгізуге дайындығы мен қабілеті.

Модульдер бойынша күтілетін нәтижелер:

1) «педагогикалық технология» ұғымының мәні туралы білім мен түсінік қалыптастыру;

2) педагогикалық технологиялар, олардың жіктелуі, жеке оқыту әдісінің педагогикалық технологиясынан топтық және топтық оқытудың ұжымдық әдісіне өтудің объективті заңдылығы туралы білім мен табиғи-тарихи түсініктерді қалыптастыру;

3) оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясын оқу-тәрбие үдерісін дамытудың ең жоғарғы сатысы ретінде, «көлденең» ынтымақтастық әдістерін білу мен түсінуді қалыптастыру;

4) оқытудың ұжымдық әдісі және оның негізгі буындары туралы соңғы педагогикалық технология туралы білім мен түсінік қалыптастыру, студенттердің «көлденең» ынтымақтастығы әдістерінен студенттердің «тігінен» ынтымақтастық әдістеріне көшу;

5) көптілділік және ұжымдық оқыту әдістерін пайдалана отырып, синхронды тілді оқыту дағдылары туралы білімі мен түсінігі дамыған;

6) оқу сабақтары процесінде жаңа және озық педагогикалық технология, білім алушылардың өзін-өзі басқаруын ұйымдастырудың шарттары мен принциптері жағдайында көшбасшылық пен басқару туралы білім мен түсінікті қалыптастыру;

7) оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы жағдайында мұғалімнің, көп жастағы оқытудың өзгермелі функциялары туралы білімі мен түсінігін қалыптастыру;

8) Интернет-бағдарламаларды, Discord онлайн платформасында жұмыс істеу технологиясын пайдалана отырып, МКЖ оқу процесінде

цифрлық коммуникациялық дағдыларды дамыту және қолдану дағдыларын дамыту.

Бағдарламаның практикалық маңыздылығы мынада:

- оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясының теориясы мен тәжірибесі саласында мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру, олардың педагогикалық қызметінің тиімділігін арттыру;
- оқытудың ұжымдық әдісінің жаңа және соңғы педагогикалық технологияларын меңгеру;
- практикалық қызметте студенттердің «көлденең» және «тігінен» ынтымақтастық әдістерін, көптілді оқытуды қолдану;
- оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз ету, оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыру;
- оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау;
- оқу материалын меңгеру тиімділігін арттыру, бір-бірімен білім және тәжірибе алмасу;
- топта (командада) жұмыс істеуге және басқа адамдармен ынтымақтасуға үйрену;
- сыни тұрғыдан ойлау және проблемаларды шешу дағдыларын дамыту;
- жергілікті мектеп мұғалімдерінің IT құзыреттіліктерін, білім беру үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарын әзірлеу және пайдалану дағдыларын және Discord онлайн платформасында жұмыс істеу дағдыларын дамыту.

Бағдарламаны іске асыру нәтижесінде мұғалімдер студенттерде тиімді өзара әрекеттестік пен бірлескен іс-әрекетке, заманауи әлемде табысты әлеуметтену мен өзін-өзі жүзеге асыруға қажетті негізгі құзыреттіліктерді дамыта алады, жалпы алғанда, оқытудың тиімділігін арттырып, студенттердің нәтижелері. Шағын жинақталған мектептерде ұжымдық оқыту сыныптағы оқушылар санының аздығына байланысты шектеулерді жеңуге мүмкіндік береді.

2.3.4 Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

Құрылымы бойынша Бағдарлама 8 модульден тұрады, олар сабақ

тақырыбы бойынша шолу лекциялардан, аудио/бейне сабақтардан, теориялық материалды таныстырудан және оқу мақсаттарына қол жеткізуді бақылау үшін бекітуге арналған практикалық тапсырмалардан тұрады. Әрбір модульдің соңында белгілі бір тақырып бойынша вебинар жоспарланып, кейінгі түзетулер үшін уақыт беріледі. Оқытудың соңғы кезеңінде микро-оқыту қамтамасыз етіледі.

Модульдердің мазмұны:

Модуль 1. «Педагогикалық технология» түсінігі.

«Технология» түсінігін түсіндіру. Педагогикалық технологияны түсіндірудегі тәсілдер плюрализмі. «Педагогикалық технология» және «оқыту технологиясы» ұғымдары. Өндірістегі технологиялық процестен айырмашылығы оқытудағы (тәрбиедегі) технологиялық процестің ерекшеліктері. Педагогикалық технологияның мәні мен сипаттамасы. Білім беру технологиясын түсінудің үш аспектісі. Тәрбие технологиясына психологиялық-педагогикалық көзқарас. Педагогикалық технологияның интегралды сипаттамасы. Педагогикалық технология. Оқытудағы әдістер мен технологиялар.

Модуль 2. Білім беру технологияларына тарихи көзқарас

Педагогикалық технологияға жаратылыстану көзқарасы. Тәрбие процесінің дамуының әлеуметтік-тарихи заңдылықтары. Оқыту әдісі оқу-тәрбие процесінің дамуының қоғамдық-тарихи кезеңі ретінде. Оқыту технологиясының классификациясы: тарихи көзқарас. Қоғамдық дамудың өркениеттік теориясы және педагогикалық технология мәселелері. Педагогикалық технологияның даму кезеңдері. Жеке, топтық және ұжымдық оқыту технологиялары.

Оқытудың жеке әдісінің педагогикалық технологиясы. ОЖТ және оның технологиясының сілтемелері. Оқытудың жеке тәсілінің қайшылықтары. ОЖТ технологиясы және оның 15–17 ғасырлардағы дағдарысы. Жеке оқыту технологиясы және ОЖТ-ны жаңғырту. ОЖТ өндірісі. ОЖТ ұйымдық жүйелері: Дальтон жоспары, Говард жоспары, Йена жоспары, жоба әдісі, Санта-Барбара жоспары және т.б. ОЖТ технологиясының әлеуметтік, экономикалық, тарихи және педагогикалық сәтсіздігі.

ОТӘ технологиясына көшу оқу үрдісін дамытудың объективті заңдылығы ретінде. Топтық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы. ОТӘ және оның технологиялық тізбегі. ОТӘ өндірісі. ОТӘ ұйымдық жүйелері: аудиториялық-сабақ және лекция-семинар жүйелері, Трамп жоспары, белл-ланкастерлік (мониторинг) жүйесі, командалық-зертханалық әдіс, Вальдорф педагогикасы (мектеп) және т.б. ОТӘ технологиясын жобалаудағы эклектикалық тәсіл жетілдіру әрекеті ретінде.

XX ғасырдағы ОТӘ жаһандық дағдарысы және оның технологиялары: жүйелік талдау – белгілері, шарттары және себебі. Білім беру үдерісінің дамуындағы мегатрендтер: мазмұны және классификациясы. Жаңашыл мұғалімдер және олардың сыныптағы оқыту технологиясын жетілдіруге қосқан үлесі.

Ж.А.Қараев-Ж.У.Көбдікованың үш өлшемді әдістемелік оқыту жүйесі. Т.Т.Ғалиевтің жүйелі көзқарасына негізделген біліктілікті арттыру. М.М.Жанпейісованың модульдік оқыту технологиясы. Дамыта оқытудың білім беру технологиялары Т.М.Мәжікеева. С.Қ.Исламгулованың технологиялық тәсіліне негізделген оқу үдерісін жобалау.

ЖОТӘ және ОҰӘ технологияларының салыстырмалы сипаттамасы. Белсенді оқу. Интерактивті тренинг. Мемлекеттік әлеуметтік білім берудің ұйымдық құрылымының дамымауы және ОҰӘ педагогикалық технологиясына көшу қажеттілігі.

Модуль 3. Ұжымдық (интерактивті) оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы

ҰОФ – білім беру жүйесіндегі коммуникация және көп жастағы ынтымақтастық жаңа педагогикалық технологияны енгізу мен қызмет етудің негізгі шарттары ретінде. Қаржы директорының басқа ұйымдастыру формаларымен өзара байланысы және оңтайлы үйлесуі. Жаңа педагогикалық технология жағдайында студенттерді еңбекке дайындау мәселелері. ҰОФ контекстіндегі мұғалімдер мен ата-аналардың қызметі. Оқытудың даралау және дифференциация, поливарианттылық және үздіксіздігі мәселелері. Оқушылардың

әлеуметтік, танымдық және шығармашылық әрекетінің мәселелері. Қабілетіне қарай жаттықтыру. Оқу процесіне қатысушылардың жеке жұмыс кестесі. Оқу сабақтарын желілік жоспарлау мәселелері. Бақылау, өзін-өзі бақылау және бағалау, білім, білік, дағдыны өзін-өзі және өзара бағалау.

ОҰӨ технологиялық тиімділігі. ОҰӨ педагогикалық технологиясы оқу үрдісінің дамуының ең жоғарғы сатысы ретінде. ОҰӨ технологиясы жағдайында оқу процесінің тұтастығын және кепілдендірілген нәтижелерді қамтамасыз ету.

А.Г.Ривин «біріктірілген диалог» әдісінің авторы. Корнин мектебі мен «Жабайы университет» тәжірибесі және оны талдау. Ұжымдық оқытудың теориясы мен тәжірибесін кезеңге бөлу. Қазіргі кезеңдегі мәселенің жағдайы. Жаңа педагогикалық технология және ОҰӨ-ге көшу. Оқытудың ұжымдық нысаны, оның тарихы және ОҰӨ, яғни оқытудың тарихи жаңа әдісі. Ынтымақтастық әдістерінің классификациясы. Ұжымдық оқу сабақтарын дайындау және ұйымдастыру мәселелері. Көлденең ынтымақтастық әдістері:

- А.Г.Ривин әдістемесі (Ривинді жоспарлау): ақпараттық қамтамасыз ету (оқулықтар, мәтіндер, мақалалар және т.б.); ауысымдық жұпта жұмыс істеу; ғылыми және оқу ақпаратын дербес (бірлескен) параграф-параграф бойынша зерттеу; қайта әңгімелеу, талқылау, толықтыру, түзету, қосымша әдебиеттерді тарту, нақты тұжырымды әзірлеу, абзацтың тақырыбы, серіктес дәптеріндегі ескертулер; серіктестерді ауыстыру; мәтін бойынша жұмысты аяқтау; шағын топта орындау; барлық өңделген материалды ұсыну; практикалық тапсырмаларды орындау; жұмысты есепке алу және бағалау; жаңа оқу материалы бойынша жұмыс;

- М.А.Мкртчянның тапсырмаларды алмасу әдістемесі: тақырыптық карталар жүйесін әзірлеу; карточкалардың түрлері мен құрылымы; ауысымдық жұпта жұмыс істеу; тапсырмаларды жеке (бірлесіп) орындау; тапсырмалар алмасу; өзара тексеру және өзара бағалау; есептің шешімін (жаттығудың орындалуын) серіктестердің дәптерлеріне жазу; серіктестерді ауыстыру; жаңа жұпта жұмыс істеу;

- В.Ф. Шаталовтың емтиханға дайындалу әдістері: билет сұрақтары бойынша оқытушының әңгімесі (жауаптары); студенттерді үйде оқыту; оқушылардың сұрақтарға сынып (аудитория) алдындағы жауаптары (таңдау бойынша); өз бетінше оқу; бухгалтерлік есеп және бақылау парағы;

- А.С. Границканың тестілеуге дайындалу әдістемесі: мәтін бойынша мұғалім мен студенттер арасындағы әңгіме; оқушының мәтінді сыныптан тыс дайындауы; өзара оқыту; өнімділікті бағалау;

- өзара диктант жазу техникасы: диктант түрлеріне сәйкес мәтіндер дайындау; ауысымдық жұпта жұмыс істеу; мәтін алмасу; мәтіндерді ауызша (жазбаша) талдау; өзара бағалау; Бірлескен және жеке татуласу; Қатемен жұмыс; қайта тексеру; жаңа серіктес іздеу;

«Көлденең» ынтымақтастықтың басқа әдістері: Кері Ривинский әдісі. Бастауыш мұғалімге арналған әдістеме. Сауалнамамен жұмыс істеу әдістемесі. М.Г.Булановскаяның әдісі. Ұжымдық оқу сабақтарында өлең оқу әдістемесі. Мурманск техникасы. Ривин-Баженов техникасы. Карточкалар арқылы ұжымдық сабақ өткізу әдістемесі. Оқушылардың «көлденең» ынтымақтастығының жеке әдістерін талдау. Жалпы білім беретін пәндерді оқытудағы ұжымдық оқыту формасы. Озық мектеп мұғалімдерінің жұмыс тәжірибесі: мінездеме және талдау. Ұжымдық сабақ процесінде шет тілдерін оқыту әдістемесі. «Көлденең» ынтымақтастық әдістемесінің мазмұны, әмбебаптығы және ерекшелігі.

Модуль 4. «Тік» оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы.

Жаңа педагогикалық технологияға көшу (ОҰӨ) және оның негізгі буындары. Оқушылардың «көлденең» ынтымақтастығы әдістерінен «тігінен» студенттер арасындағы ынтымақтастық әдістеріне дейін. Манск педагогикалық технологиясы студенттік ынтымақтастықтың бастапқы нұсқасы ретінде «тігінен». Соңғы педагогикалық технологияның Красноярск нұсқасы. Мектеп таңдау және педагогикалық кадрларды дайындау. Авангард класын құру.

Жаңа педагогикалық технологияның алгоритмі: 1) оқу ақпаратын

екі жақты ұсыну; 2) студенттер тірек сызбаны қайта сызып, сұрақтар қояды; 3) оқушылардың оқулықпен және сауалнама бағдарламасымен жұмысы; 4) теориялық білімді тексеру; 5) жаттығуларды орындау (есептерді шығару); 6) орындалған жаттығуларды (тапсырмаларды) тексеру; 7) бақылау жұмысы; 8) олимпиада және басқа да тапсырмалар мен қиындығы жоғары тақырыптар; 9) қайталау; 10) емтиханға тікелей дайындалу; 11) емтихан тапсырушылар; 12) кезекті дайындау.

Соңғы педагогикалық технологияның Лангепас нұсқасы және оның алгоритмі:

I кезең – бағдарламалық материалдың мазмұнымен алғашқы танысу: 1) оқулықтағы мәтінді оқулықтан алдыңғы оқушының бақылауымен оқу, бір-біріне сұрақтар қою (оқушы мен мұғалім оқу барысында); 2) мәтінді жеке оқу (өзіне), мәтін бойынша оқулықта тұжырымдалған сұрақтарға жауаптар; 3) мысалдарды, есептер шығару үлгілерін, жеке атауларды, күндерді, сөздерді дәптеріңізге көшіру, жаттығуларды орындау т.б.; 4) студенттің (оқытушының) алдындағы теория бойынша білімін және дәптердегі жазбаларды тексеруі; 5) осы тақырып бойынша теориялық білімді бекітуге арналған қарапайым жаттығуларды орындау; 6) орындалған жаттығулардың алдында студенттің (немесе оқытушының) тексеруі, қателерімен жұмыс істеуі.

II кезең – қайталау, бекіту, бақылау: 1) сауалнама бағдарламасына сәйкес барлық теориялық материалды қайталау, күрделірек (күрделі) мазмұндағы есептерді шешу, «жоғарыдан төменге» өзара тестілеу, бақылау жұмыстары жүйесі; 2) сыныптан тыс тапсырмалар (олимпиадалар, факультативтер, конкурстар) өз қатарластарынан айтарлықтай озып кеткен табысты оқушыларға арналған. Супербағдарлама материалы міндетті емес және мазмұны бойынша өте әртүрлі болуы мүмкін; 3) тестілер, жыл сайынғы сынақтар, студентті емтиханға тікелей дайындалуға жіберу туралы шешім қабылдау.

III кезең – емтихан, оған дейін және одан кейін: 1) емтиханға тікелей дайындық (анықтамалық жазбаларды қолданған дұрыс); 2) емтихан; 3) емтиханнан кейінгі жұмыс (күту парағын дайындау, олқылықтарды толтыру, оқытушының көмекшісінің функцияларын

орындау).

Соңғы педагогикалық технологияның Өскемен нұсқасы және оның алгоритмі: 1) бағдарламалық материалды меңгеру сапасы мен оқу үлгерімінің диагностикасы; 2) ынтымақтастық дағдылары мен дағдыларына үйрету; 3) оқу тапсырмаларын орындау барысында өздігінен және өзара оқу; 4) мұғалімнің жұпта, шағын топтарда материалды меңгеру сапасын бақылау және бағалау; 5) бекіту үшін оқу міндеттерін жеке және бірлесіп шешу; 6) жаңа тақырыпты оқу; 7) бүкіл тақырып бойынша жеке тест жұмысы; 8) келесі теориялық материалды оқуға және есептерді шығару дағдылары мен жаттығуларын жаттықтыруға көшу; 9) бүкіл курс бойынша қорытынды емтихан және жаңа курсқа өту.

Модуль 5. Шетел тілін оқыту және халықаралық еңбек мектебі

Мектептегі жаңа және соңғы педагогикалық технологиялар мен шет тілдері. ОЖТ және ОҰӘ технологиясы жағдайында филологиялық оқытуды ұйымдастыру.

Жаңа педагогикалық технология жағдайында мектепте шет тілдерін оқыту әдістемесі:

- сөздер мен сөз тіркестерін өзара тексеру;
- жаңа мәтін бойынша бірлескен жұмыс;
- өзара диктанттар;
- жаңа мәтінмен танысу нұсқалары;
- Ривин техникасының бейімделген нұсқасы;
- өлең оқу;
- оқулық бойынша жаттығуларды орындау және оларды тексеру;
- сауалнамалар бойынша жұмыс;
- презентацияға және композицияға дайындық;
- карточкаларды пайдаланып жұмыс жасау және т.б.

Халықаралық мектеп құру қажеттілігі. Оқыту процесін интернационалдандыру және халықаралық еңбек мектебі.

Модуль 6. Жаңа және соңғы педагогикалық технология жағдайында өзін-өзі басқаруды ұйымдастыру

Жаңа және дамып келе жатқан педагогикалық технология

жағдайындағы көшбасшылық және басқару.

Өзін-өзі басқарудың педагогикалық негіздері. Өзін-өзі басқаруды ұйымдастырудың шарттары мен принциптері. Соңғы педагогикалық технология және оқушылардың өзін-өзі басқаруы. Өзін-өзі басқару құрылымы: тұрақты жасақ, ірілендірілген жасақ, командирлер кеңесі. Командирлер мен жасақ мүшелерінің функциялары. ӘЖТ мүшелерінің ұйымдастырылуы, жұмыс істеуі және өзара әрекеттесуі.

Мектеп оқушыларының, студенттердің, ата-аналар мен мұғалімдердің өзара әрекеті. Педагогикалық ұжымның және білім беру ұйымы әкімшілігінің функционалдық міндеттері. ӘЖТ қатысушыларының онлайн қауымдастығы. Жасақ мүшелері арасында өзін-өзі басқару дағдыларын (жоспарлау, есепке алу, бақылау, бағалау және талдау) қалыптастыру.

Модуль 7. Жаңа және соңғы педагогикалық технологияны меңгеру тәжірибесі

Топтық сабақ жоспары. Мұғалімнің функциялары.

Модуль 8. АКТ және жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің IT құзыреттілігін дамыту.

Интернет-бағдарламаларды («ClassTools», «HotPotatoes») пайдалана отырып, шағын жинақты мектептің оқу үдерісінде цифрлық оқыту орталықтарын әзірлеу және қолдану әдістемесі.

Интернет-платформаларды пайдалану технологиясы («ZOOM», «YouTube», «Google Class Room», «Microsoft TEAMS», «Kundelik.kz», «3CX WebMeeting»).

Discord онлайн платформасында жұмыс істеу технологиясы.

Модуль, жалпы курстық оқыту сияқты, студенттердің жобаларды таныстыруымен және қорғауымен аяқталады.

Әрбір модуль тәжірибелік жұмыспен, кейін өзін-өзі және өзара бағалаумен сүйемелденеді.

2.3.5. Оқу үрдісін ұйымдастыру

Бағдарлама шағын жинақты орта мектептердің мұғалімдеріне арналған. Оқыту нысаны: қашықтықтан оқыту технологияларын

пайдалана отырып, кәсіби қызметтен үзіліссіз.

Оқу процесін қашықтықтан ұйымдастыру кезінде синхронды оқытуға (онлайн/вебинарларға) 30% (24 сағат) және асинхронды режимде студенттің өзіндік жұмысына (бұдан әрі – СӨЖ) 70% (56 сағат) уақыт бөлінеді. барған сайын күрделі интенсивті әрекеттерді ұйымдастыруды көздейтін белсенділікке негізделген тәсілге негізделген. Бағдарламаны меңгеру барысында студенттер практикалық іс-әрекетте қажетті материалдарды әзірлейді.

Онлайн оқыту кезінде оқу процесі Discord онлайн платформасы арқылы ұйымдастырылады.

Бағдарламаны аяқтау мерзімі жалпы білім беретін ұйымның білім алушысымен жасалған білім беру шартымен белгіленеді.

Оқуды сәтті аяқтаған соң сертификат беріледі.

Оқу-тақырыптық жоспар

№	Сабақ тақырыбы	Онлайн /Вебинар	Тыңдаушы ның өзіндік	Барлығы
1	Модуль 1. «Педагогикалық технология» түсінігі.	3	7	10
1.1	Педагогикалық технологияның мәні мен сипаттамасы.	1	1	2
1.2	Білім беру технологиясын түсінудің үш аспектісі. Тәрбие технологиясына психологиялық-педагогикалық көзқарас.	1	1	2
1.3	Практикалық жұмыс «Педагогикалық технологияның интегралдық сипаттамасы. Педагогикалық технология».		4	4

1.4	Вебинар 1. «Оқытудағы әдістер мен технологиялар». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
2	Модуль 2. Білім беру технологияларына тарихи көзқарас.	3	7	10
2.1	Педагогикалық технологияға жаратылыстану көзқарасы. Оқыту әдісі оқу-тәрбие процесінің дамуының қоғамдық-тарихи кезеңі ретінде.	1	1	2
2.2	Жеке оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы және оның ұйымдастыру жүйелері.	1	1	2
2.3	Тәжірибелік жұмыс «Оқу-тәрбие үрдісін дамытуда объективті заңдылық ретінде топтық оқыту әдісінің технологиясына көшу. XX ғасырдағы топтық әдістің жаһандық дағдарысы және оның технологиясы: жүйелік талдау: белгілері, жағдайлары және себебі».		4	4
2.4	Вебинар 2. «Топтық оқыту әдісінің ұйымдық құрылымының дамымауы және ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясына көшу қажеттілігі». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
3	Модуль 3. Ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы.	5	14	19
3.1	«Ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы» түсінігі.	1	1	2

3.2	Оқытудың ұжымдық формасы және көп жастағы ынтымақтастық жаңа педагогикалық технологияны жүзеге асыру мен қызмет етудің негізгі шарттары ретінде.	1	1	2
3.3	Практикалық жұмыс «Оқу процесіне қатысушылардың жеке жұмыс кестесі. Оқу сабақтарын желілік жоспарлау мәселелері».		4	4
3.4	Вебинар 3 «Бақылау, өзін-өзі бақылау және бағалау, білім, білік және дағдыны өзін-өзі және өзара бағалау». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
3.5	Ынтымақтастық әдістерінің классификациясы.		1	1
3.6	Ұжымдық оқу сабақтарын дайындау және ұйымдастыру мәселелері.	1	1	2
3.7	Тәжірибелік жұмыс «Көлденең ынтымақтастық әдістері».		4	4
3.8	Вебинар 4. «Көлденең ынтымақтастықтың басқа әдістері». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
4	Модуль 4. «Тік» оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы.	3	7	10
4.1	Жаңа педагогикалық технологияға көшу және оның негізгі буындары. Соңғы педагогикалық технологияның Красноярск нұсқасы.	1	1	2
4.2	Соңғы педагогикалық технологияның лангепас нұсқасы және оның алгоритмі.	1	1	2

4.3	«Жаңа педагогикалық технологияның алгоритмі» практикалық жұмыс.		4	4
4.4	Вебинар 5. «Соңғы педагогикалық технологияның Өскемен нұсқасы және оның алгоритмі». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
5	Модуль 5. Шетел тілін оқыту және халықаралық еңбек мектебі.	2	7	9
5.1	Мектептегі жаңа және соңғы педагогикалық технологиялар мен шет тілдері.		1	1
5.2	Жаңа педагогикалық технология жағдайында мектепте шет тілдерін оқыту әдістемесі.	1	1	2
5.3	«Жаңа педагогикалық технология жағдайында мектепте шет тілдерін оқыту әдістемесі» практикалық жұмыс.		4	4
5.4	Вебинар 6. «Оқу процесін интернационалдандыру және халықаралық еңбек мектебі». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
6	Модуль 6. Жаңа және соңғы педагогикалық технология жағдайында өзін-өзі басқаруды ұйымдастыру.	3	7	10
6.1	Жаңа және дамып келе жатқан педагогикалық технология жағдайындағы көшбасшылық және басқару.	1	1	2
6.2	Соңғы педагогикалық технология және оқушылардың өзін-өзі басқаруы.	1	1	2

6.3	Тәжірибелік жұмыс «Әртүрлі жастағы ұжым мүшелерінің ұйымдастырылуы, қызметі және өзара әрекеті».		4	4
6.4	Вебинар 7. «Топ мүшелерінің өзін-өзі басқару дағдыларын (жоспарлау, есепке алу, бақылау, бағалау және талдау) қалыптастыру». Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
7	Модуль 7. Ұжымдық оқыту әдісінің жаңа және соңғы педагогикалық технологиясын меңгеру тәжірибесі.	1	5	6
7.1	Тәжірибелік жұмыс «Ұжымдық сабақ жоспары».		1	1
7.2	Вебинар 8. Мұғалімнің функциялары. Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	4	5
8	Модуль 8. Жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің АКТ және ІТ құзыреттілігін дамыту.	4	2	6
8.1	Интернет-бағдарламаларды («ClassTools», «HotPotatoes») пайдалана отырып, шағын жинақталған мектептің оқу үдерісінде цифрлық оқу орталықтарын әзірлеу және қолдану әдістемесі.	1		1
8.2	Интернет-платформаларды пайдалану технологиясы («ZOOM», «YouTube», «Google Class Room», «Microsoft TEAMS», «Kundelik.kz», «3CX WebMeeting»)	1		1

8.3	Вебинар 9. Discord онлайн платформасында жұмыс істеу технологиясы. Жұмысты өзін-өзі және өзара бағалау.	1	1	2
8.4	Жобаларды дайындау. Оқыту нәтижелерін бағалау. Жобаларды таныстыру және қорғау. Рефлексия және курстық оқытудың қорытындысын шығару.	1	1	2
	Барлығы:	24	56	80

Ескерту: 1 академиялық сағаттың ұзақтығы 45 минут.

2.3.6 Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету Бағдарламаның мақсаттарына, міндеттеріне, күтілетін нәтижелеріне және мазмұнына сәйкес жүзеге асырылады және студенттерге материалды меңгерудің қажетті деңгейіне жетуге мүмкіндік беретін оқу-әдістемелік кешен түрінде ұсынылады; олардың оқу-тәрбие жұмыстарының нәтижелері мен тиімділігін өз бетінше бақылау және реттеу, тексеру мүмкіндігін беру.

Оқу-әдістемелік кешенге мыналар кіреді:

- 1) «Ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы» жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы;
- 2) оқуға қажетті теориялық материал,
- 3) презентациялармен және тренингтермен, вебинарлармен интерактивті дәрістер мазмұны;
- 4) практикалық жұмыстарға және өздік жұмыстарға тапсырмалар, қорытынды бақылау,
- 5) ұсынылатын әдебиеттер тізімі.

Студенттерге таратпа материалдар ұсынылады: теориялық материал және курстың әрбір тақырыбы бойынша презентациялар, вебинарлар, практикалық тапсырмалардың мысалдары. Курс бойынша қосымша ақпараты бар көздерге сілтемелер берілген.

Тапсырмаға қатысушылардың өзін-өзі және өзара бағалау критерийлері:

1. Тапсырмалар мазмұнының Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттеріне сәйкестігі.

2. Практикалық жұмыстың сапасы:

- тапсырманың дұрыстығы мен толықтығы;
- тапсырманы орындау тәсілінің өзіндік ерекшелігі мен креативтілігі;

- ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясының әдістерін қолданудың тиімділігі;

- педагогикалық принциптер мен нормаларды сақтау.

3. Практикалық жұмыстың нәтижесі:

- оқушылардың оқу процесіне қатысу деңгейі;
- оқушылардың оқу материалын меңгеру тиімділігі;
- оқушылардың ынтымақтастық және өзара әрекеттесу дағдыларын дамыту.

2.3.7 Бағдарлама нәтижелерін бағалау

Қорытынды бағалау презентацияларды дайындауды және курс қатысушыларының топтық жобаларын қорғауды қамтиды, онда студенттер гипотезаны құрастырады, қол жеткізілген нәтижені көрсетеді, сондай-ақ олардың әрекеттерін болжайды.

Студенттердің практикалық дағдыларын бағалау кезінде әзірленген жоба (ұжымдық сабақ жоспары) есепке алынады.

Аралық және қорытынды бағалау үшін Google Drive-та сынақ бақылау формасы пайдаланылады. Бағалау нәтижелері бойынша дәріс және практикалық курс материалына түзетулер енгізіледі.

Келесі шкала есепке алынады:

Аяқталмаған: 0-30%

Ішінара орындалды: 31-40%

Қанағаттанарлық: 41-55%

Жақсы: 56-70%

Өте жақсы: 71-100%

2.3.8 Курстан кейінгі қолдау

Тыңдаушыларға курстан кейінгі әдістемелік қолдау оқыту іс-шараларының әртүрлі формалары арқылы жүзеге асырылады: семинарлар, шеберлік сабақтары, коучингтер, вебинарлар.

Тренерлердің әдістемелік қызметі келесі мәселелерге шоғырланған:

- жаңа және озық педагогикалық технологияларды қолдану дағдыларын қалыптастырды;
- «көлденең» және «тік» әдістерді қолдану;
- ақпарат жинаудың негізгі құралы ретінде мониторинг және қадағалау.

Курстан кейінгі іс-шараларды өткізу мұғалімдерге «Ұжымдық оқыту әдісінің педагогикалық технологиясы» курсының мазмұнын тереңірек түсінуге және олардың кәсіби құзыреттілігін арттыруға, оның ресурстық әлеуетін ашуға, педагогикалық тәжірибені байытуға, сондай-ақ сабақта туындайтын мәселелерді тез шешуге бағытталған оқу процесі.

3 ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ МОДЕЛІ

3.1 ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастыру моделі

Қашықтықтан оқыту технологияларын пайдаланатын шағын жинақты және тірек мектептер мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігіне байланысты жоғары мектептегі қашықтықтан білім берудегі проблемаларды талдау қазіргі заманғы талаптарға жауап бермейді. Бұл мәселелерді үш топқа бөлуге болады:

1. Мұғалімдердің кәсіби құзыреттілік деңгейіне қойылатын талаптар мен олардың қашықтықтан оқытуға дайындығы арасындағы қайшылық. Қазір қашықтықтан оқыту технологиясын қолдану мүмкіндігі жоғары бағаланады, бірақ көптеген мұғалімдерде тиісті дайындық жоқ.

2. Педагогикалық жоғары оқу орындарының теориялық дайындыққа бағытталғандығына байланысты шалғай аудандарда практикалық дайындығы бар мұғалімдердің жетіспеушілігі. Бұл ШЖМ қашықтықтан оқыту қажеттіліктеріне сәйкес келмейді.

3. Қашықтықтан оқыту технологияларының бағдарламалық және аппараттық құралдарына қойылатын бірыңғай талаптардың болмауы. Бұл технологияларды тиімді пайдалану үшін тиісті жабдық қажет, бірақ мұндай тәсіл әртүрлі аймақтарда жоқ.

Бұл қайшылықтар ШЖМ-де білім беру процесін ұйымдастыруға теріс әсер етеді және болашақ мұғалімдерге тиімді кәсіби білім беру үшін қажетті педагогикалық жағдайлар жасау міндетін қояды. Мұндай мұғалімдер оқытуды ұйымдастыруға және оқу процесінде туындайтын мәселелерді шешуге қабілетті болуы керек. Осы проблемаларды шешу үшін кешенді тәсіл қажет, ол мынадай шараларды қамтиды: қашықтықтан білім беру технологияларымен жұмыс істей білуді қоса алғанда, олардың кәсіби құзыреттілігіне қазіргі заманғы талаптарға сәйкес келетін болашақ мұғалімдерді даярлау бағдарламаларын әзірлеу және енгізу, ШЖМ жағдайында болашақ мұғалімдерді практикалық

даярлауды қамтамасыз ету, қашықтықтан оқыту саласындағы мұғалімдердің біліктілігін арттыру, бірыңғай білім беру жүйесін құру. мектептердегі қашықтықтан технологияларды бағдарламалық және аппараттық қамтамасыз етуге қойылатын талаптар.

Бұл шараларды қабылдау қашықтықтан білім беру технологияларын пайдаланатын шағын жинақты және тірек мектептердің мұғалімдерін даярлау сапасын жақсартуға мүмкіндік береді және олардағы білім беру процесін тиімді ұйымдастыруды қамтамасыз етеді.

ЮНЕСКО есебіне сәйкес, Қазақстан Орталық Азия республикалары арасында қалалық және ауылдық мектептер арасындағы алшақтықты қысқартуда ең үлкен прогреске қол жеткізді. Дегенмен, есептер бұл саладағы толыққанды дамудың бастамасы ғана екенін көрсетеді. Педагогикалық жоғары оқу орындарының түлектері үшін «Дипломмен ауылға!». 25 жасқа дейінгі жас мұғалімдердің көпшілігі қалада жұмыс істегенді жөн көреді, бұл ауылдық жерлерде жұмыс істейтін мұғалімдердің үлесінің төмендеуіне әкеледі.

2019 жылы тұрақты білім беруді дамыту қорының (ТБДҚ) және Назарбаев Зияткерлік мектептерінің (НЗМ) қатысуымен «НЗМ базасындағы ауыл мектебі» бағдарламасы іске қосылды, ол 2022 жылы «Ауылдық жерлерде тірек мектептердің әлеуетін дамыту» бағдарламасымен толықтырылды. Бұл бағдарламалар 17 аймақтағы 22 мектепті қамтиды және ауылдық мектептердегі білім беру процесін жақсартуға бағытталған.

ТБДҚ, НЗМ және «Қазақстан халқына» арасында қол қойылған Меморандум «Ауылдық жерлерде тірек мектептердің әлеуетін дамыту» қайырымдылық білім беру жобасына 4,25 млрд теңге бөлуді көздейді. Бұл жоба ҚР Білім Министрлігінің және Ы. Алтынсарин атындағы ҰАО қолдауымен жүзеге асырылуда және үлкен инвестицияларды қажет етпейтін, бірақ елеулі нәтижелер әкелетін инновацияларды жедел енгізуге бағытталған.

Бұл мәселені шешу үшін орталықтандырылған және орталықтандырылмаған әдістерді біріктіретін білім беру, деректерді

жинау, мониторинг және үлгерімді бағалау тәсілдерін әзірлеу және іске асыру қажет. Серіктестік пен мұғалімдердің жаңашылдығынан туындайтын тәжірибе мен озық тәжірибені ескеретін инновациялық тәсілдер де маңызды.

Қазақстанның әртүрлі аймақтарында ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту бойынша жобаларды енгізудің теориялық көздері мен тәжірибесін талдау ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың өзіндік моделін жасауға мүмкіндік берді (5 сурет, 14-кесте).



5-сурет. ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың моделі

Бұл мәселені шешу үшін орталықтандырылған және орталықтандырылмаған әдістерді біріктіретін білім беру, деректерді жинау, мониторинг және үлгерімді бағалау тәсілдерін әзірлеу және іске асыру қажет. Серіктестік пен мұғалімдердің жаңашылдығынан туындайтын тәжірибе мен озық тәжірибені ескеретін инновациялық тәсілдер де маңызды.

14-кесте - ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастыру моделі

Мақсаты: білім беру процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) және қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалану саласында ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби даярлығының жоғары сапасын қамтамасыз ету, кәсіби құзыреттілігін арттыру				
Тапсырмалар:				
Заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы мұғалімдердің білімі мен дағдыларын жетілдіру		Мұғалімдердің өзіндік жұмыс және өзін-өзі тәрбиелеу дағдыларын дамыту		Мұғалімдердің білім беру процесінде қашықтықтан технологияларды қолдануға дайындығын қалыптастыру
Негізгі принциптер:				
Оқытуды даралау (мұғалімдердің жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктері ескеру)	Өзектілігі, яғни оқыту мазмұнының мұғалімдердің дайындық деңгейіне қойылатын заманауи талаптарға сәйкестігі	Оқыту формалары мен әдістерінің икемділігі	Плексизм, яғни мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің барлық компоненттерін дамытуға бағытталға	Тұрғылықты жері мен дайындық деңгейіне қарамастан оқытудың қолжетімділігі мен ашықтығы

			Н	
Ұйымдық құрылым:				
Облыстық білім басқармасы ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру бойынша әдістемелік орталық болып табылады		Аудандық білім бөлімдерінің (АӘК) әдістемелік кабинеттері қашықтықтан оқыту мәселелерінде ШЖМ мұғалімдері не әдістемелік қолдауды қамтамасыз етеді		ШЖМ мұғалімдері қашықтықтан оқыту процесінің тікелей қатысушылары болып табылады
Ұйымдастыру схемасы:				
- Дайындық: - ШЖМ мұғалімдерінің кәсіптік оқыту қажеттіліктері н анықтау; - қашықтықтан оқыту бағдарламаларын әзірлеу; - әдістемелік материалдар мен ресурстарды		- Оқу процесі: - қашықтықтан оқыту бағдарламаларын іске асыру; - білім беру процесіне қатысушылар арасындағы кері		- Нәтижелерді бағалау: - қорытынды аттестация өткізу; - оқу нәтижелерін талдау; - ШЖМ мұғалімдері н әрі қарай кәсіби дамыту

дайындау; - оқыту үшін топтарды қалыптастыру.		байланысты қамтамасыз ету; -оқу процесінде ШЖМ мұғалімдері н қолдау.		бойынша ұсыныстар әзірлеу.
Оқу процесі:				
Онлайн дәрістер вебинарлар немесе бейнеконферен циялар арқылы өткізіледі	Бейне курстар қашықтықтан оқытуға арналған Discord сандық платформасы нда орналастыры лған		Онлайн- тесттер арнайы бағдарлама ларды немесе сервистерді пайдалана отырып жүргізіледі	Консультац иялар онлайн немесе офлайн режимінде жүргізіледі
Оқыту формалары мен әдістері:				
	Зерттелетін тақырыптар бойынша теориялық білім алу үшін Онлайн оқыту (бинарлар, ви- деоконференц иялар, онлайн- дәрістер,	Мұғалімдер дің білімі мен дағдыларын тексеруге арналған қашықтықта н тапсырмала р. Қиындық туындаған жағдайда	Офлайн оқыту (ди- станция- лық курстың материалда ры бар дербес жұмыс, мето- дистермен консультац ия)	

	курстар)	мұғалімдерг е көмектесу үшін Онлайн- кеңес беру		
Ресурстар:				
Қашықтықтан оқытуға арналған Discord сандық платформасы		Білім беру ресурстары (электронды оқулықтар, оқу құралдары, ви- деороликте р және т. б.)		Әдістемелі к материалда р (әдістемелі к ұсыныстар, жадынамал ар, шаблондар және т. б.)
Оқыту мазмұны:				
Акт негіздері: Білім беру процесінде АКТ-ны пайдаланудың негізгі түсініктері мен принциптері		Қашықтықт ан оқытудың заманауи технологиял ары: Қашықтықт ан оқытудың әртүрлі технологиял ары, олардың артықшылы қтары мен		Жеке пәндерді оқытуда АКТ қолдану: нақты пәндерді оқытуда АКТ қолдану мәселелері, нақты сабақтар мен тапсырмала

		кемшіліктер і, білім беру процесінде қолдану ерекшелікте рі		рдың мысалдары
Күтілетін нәтижелер:				
Қазіргі заманғы талаптарға сәйкес ШЖМ мұғалімдерінің біліктілігін арттыру	ШЖМ мұғалімдері заманауи ақпараттық- коммуникаци ялық техно- логияларға ие болады және оларды білім беру процесінде қолданады	ШЖМ мұғалімдері өз бетінше жұмыс істеуге, өзін-өзі тәрбиелеуге және өзін- өзі дамытуға қабілетті болады	ШЖМ мұғалімдері білім беру процесінде қашықтықт ан оқыту технология ларын пайдалануғ а дайын болады	ШЖМ білім беру сапасын жетілдіру
Нәтижелерді бағалау:				
Қорытынды аттестаттау мұғалімдердің теориялық білім деңгейін бағалауға мүмкіндік беретін онлайн-тест түрінде өткізіледі	Практикалық тапсырмалар мұғалімдерді ң білім беру процесінде АКТ қолдану дағдыларын бағалауға мүмкіндік береді	Оқыту нәтижелерін талдау қорытынды аттестаттау нәтижелері, ШЖМ мұғалімдері нің пікірлері негізінде жүргізіледі	Өзін-өзі бағалау мұғалімдер ге өз жетістіктері н бағалауға мүмкіндік береді	ШЖМ мұғалімдері н одан әрі кәсіби дамыту бойынша ұсынымдар оқыту нәтижелері н талдау негізінде әзірленеді
Оқыту нәтижелері бойынша мұғалімдер сертификаттар алады				

Модельді іске асыру:

облыстық немесе аудандық (қалалық) білім басқару органдары жүзеге асырады

1. Дайындық кезеңі: - ШЖМ мұғалімдерінің біліктілігін арттыру қажеттіліктерін анықтау (сауалнама немесе анкеттеу); - ШЖМ мұғалімдерінің (білім беру саласына сарапшылар мен жұмыс істейтін педагогтарды тарту) оқу жоспарлары мен бағдарламаларын әзірлеу (сыныптардың саны аз, оқушылардың әр түрлі жас құрамы, олардың білім беру қажеттіліктерінің әр түрлі		2. Негізгі кезең: - ШЖМ мұғалімдерінің жеке қажеттіліктері мен жұмыс ерекшеліктерін ескере отырып оқыту үшін топтарды қалыптастыру; - онлайн және офлайн оқытуды ұйымдастыру; - ШЖМ мұғалімдерімен олардың ілгерілеуін бақылау және қажетті қолдау көрсету үшін кері		3. Қорытынды кезең: - қорытынды тестілеу және оқу нәтижелерін бағалау.
--	--	---	--	---

білімі) және қажеттіліктері ШЖМ); - қазіргі заманғы білім беру технологияларын (бейне және аудио жазбалар, электронды оқулықтар мен оқу құралдары, он-лайн тесттер және т. б.) пайдалана отырып, қашықтықтан оқыту үшін әдістемелік материалдар мен ресурстарды дайындау; - қашықтықтан оқыту саласында қажетті білім мен дағдыларға ие мұғалімдерді даярлау; -		байланысты қамтамасыз ету.		
---	--	-----------------------------------	--	--

мұғалімдерді білім беру ресурстары мен технологияла рына қол жеткізе отырып, техникалық құралдармен қамтамасыз ету				
---	--	--	--	--

Бұл модельді енгізу Discord сандық платформасын қолдана отырып кезең-кезеңімен жүзеге асырылады.

Жобаның дайындық кезеңінде ШЖМ мұғалімдеріне олардың акт және қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану саласындағы біліктілігін арттыру қажеттіліктерін анықтау мақсатында сауалнама немесе сауалнама жүргізілді. Ол үшін Discord сандық платформасында арнайы арна құрылды. Сауалнама барысында мұғалімдерге келесі сұрақтар қойылды:

1.1 Білім беру процесінде АКТ және қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану саласындағы қандай тақырыптар сізді қызықтырды?

1.2 Білім беру процесінде АКТ және қашықтықтан технологияларды қолдану саласында қандай дағдыларды дамытқыңыз келеді?

1.3 Сіз өз жұмысыңызда АКТ-ны қаншалықты жиі қолдандыңыз?

1.4 Білім беру процесінде АКТ қолдану кезінде қандай қиындықтар туындады?

Сонымен қатар, мұғалімдермен сұхбаттасу және олардың жұмыс нәтижелерін талдау сияқты басқа әдістер қолданылды. Алынған мәліметтер негізінде ШЖМ мұғалімдерінің қажеттіліктеріне сәйкес келетін оқу жоспарлары мен қашықтықтан оқыту бағдарламалары әзірленді.

1. Қашықтықтан оқытудың білім беру бағдарламалары ШЖМ жұмысының ерекшеліктерін ескере отырып әзірленді, мысалы, сыныптардың аздығы, оқушылардың әр түрлі жас құрамы және олардың білім беру қажеттіліктерінің әртүрлілігі. Олар сондай-ақ ШЖМ мұғалімдерінің АКТ және қашықтықтан оқыту технологиялары саласындағы кәсіби құзыреттілігін арттыру қажеттіліктерін ескереді. Бұл бағдарламалар білім беру саласындағы сарапшылар мен ШЖМ педагогтарының қатысуымен әзірленді.

2. Қашықтықтан оқытуды қолдау үшін дәрістердің, вебинарлардың, мастер - кластардың бейне және аудиожазбалары, электрондық оқулықтар мен құралдар, онлайн-тесттер, практикалық тапсырмалар, әдістемелік ұсынымдар мен шаблондар сияқты оқу-әдістемелік материалдар мен ресурстар дайындалды. Бұл материалдарды әзірлеу кезінде заманауи білім беру технологиялары қолданылды.

3. Мұғалімдерді қашықтықтан оқытумен жұмыс істеуге дайындау үшін арнайы курстар мен семинарлар өткізілді. Оқыту Мұғалімдер қажетті білім мен дағдыларды ала алатын Discord цифрлық платформасын пайдалану арқылы өтті.

4. Мұғалімдерді техникалық құралдармен және білім беру ресурстарына қолжетімділікпен қамтамасыз ету үшін компьютерлер, ноутбуктер, планшеттер сатып алуға және интернетке қолжетімділікті қамтамасыз етуге қаражат бөлінді. Бұл мұғалімдерге өз жұмысында қашықтықтан білім беру технологияларын тиімді пайдалануға мүмкіндік берді.

Негізгі кезең

Оқыту топтары ШЖМ мұғалімдерінің жеке қажеттіліктері мен жұмыс ерекшеліктерін ескере отырып құрылды. Топтарды құру кезінде келесі факторлар ескерілді:

- пәндік мамандандыру;
- мұғалімдердің тұрғылықты жері;
- бір мектепке, ауданға немесе аймаққа тиесілі;
- АКТ қолдану саласындағы мұғалімдердің жұмыс тәжірибесі;
- АКТ құзыреттілігін меңгеру деңгейі.

Оқыту ұйымы онлайн- және офлайн форматтарды қамтыды. Онлайн оқыту вебинарларды, бейнеконференцияларды, онлайн дәрістерді, курстарды, онлайн тесттерді және т.б. қамтиды. Онлайн оқытуды ұйымдастыру үшін Discord цифрлық платформасында арнайы арналар мен топтар құрылды. Бұл арналар мен топтарда мұғалімдер оқытушылармен байланысып, сұрақтар қойып, қолдау ала алады. Сондай-ақ, бұл арналарда дәрістер, вебинарлар, шеберханалар, электронды оқулықтар мен оқулықтар, практикалық тапсырмалар, онлайн тесттер және басқа материалдар сияқты оқу материалдары орналастырылды.

ШЖМ мұғалімдерімен кері байланысты қамтамасыз ету түрлі формалар мен әдістерді қолдану арқылы жүзеге асырылды. Бұған мыналар кірді: офлайн режимінде, мысалы, аудандық білім бөлімдерінің әдістемелік кеңселерінде немесе білім беру орталықтарында, сондай-ақ ағымдағы мәселелерді талқылау, тәжірибе алмасу және қосымша ақпарат беру үшін бейнеконференциялар немесе чаттар, вебинарлар мен бейнеконференциялар арқылы онлайн режимінде жүргізілген жеке консультациялар, мұғалімдер мен әдіскерлер арасындағы байланыс пен пікір алмасу үшін форумдар мен чаттар, мұғалімдердің сұрақтарына ақпаратты, материалдарды және жауаптарды жіберуге арналған электрондық пошта, онлайн тесттер, практикалық тапсырмалар, сауалнамалар және мұғалімдердің үлгерімін бақылау және олардың оқуын бағалау үшін сауалнамалар, кері байланыс сонымен қатар әртүрлі байланыс құралдары арқылы жүзеге асырылды, соның ішінде электрондық пошта, Discord чаттары және мұғалімдерге тиімді байланыс пен қолдау көрсету үшін телефон қоңыраулары ШЖМ оқу процесінде.

Қорытынды кезеңде ШЖМ мұғалімдерін оқыту нәтижелеріне қорытынды тестілеу және бағалау жүргізілді. Қорытынды тестілеу мұғалімдердің білім беру процесінде АКТ және дистанциялық технологияларды қолдану саласындағы теориялық білімі мен дағдыларының деңгейін бағалауды ескере отырып әзірленген онлайн-тест форматында ұйымдастырылды.

Онлайн тестілеуден басқа, оқу нәтижелерін бағалау үшін келесі әдістер қолданылды:

- оқыту шеңберінде мұғалімдер орындаған жұмыстар мен тапсырмаларды талдау;
- мұғалімдердің өзін-өзі бағалауы, онда олар акт және қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану бойынша білімдері мен дағдыларын өздері бағалады.

Алынған нәтижелер негізінде ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқытудың тиімділігі туралы қорытындылар жасалды.

Discord сандық платформасында материалдарды орналастыру үшін келесі бөлімдер қолданылды:

- ақпарат алмасу және әртүрлі тақырыптарды талқылау үшін пайдаланылған арналар. Арналар ашық, барлық пайдаланушыларға қол жетімді және жабық болуы мүмкін, тек тиісті кіру құқықтары бар пайдаланушыларға қол жетімді.

- Пайдаланушыларды қызығушылық бойынша біріктіру үшін пайдаланылған қауымдастықтар. Қауымдастықтарда арналар, чаттар, форумдар және басқа ресурстар құруға болады.

«Файлдар» бөлімі барлық пайдаланушыларға немесе тек тиісті рұқсаттары бар пайдаланушыларға қол жетімді файлдарды сақтау үшін пайдаланылды.

Discord сандық платформасында материалдарды орналастыру үшін келесі ұсыныстарды қолдануды ұсынамыз:

1) пайдаланушылар оңай шарлау және қажетті мазмұнды табу үшін арналар мен қауымдастықтар үшін түсінікті атауларды пайдаланыңыз;

2) материалдарды ыңғайлы пайдалану үшін оңай қол жетімді және құрылымдалған етіп тақырыпқа сәйкес ұйымдастырыңыз;

3) қатысушылар әр материалдың мазмұны мен мақсатын тез түсінуі үшін материалдарға сипаттама қосыңыз;

4) пайдаланушыларға кілт сөздер немесе тегтер арқылы қажетті ақпаратты жылдам табуға мүмкіндік беру үшін материалдарды іздеу үшін тегтерді пайдаланыңыз.

Эксперименттік оқыту курсының өткізуге қатысты келесі қадамдар

орындалды:

- эксперименттік оқыту курсының мақсаты мен міндеттері анықталды;
- ШЖМ педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарының қазақ және орыс тілдерінде «ұжымдық (интерактивті) оқыту тәсілінің педагогикалық технологиясы» атты білім беру бағдарламасы әзірленді;
- эксперименттік оқыту курсы үшін оқу-әдістемелік материалдар мен ресурстар дайындалды;
- эксперименттік оқу курсына қатысушылардың құрамы анықталды;
- эксперименттік оқыту курсын өткізу ұйымдастырылды.

Эксперименттік оқыту курсын аяқтағаннан кейін оқыту нәтижелері талданады, сонымен қатар алынған мәліметтер мен курс қатысушыларының кері байланысы негізінде қашықтықтан оқыту моделіне қажетті түзетулер енгізіледі.

Зерттелген тәжірибе Discord цифрлық платформасының көмегімен ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту моделін іске асыру бойынша нақты ұсыныстар әзірлеуге мүмкіндік берді. Осы модель бойынша оқу ұзақтығы онлайн-форматта 80 академиялық сағатты құрайды және келесі бөлімдерді қамтиды:

I. Жалпы бөлім (25 сағат):

1. Қашықтықтан оқыту негіздері.
2. Білім берудегі заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.
3. Өзін-өзі тәрбиелеу.

II. Практикалық бөлім (55 сағат):

1. Нақты пәнді оқыту әдістемесі.
2. ШЖМ жұмысының ерекшеліктері.

Бұл модельді Discord платформасында сәтті жүзеге асыру үшін келесілер ұсынылады:

- 1) Discord платформасында арналар мен топтар құру үшін тиісті командаларды пайдалану, мысалы, команда (createchannel);
- 2) бейнежазбаларды, электронды оқулықтар мен оқу құралдарын,

онлайн - тестілерді және басқа материалдарды тиісті командаларды қолдана отырып, арналар мен топтарға орналастыру, мысалы, бейнежазбаларды жүктеу үшін команда (uploadvideo);

3) Zoom, Google Meet және т. б. сияқты арнайы қосымшалардың көмегімен вебинарлар мен бейнеконференцияларды ұйымдастыру.;

4) мұғалімдердің кері байланысын ұйымдастыру және тиімді өзара әрекеттесуді қамтамасыз ету үшін Discord платформасында чаттарды, электрондық поштаны, телефон қоңырауларын және басқа құралдарды пайдалану.

ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту моделін іске асыру кәсіби құзыреттілік деңгейін және білім беру процесінде қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалануға дайындығын арттырудағы маңызды қадам болып табылады. Бұл ШЖМ-де білім беру сапасын жақсартуға ықпал етеді.

Қашықтықтан оқытудың ұсынылған моделі ШЖМ мұғалімдеріне білім беру процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану саласында қажетті білім мен дағдыларды алуға көмектесетін тиімді құрал болып табылады. Бұл әсіресе мұғалімдердің тұрғылықты жері мен дайындық деңгейіндегі айырмашылықтарды ескере отырып өте маңызды.

Сонымен қатар, қашықтықтан оқыту моделі ШЖМ мұғалімдерінің нақты жағдайлары мен қажеттіліктеріне бейімделуі мүмкін. Ол үшін ШЖМ ерекшелігін ескеретін қашықтықтан оқытудың бірыңғай стандарттарын әзірлеу, сондай-ақ қашықтықтан оқыту мәселелерінде мұғалімдерге әдістемелік қолдау көрсетуді ұйымдастыру қажет.

Жалпы, модельді табысты іске асыру ШЖМ мұғалімдеріне қашықтықтан оқыту технологияларын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді, бұл білім беру сапасын арттырады және ШЖМ оқушылары үшін ең жақсы мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді.

3.2 YouTube платформасындағы бейне сабақтардың сипаттамасы

YouTube бейне сабақтарына кіріспе

Бейнесабақтар – бұл белгілі бір тақырып немесе пән бойынша білімді оқытуға және беруге арналған бейнефайлдар түрінде жасалған оқу материалдары. Олар заманауи білім беру мен оқытуда кеңінен қолданылады, өйткені олардың бірқатар артықшылықтары бар (15-кесте):

15-кесте – Бейне сабақтардың артықшылықтары

Көрнекі пішім	Бейнесабақтар графика, анимация, демонстрациялар мен мысалдар арқылы ақпаратты визуализациялауға мүмкіндік береді, бұл материалды оқуды көрнекі және түсінікті етеді.
Қол жетімділік	Бейне сабақтардың көпшілігі желіде орналастырылған және оқу мазмұнына қол жеткізуді жеңілдететін кез келген ыңғайлы уақытта көруге болады.
Икемділік	Студенттер бейне сабақтарын кез келген жерде, кез келген уақытта, кідіртуге, кері айналдыруға немесе бейне бөліктерін қалауынша қайталауға мүмкіндік береді.
Интерактивтілік	Кейбір бейне сабақтарда оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын ынталандыру үшін тесттер, тапсырмалар немесе қосымша материалдарға сілтемелер сияқты интерактивті элементтер кіреді.

YouTube бейне сабақтарды кең ауқымдағы білім беру және оқыту платформасы ретінде пайдаланады, соның ішінде:

Білім беру курстары. Көптеген білім беру ұйымдары, педагогтар мен сарапшылар оқушыларға математика мен жаратылыстанудан бастап өнер мен тілге дейінгі әртүрлі пәндерді оқыту үшін бейне сабақтар жасайды.

Өзін-өзі дамыту бойынша тренингтер мен курстар. Әртүрлі са-

рапшылар кәсіби және жеке дағдыларды жетілдіру үшін оқу материалдарын ұсына отырып, бейне форматта өз білімі мен тәжірибесімен бөліседі.

Оқу жоспарлары мен онлайн курстар. Көптеген онлайн платформалар мен білім беру порталдары YouTube сайтын кең аудиторияға арналған білім беру бейне оқулықтарын, оқулықтар мен курстарды жариялау үшін пайдаланады.

Нұсқаулар мен нұсқаулықтар. Бейне оқулықтар сонымен қатар жөндеу, тамақ дайындау, сурет салу және т.б. сияқты әртүрлі дағдылар, әдістер мен процестер бойынша нұсқаулар, нұсқаулықтар және оқу материалдарын жасау үшін қолданылады.

Бейне оқулықтар үшін YouTube-ті пайдалану әртүрлі аудиторияларға оқытуда қолжетімділік пен икемділікті қамтамасыз ете отырып, білім беру мен оқытудың бірегей мүмкіндіктерін береді.

YouTube басшылары оның платформасының білім беру мақсатындағы әлеуетін мойындады: 2018 жылы компания білім беру және практикалық контентті жасаушылармен бірлесіп жұмыс істеу үшін 20 миллион доллар жұмсауды жоспарлап отырғанын хабарлады. Нәтижесінде жаңа YouTube Learning арнасы іске қосылды, онда математика, жаратылыстану, музыка және шет тілдері сияқты әртүрлі тақырыптарда бейне сабақтар мен «оқулықтар» бар білім беру ойнату тізімдері пайда болды. Бұл плейлист тізімдері Khan Academy, TED-Ed, Crash Course және Coding Train сияқты білім беру жобаларымен ынтымақтастық аясында жасалған.

YouTube платформасы оқуға қандай артықшылықтар береді?

YouTube - көптеген артықшылықтарды ұсынатын бірегей оқу платформасы. Мысалы, жаңа дағдыларды үйрену немесе ақпарат алу үшін гаджетіңізде смартфон немесе планшет болсын, бірнеше бейнені көру жеткілікті. Үй жағдайында бірдеңені жөндеу, жаңа рецептті үйрену немесе тіпті шығармашылық нәрсе салу - мұның барлығын YouTube-те қолайлы бейнелерді көру арқылы жасауға болады.

Сонымен қатар, YouTube басқа пайдаланушылармен өзара әрекеттесу мен қарым-қатынасты ынталандырады. Түсініктемелерде бейнені талқылап, сұрақтар қойып, өз ойларыңызды білдіріп, басқа қатысушылардан кеңес ала аласыздар.

YouTube сонымен қатар оқуды ыңғайлы және қолжетімді ету үшін күрделі материал шағын бөліктерге бөлінген микрооқыту үшін тамаша. Сіз өзіңіздің кестеңіз бойынша материалдарды оқып, оларға өзіңізге ыңғайлы кез келген уақытта орала аласыз және өз қарқыныңызбен оқи аласыз.

YouTube сайтында әртүрлі тақырыптар мен тақырыптар бойынша білім беру мазмұнын таба аласыз. Кейбіреулер дәстүрлі білімнен гөрі YouTube-тің білім беру бейнелерін артық көреді, өйткені ол интерактивті және ыңғайлы.

YouTube сайтында оқуды ынталандыратын жаңа трендтер пайда болып жатқанын атап өткен жөн. Мысалы, студенттер өздерінің оқу процесі туралы бейнелерді бөлісе бастады, бұл олардың оқу кезінде қоғамда сезінуіне көмектеседі. Сондай-ақ, университеттер мен басқа да білім беру мекемелері студенттерді тарту және білім беру мазмұнын тарату үшін YouTube-ті белсенді қолданады.

Бір сөзбен айтқанда, YouTube - әртүрлі тақырыптар мен тақырыптар бойынша білім беру мазмұнына қол жеткізуді қамтамасыз ететін, білім беру қоғамдастығы арасындағы қарым-қатынас пен өзара әрекеттесуді жеңілдететін оқу мен дамытудың қуатты құралы.

Ютубты университеттердің қолдануы танымалдылық артып келеді. Бұл олар үшін бірқатар артықшылықтар әкеледі: олар өздерінің сенімділігін арттырып, студенттерді қызықтырып қана қоймайды, сонымен қатар олар қолжетімді бағамен сапалы білім беру мазмұнын ұсынады. Дәстүрлі оқу орындары YouTube сайтына көп уақытын платформада өткізетін мақсатты аудиторияны тартады. Сонымен қатар, «эсер етушілер» деп аталатындар - өз арналарында оқуы, сабақтары және университеттегі өмірі туралы айтатын блогерлер университеттерге үздік студенттерді тартуға көмектеседі. Мысалы, блогер Джек Эдвардстың Дарем университетінің жақсы және жаман жақтарын талқылаған видеосы 162 000 қаралым жинаған. Бұл университеттің брендингіне де көмектеседі, және бірнеше жоғары оқу орындары студенттік аудитория арасында беделін нығайту үшін атақты тұлғаларды өз қатарларына тарта бастады.

YouTube жаңа дағдыларды үйренуге, хоббиді дамытуға немесе айналаңыздағы әлем туралы біліміңізді тереңдетуге жақсы көмекші бола алады. Дегенмен, мазмұнды таңдағанда, сіз сыни тұрғыдан ойлауыңыз

керек, өйткені білім беру бейнелерінің астында кемсітушілік мазмұны бар материалдар немесе лайықты қаптамаға «оралған» қастандық теориялары кейде жасырылуы мүмкін. Мұндай жағдайларда сенімді ақпарат көздеріне сүйену маңызды.

Жалпы мазмұн сипаттамалары YouTube бейне оқулықтарының сәттілігі үшін маңызды. Олардың әрқайсысын қарастырайық (6-сурет).



6 Сурет. Мазмұн сипаттамалары

Ұзындығы және пішімі

1. Оңтайлы ұзындық. Бейне сабақтар жан-жақтылық пен қысқалық арасындағы тепе-теңдікті сақтауы керек. Әдетте, қысқа бейнелер (5-15 минут) жақсы жұмыс істейді, өйткені олардың назар аудару уақыты қысқарады және көрермендер үшін сіңімді болады.

2. Сегменттеу. Оқу бағдарламаларын кішірек, сіңімді сегменттерге бөлу көрермендерді ұстап қалуды және қатысуды жақсартып алады. Бұл көрермендерге қызығушылық тудыратын нақты бөлімдерге оңай өтуге мүмкіндік береді.

3. Әртүрлілік. Оқулықтар, қадамдық нұсқаулар, сұрақ-жауап сеанстары және ақаулықтарды жою нұсқаулығы сияқты пішімдердің қоспасын ұсына отырып, әртүрлі оқу қалаулары сәйкес келеді және мазмұнды жаңа әрі тартымды етеді.

Көрнекі сапа және презентация стилі

1. Анықтама. Ажыратымдылығы жоғары визуалды бейнелер мен таза дыбыс көрермендердің қызығушылығын сақтау үшін өте маңызды. Камера тұрақсыздығын болдырмау және дұрыс жарықтандыруды қам-

тамасыз ету жалпы көру тәжірибесін жақсартады.

2. Кәсібилік. Тұрақты брендинг, жылтыратылған графика және біртұтас визуалды стиль оқу құралының кәсібилігіне ықпал етеді, мазмұнға және оны жасаушыға сенім ұялатады.

3. Демонстрация. Көрнекі демонстрациялар маңызды нүктелерді немесе әрекеттерді бөлектеу үшін пайдаланылатын экрандағы аннотациялары немесе ескертулері бар анық және оңай орындалу керек.

Контенттің өзектілігі мен тереңдігі

1. Мақсатты аудитория. Мақсатты аудиторияңыздың біліктілік деңгейі мен білім базасын түсіну контентті дұрыс бейімдеу үшін өте маңызды. Жаңадан бастаушылар іргелі түсініктемелерді қажет етуі мүмкін, ал озық пайдаланушылар терең білім мен озық әдістерді қажет етуі мүмкін.

2. Қамту тереңдігі. Кеңдік пен тереңдіктің тепе-теңдігі оқу құралының көрерменді таң қалдырмай, жеткілікті ақпарат беруін қамтамасыз етеді. Одан әрі зерттеу үшін қосымша ресурстарды немесе сілтемелерді қамтамасыз ету көрермендердің қосымша ақпаратқа деген қажеттіліктерін қанағаттандыра алады.

3. Уақыттылығы. Контентті соңғы трендтермен, технологиялармен немесе үздік тәжірибелермен қамтамасыз ету автордың тәжірибесін көрсетеді және көрермендердің үздіксіз қызығушылығын қамтамасыз етеді.

Осы контент сипаттамаларына назар аудара отырып, жасаушылар өз аудиториясында резонанс тудыратын, құнды ақпарат беретін және қатысу мен қанағаттану деңгейінің жоғары деңгейін сақтайтын бейне оқулықтар жасай алады.

Аудиторияны тарту

Өзара әрекеттесу және қатысу ерекшеліктері

Өзара әрекеттесу және қатысу функциялары YouTube бейне сабақтарының аудиториясында қауымдастық пен ынтымақтастық сезімін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Кейбір негізгі функцияларды қарастырайық.

1. Пікірлер бөлімі көрермендерге өз ойларымен бөлісуге, сұрақтар қоюға, кері байланыс беруге және оқулықтың мазмұнына қатысты пікірталасқа қатысуға мүмкіндік береді. Авторлар түсініктемелерге жауап бере алады, сұрауларға жауап бере алады және аудиториямен

тікелей қарым-қатынас жасай алады, осылайша өзара қарым-қатынас пен адалдықты қалыптастырады.

2. Көрермендер бейнені ұнату арқылы оқу құралына алғысын білдіре алады немесе ұнатпау арқылы наразылығын білдіре алады. Бұл кері байланыс механизмі жасаушыларға олардың мазмұнының танымалдығы мен қабылдануы туралы құнды ақпарат береді.

3. Көрермендер оқулықтарды Facebook, Twitter немесе хабар алмасу қолданбалары сияқты әртүрлі платформалар арқылы достарымен, отбасымен немесе әлеуметтік желілермен бөлісе алады. Бөлісу оқу құралының қолжетімділігін арттырады және автордың арнасына жаңа көрермендерді тартуға көмектеседі.

4. Әзірлеушінің арнасына жазылу арқылы көрермендер жаңа бейне шығарылымдары туралы хабардар болып, жаңа контент жүктеп салынған сайын хабарландырулар ала алады. Жазылушылар көбінесе автордың контентіне көбірек қызығушылық танытады және тікелей трансляциялар немесе эксклюзивті оқиғалар сияқты қауымдастық әрекеттеріне қатыса алады.

5. Әзірлеушілер өздерінің бейнелерін онлайн режимінде көрсете алады, бұл көрермендерге бейне шыққан кезде нақты уақытта көруге және өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Бұл интерактивті тәжірибе толқу мен жеделдік сезімін тудырады, белсенді қоғамдастық атмосферасын құруға ықпал етеді.

6. YouTube қауымдастығы қойындысы авторларға жаңартуларды, сауалнамаларды, фотосуреттерді және бейнелерді жүктеп салу арасында аудиториямен әрекеттесу үшін басқа контент жариялауға мүмкіндік береді. Бұл мүмкіндік тұрақты өзара әрекеттесуді ынталандырады және авторларға өз көрермендерімен берік байланыста болуға көмектеседі.

7. Кейбір әзірлеушілер арнайы сұрақ-жауап сессияларын өткізеді, онда көрермендер алдын ала немесе тікелей эфир кезінде сұрақтар қоя алады. Бұл автормен тікелей әрекеттесу көрермендерге тереңірек түсінуге, тақырыптарды түсіндіруге немесе жеке кеңес алуға мүмкіндік береді.

Тұтастай алғанда, бұл өзара әрекеттесу және қатысу мүмкіндіктері көру тәжірибесін байытады, белсенді қатысуға ықпал етеді және YouTube-тегі оқу бағдарламаларының көрермендер қауымдастығына мүшелік сезімін арттырады.

Өнім сапасы

Аудио және бейне өндірісінің стандарттары

Аудио және бейне өндірісінің жоғары стандарттарына қол жеткізу қызықты және кәсіби YouTube бейне оқулықтарын жасау үшін маңызды. Авторлар екі салада да сапаны қалай қамтамасыз ете алады:

1. Дыбыс сапасы

1) Жазу ортасы мен бюджетіне сәйкес келетін сапалы микрофонға инвестиция салыңыз. Конденсаторлық микрофондар студияны орнату үшін өте қолайлы, ал динамикалық микрофондар аз басқарылатын орталарда фондық шуды азайту үшін жақсырақ;

2) фондық шуды азайту, мысалы: тыныш жерде жазыңыз және фондық шуды азайту үшін акустикалық өңдеу, шуды басқыштар немесе бағдарламалық құрал плагиндері сияқты шуды азайту әдістерін пайдаланыңыз;

3) Қиып алуды немесе бұрмалауды болдырмау үшін жазу кезінде дыбыс деңгейін бақылаңыз. Сабақ бойы анық және дәйекті дыбысқа ұмтылыңыз.

2. Бейне сапасы.

1) Ажыратымдылығы жоғары камераны пайдаланыңыз: анық, егжей-тегжейлі кескіндерді қамтамасыз ету үшін ажыратымдылығы жоғары (HD) немесе 4K бейне түсіре алатын камераны инвестициялаңыз. Камераны таңдаған кезде сенсор өлшемі, объектив сапасы және жарықтың төмен өнімділігі сияқты факторларды ескеріңіз;

2) жарықтандыруға назар аударыңыз, яғни нысаныңызды жарықтандыру және көрнекі көріністі жасау үшін дұрыс жарықтандыру әдістерін пайдаланыңыз. Жұмсақ, шашыраңқы жарықтандыру әдетте тартымды кескінді жасау үшін жақсырақ, сонымен бірге қатты көлеңкелер мен шамадан тыс экспозицияны болдырмайды;

3) жақтау композициясы, яғни көрнекі қызығушылықты сақтау және тақырыпқа назар аудару үшін фотосуреттерді мұқият жиектеңіз. Динамикалық және тартымды композициялар жасау үшін үштен бірлер ережесі, жетекші сызықтар және өріс тереңдігі сияқты әдістерді қолданыңыз;

4) тұрақтылық, яғни кадрлардың дірілдеуін болдырмау үшін камераны қозғалыссыз ұстаңыз. Камераның тегіс қозғалысына және тұрақты түсірілімге қол жеткізу үшін штативті, тұрақтандырғышты немесе гим-

балды пайдаланыңыз, әсіресе демонстрациялар немесе дәйекті әрекеттер кезінде.

3. Пост-өндіріс.

1)дәлдікпен өңдеңіз, яғни оңтайлы қарқын мен ағын үшін кадрларды кесу, кесу және ұйымдастыру үшін бейне өңдеу бағдарламалық құралын пайдаланыңыз. Түстерді түзету, контрастты реттеу және қажет болған жағдайда визуалды эффектiлердi жақсарту;

2)дыбысты жақсартыңыз, яғни дыбыс деңгейлерін дәл реттеңіз, шуды болдырмаңыз және айқындық пен тепе-теңдікті арттыру үшін эквалайзер және қысу сияқты әсерлерді қосыңыз. Тегіс ойнатуды қамтамасыз ету үшін аудионы бейнемен синхрондаңыз;

3)графика мен мәтінді қосу, яғни негізгі ойларды бөлектеу, қосымша контекст беру немесе көрермендерді нұсқаулық қадамдары бойынша бағыттау үшін графиканы, мәтіндік қабаттасуларды және аннотацияларды пайдаланыңыз.

Аудио және бейне өндірісінің осы стандарттарын ұстана отырып, авторлар өздерінің бейне сабақтарының сапасын арттыра алады, аудиторияны баурап алады және YouTube - тегі өз орындарында сенім мен кәсібилікке ие бола алады.

Өңдеу әдістері мен көрнекіліктер YouTube бейне сабақтарының жалпы сапасы мен белсенділігін арттыра алады. Біз жасаушылар қолдана алатын бірнеше тиімді әдістер мен эффектiлердi ұсынамыз:

1. Кесу.

- қажет емес кадрларды кесіңіз, яғни көрерменнің қызығушылығын сақтау және оқу құралын жеңілдету үшін маңызды емес немесе негізгі мазмұннан алшақтататын бейненің кез келген бөлігін алып тастаңыз;

- түсірілім бұрыштары арасында ауысу, яғни әртүрлілікті енгізу және оқу құралын көрнекі түрде тартымды ету үшін әртүрлі камера бұрыштары немесе кадрлар арасында ауысыңыз.

2. Өтпелер.

- тегіс өтулерді қолданыңыз, яғни көріністер немесе сегменттер арасындағы әлсіреу, еріту немесе өшіру сияқты өтулерді қолданыңыз, тегіс өтулерді жасаңыз және күрт жиырылудан аулақ болыңыз;

- жылжымалы графиканы қосыңыз, мысалы бейнеңізге көрнекі қызығушылық пен жылтырату үшін анимациялық ауысуларды немесе графикалық элементтерді пайдаланыңыз.

3. Мәтінді қабаттастыру және аннотациялар.

- контекстті қамтамасыз ету, яғни тақырыптарды енгізу, негізгі ойларды бөлектеу немесе аудио баяндау немесе көрнекі бейнелерді толықтыру үшін қосымша ақпарат беру үшін мәтін ұяларын пайдаланыңыз;

- қадамдық нұсқаулар, яғни көрермендерге нұсқаулықтың әрбір қадамы бойынша нұсқау беру және оны орындауды жеңілдету үшін аннотацияларды немесе мәтін қабаттарын қосыңыз.

4. Көрнекі әсерлер.

- көрнекіліктерді жақсарту, мысалы: бейненің жалпы көрінісін жақсарту және біртұтас эстетика жасау үшін түсті түзету, сүзгілер немесе стильдендірілген кескіндер сияқты көрнекі әсерлерді қолданыңыз;

- маңызды элементтерді бөлектеңіз, яғни бағдарлама сабағында түймелерді немесе мәзір опцияларын бөлектеу сияқты бейненің белгілі бір элементтеріне назар аудару үшін көрнекі құралдарды пайдаланыңыз.

5. Қозғалыс графикасы және анимация.

- анимациялық кіріспелер / аяқталулар жасау, яғни бренд құру және бейненің кәсіби басталуы мен аяқталуын жасау үшін анимациялық кіріспелер мен аяқталуларды жасаңыз;

- анимациялық иллюстрациялар, яғни күрделі ұғымдарды түсіндіру немесе процестерді көңілді және түсінуге оңай етіп көрсету үшін анимациялық графиканы немесе иллюстрацияларды пайдаланыңыз.

6. Жасыл экран әсерлері.

- жасыл экрандағы бейнелерді қосыңыз, яғни бейнеге көрнекі қызығушылық пен әмбебаптық қосып, баяндамашының артындағы әртүрлі фон немесе параметрлерді қабаттастыру үшін жасыл экранды пайдаланыңыз;

- виртуалды орталарды құру, яғни баяндамашыны сабақ тақырыбына қатысты виртуалды ортаға орналастыру үшін жасыл экран әсерлерін пайдаланыңыз, мазмұнның енуі мен көрнекі тартымдылығын арттырыңыз.

7. Дыбыстық әсерлер және музыка.

- дыбыс әсерлерін қосу, яғни аудиовизуалды тәжірибені жақсарту және оқулықтағы негізгі ойларды немесе әрекеттерді атап өту үшін дыбыс әсерлерін пайдаланыңыз;

- фондық музыканы пайдаланыңыз, мысалы бейненің үнін, көңіл-күйін және қарқынын орнату үшін фондық музыканы пайдаланыңыз, бірақ оның әңгімені басып кетуіне немесе мазмұннан алшақтатуына жол бермеу үшін абай болыңыз.

Осы өндеу әдістері мен визуалды эффектiлердi мұқият қолдану арқылы авторлар өздерінің бейне оқулықтарының өндірістік құндылығын арттырып, аудиториясын баурап алады және YouTube сайтында танымдық және көрнекі мазмұнды ұсына алады.

Брендинг және жүйелілік YouTube-те күшті және танымал қатысуды құрудың маңызды элементтері. Міне, авторлар брендингті қалай тиімді енгізе алады және бейне сабақтарында дәйектілікті сақтай алады:

1. Арнаның брендингi:

1) Арнаңыздың жеке басын және орнын көрсететін логотипті, түстер палитрасын, қаріптер мен графиканы қоса алғанда, біртұтас, брендті, дәйекті визуалды стиль жасаңыз;

2) Жаңа көрермендерді сіздің мазмұныңызбен таныстыратын, сіздің ерекше артықшылықтарыңызды көрсететін және сіздің бренд стиліңізге сәйкес келетін тартымды арна трейлерін жасаңыз;

3) Ең жақсы мазмұнды бөлектеу және көрермендерді тарту үшін арна баннерін, профиль суретін және таңдаулы бөлімдерді қосу арқылы арна орналасуын оңтайландырыңыз.

2. Бейне брендинг:

1) брендинг элементтерін енгізіңіз, яғни бренд туралы хабардарлықты арттыру және дәйектілікті қамтамасыз ету үшін арнаңыздың логотипін, су таңбасын немесе кіріспе анимациясын бейнелеріңіздің басында немесе соңында қосыңыз;

2) біртұтас визуалды сәйкестікті жасау және бренд имиджін нығайту үшін барлық бейнелеріңізде үйлесімді түстерді, қаріптерді және графиканы пайдаланыңыз;

3) дәйекті пішімдеуді енгізіңіз, яғни біркелкі көрініс жасау және мазмұнды оңай тануға мүмкіндік беру үшін бейнелеріңіздің, несиелеріңіздің және соңғы экрандарыңыздың нобайларының пішімі мен орналасуын стандарттаңыз.

3. Контентті келісімділік:

1) Арнаңыздың нишасына және аудитория қызығушылықтарына

сәйкес келетін негізгі контент элементтерін (тақырыптар, бөлімдер немесе пішімдер) анықтаңыз. Нақты сәйкестікті жасау және жазылушыларды тарту үшін осы мазмұн элементтеріне дәйекті назар аударыңыз;

2) жариялау кестесін ұстаныңыз, яғни. Аудиторияңызды қызықтыру және серпінді сақтау үшін алдын ала белгіленген кестеге сәйкес жүйелі түрде жаңа мазмұнды жүктеп салыңыз. Жариялау жиілігіндегі тұрақтылық көрермендеріңізді күту мен сенім орнатуға көмектеседі;

3) Аудиторияңызбен резонанс тудыратын және брендiңіздің жеке басын көрсететін тұрақты дауыс пен қарым-қатынас стилін пайдаланыңыз. Мазмұныңыз ақпаратты, көңіл көтеру немесе шабыттандыратын болса да, барлық бейнелерде тұрақты реңкті сақтаңыз.

4. Кросс-алға жылжыту және ынтымақтастық:

1) Бір-бірінің мазмұнын жарнамалау және жаңа аудиторияға қол жеткізу үшін басқа пікірлес жасаушылармен немесе брендтермен бірлесіп жұмыс жасаңыз. Ынтымақтастық бренд сәйкестендіруіңізді нығайта отырып, арнаңызға жаңа көрермендерді енгізе алады;

2) Бірлесіп брендингті пайдаланыңыз: логотиптер немесе көрнекі стильдер сияқты брендинг элементтері бірізділікті сақтау және брендтің қатысуын күшейту үшін бірлескен бейнелерге біркелкі біріктірілгеніне көз жеткізіңіз.

5. Аудиторияны тарту, яғни түсініктемелер, сауалнамалар және қауымдастық жазбалары арқылы көрермендердің өзара әрекеттесуін, кері байланысын және қатысуын ынталандырыңыз. Аудиториямен тұрақты өзара әрекеттесу қарым-қатынастарды нығайтуға, адалдықты арттыруға және қауымдастықтағы брендтің сәйкестігін нығайтуға көмектеседі.

YouTube арнаңыздың және бейне мазмұнының брендингiне және бірізділігіне басымдық беру арқылы сіз күшті және танымал бренд сәйкестігін жасай аласыз, аудиторияңыздың сенімін арттыра аласыз және көрермендермен резонанс тудыратын және сізді бәсекелестеріңізден ерекшелендіретін біртұтас көру тәжірибесін жасай аласыз.

SEO және табу мүмкіндігі

Тақырыптарды, сипаттамаларды және тегтерді оңтайландыру YouTube іздеулерінде бейне сабақтардың көрінуін жақсарту үшін өте маңызды. Мысалы, жасаушылар бұл элементтерді төмендегідей тиімді түрде оңтайландыра алады.

1. Тақырыпты оңтайландыру:

– Сіздің сабағыңыздың мазмұнын дәл сипаттайтын және нишаңызға қатысты танымал іздеу сұрауларына сәйкес келетін сәйкес кілт сөздерді қосыңыз;

– қысқа және тартымды болыңыз, яғни көрермендерді бейнеңізді басуға тарту үшін анық, қысқа және назар аударатын тақырыптар жасаңыз. Тақырыптың іздеу нәтижелерінде толық көрінетініне көз жеткізу үшін ұзындығы 60 таңбадан аспауға тырысыңыз;

– Іздеу көрінуі мен өзектілігін жақсарту үшін тақырыптың басына алдын ала жүктеу үшін маңызды кілт сөздерді орналастырыңыз.

2. Сипаттаманы оңтайландыру:

– Сипаттамада негізгі ойларды, қарастырылатын тақырыптарды және кез келген қосымша ресурстарды немесе сілтемелерді қоса алғанда, оқу құралының мазмұнына толық және егжей-тегжейлі шолуды қамтамасыз етіңіз;

– Сипаттамада сәйкес кілт сөздерді табиғи және ақпараттық түрде пайдаланыңыз, кілт сөздерді толтырмау;

– уақыт белгілерін қосыңыз, себебі олар пайдаланушы тәжірибесін жақсарта отырып, көрермендерге нұсқаулықтың белгілі бір бөлімдеріне өтуге көмектесе алады. Көрермендерге қажетті ақпаратты табуды жеңілдету үшін сипаттамаға уақыт белгілерін қосыңыз.

3. Тегтерді оңтайландыру:

– Сәйкес тегтерді пайдаланыңыз: бейнеңіздің сәйкес іздеу нәтижелерінде пайда болу мүмкіндігін арттыру үшін сабағыңыздың мазмұнын, тақырыбын және кілт сөздерін дәл көрсететін жалпы және арнайы тегтерді таңдаңыз;

– Тренд тақырыптарын, жиі қолданылатын терминдерді және өз нишаңыздағы сәйкес кілт сөздерді анықтау үшін танымал кілт сөздерді зерттеуді жүргізіңіз. Танымал кілт сөздерді табу үшін YouTube автотолтыру мүмкіндігі, Google Trends немесе кілт сөздерді зерттеу құралдары сияқты құралдарды пайдаланыңыз;

– негізгі тегтерге басымдық беру, яғни YouTube іздеу алгоритмінде оларға көбірек салмақ беру үшін ең маңызды және сәйкес кілт сөздерді негізгі тегтер ретінде орналастырыңыз;

– іздеу сұрауларының кең ауқымын қамту және бейнеңіздің

қолжетімділігін жақсарту үшін опцияларды, синонимдерді және олармен байланысты кілт сөздерді тегтер ретінде пайдаланыңыз.

4. Қосымша кеңестер:

- Іздеу нәтижелерінде жоғарырақ орын алу мүмкіндігін арттыру үшін неғұрлым нақты және бәсекеге қабілеттілігі төмен кілт сөздерді бағыттаңыз;

- Сіздің нишаңызда тиімді стратегиялар мен кілт сөздерді анықтау үшін бәсекелестердің атауларын, сипаттамаларын және тегтерін зерттеп талдаңыз;

- Оңтайландыру әрекеттеріңіздің тиімділігін өлшеу үшін YouTube Analytics арқылы бейнелеріңіздің өнімділігін бақылаңыз. Ақпарат пен көрерменнің пікірі негізінде стратегияңызды реттеңіз.

Тиісті кілт сөздермен және метадеректермен атауларды, сипаттамаларды және тегтерді оңтайландыру арқылы авторлар YouTube бейне оқулықтарының іздеудің көрінуін және көру мүмкіндігін жақсарты алады, көрермендерді көбірек тарта алады және уақыт өте келе олардың аудиториясын арттырады.

Нобай (миниатюр) дизайны және сілтемелер бойынша ауысым санын оңтайландыру

Нобай дизайнын оңтайландыру сілтемелерді (CTRL) көбейту және YouTube бейне сабақтарының жалпы өнімділігін арттыру үшін өте маңызды. Мұнда тиімді нобай дизайны және CTR оңтайландыру бойынша бірнеше кеңестер берілген.

1. Жоғары сапалы, көз тартатын нобайларды (миниатюр) жасаңыз және пайдаланыңыз:

- бейне сабағыңыздың мазмұнын дәл көрсететін анық, жоғары ажыратымдылықтағы кескіндерді таңдаңыз. Пикселденуден немесе бұлыңғырлықтан аулақ болыңыз, себебі бұл көрермендердің басуына кедергі келтіруі мүмкін;

- контраст пен жарықтылыққа баса назар аударыңыз: іздеу нәтижелері мен ұсынылған бейнелерде нобайыңызды ерекшелеу үшін ашық, қанық түстер мен жоғары контрастты пайдаланыңыз;

- көздің жауын алатын көрнекі құралдарды пайдаланыңыз: Көрермендердің назарын аударатын және оқу құралының мазмұнына қызығушылық танытатын көрнекі суреттерді, графиканы немесе скриншоттарды таңдаңыз;

- мәтін қабатын қосу, яғни контекстті қамтамасыз ету және көрермендерді басуға итермелеу үшін нобайыңызға қысқа, сипаттайтын мәтінді немесе тақырыптарды қосыңыз. Назар аудару үшін үлкен, оқуға оңай қаріптер мен тартымды тілді пайдаланыңыз.

- әр түрлі дизайнды сынап көріңіз, яғни әр түрлі эскиздермен, макеттермен және элементтермен тәжірибе жасап, қайсысы сіздің аудиторияңызбен жақсы үйлесетінін және Ctrl-ді жоғарылататынын анықтаңыз.

2. Брендингтің тұрақтылығын сақтау:

- брендтің дәйекті элементтерін қолданыңыз, яғни сіздің барлық мазмұныңыздың бренд туралы хабардарлығы мен дәйектілігін сақтау үшін нобай дизайнына арнаңыздың логотипін, түстерін және визуалды стилін қосыңыз;

- танылатын нобай пішімін жасаңыз, яғни көрермендер арнаңызға тиесілі екенін оңай анықтай алатын дәйекті нобай пішімін немесе үлгіні жасаңыз. Бұл брендтің сәйкестігін нығайтуға көмектеседі және көрермендердің есте сақтау қабілетін жақсартады.

3. Айқындық пен оқылым үшін оңтайландырыңыз:

- қарапайым сақтаңыз, нобайды тым көп элементтермен немесе мәтінмен толтырмаңыз. Сіздің сабағыңыздың тақырыбын тиімді жеткізетін анық және қысқа бейнеге назар аударыңыз;

- Мәтін қабаттарының оқылатынын және тіпті кішірек өлшемдерде де оқуға оңай болуын қамтамасыз ету арқылы оқылуды қамтамасыз етіңіз. Максималды оқылу үшін қарама-қарсы түстер мен сәйкес қаріп өлшемдерін пайдаланыңыз.

4. Негізгі нүктелерді немесе артықшылықтарды бөлектеңіз:

- құнды ұсынысты көрсетіңіз, оның құндылығын әлеуетті көрермендерге жеткізу үшін нобайдағы оқу құралының негізгі артықшылығын немесе негізгі қорытындысын бөлектеңіз. Көрермендер сіздің бейнеңізді көруден үйренетін немесе алатын нәрсені жеткізу үшін визуалды эффектілерді немесе мәтінді пайдаланыңыз;

- қызықты көрнекі бейнелерді қолданыңыз, яғни сабақтың мазмұнын немесе нәтижесін меңзейтін, қызығушылықты оятатын және көрермендерді қосымша ақпарат алу үшін басуға мәжбүр ететін суреттер.

5. Өнімділікті қадағалаңыз және қайталаңыз:

– CTR деректерін талдаңыз, яғни нобайларыңыздың CTR-ін бақылау үшін YouTube Analytics пайдаланыңыз және қандай дизайндар немесе элементтер шертулерді тарту үшін ең тиімді екенін анықтаңыз. Болашақта миниатюраларды оңтайландыруға көмектесетін тенденциялар мен үлгілерге назар аударыңыз;

– Нобайларыңыздың нұсқаларын жасау және олардың өнімділігін уақыт бойынша салыстыру арқылы А / В сынақтарын өткізіңіз. Ең тиімді дизайн элементтерін анықтау үшін әртүрлі көрнекіліктерді, мәтінді, түстерді және макеттерді тексеріңіз;

– өнімділік деректері мен көрермендердің пікірлеріне сүйене отырып, Ctrl-ді жақсарту және көрермендерді бейне оқулықтарыңызға тарту кезінде олардың тиімділігін арттыру үшін нобайларыңыздың дизайнын үнемі жетілдіріп, қайталаңыз.

Миниатюралық дизайн және CTR оңтайландыру үшін осы стратегияларды жүзеге асыра отырып, телевизиялық жасаушылар YouTube-тегі бейне сабақтарының көрінуін, қатысуын және сәттілігін арттыра алады, сайып келгенде, көрермендерді көбірек тартады және уақыт өте келе өз аудиториясын көбейтеді.

Видеосабақтардың көрінуіне ықпал ететін алгоритмдік факторлар

Бірнеше алгоритмдік факторлар YouTube сайтындағы видео сабақтардың пайдаланушыларға көрінуіне, олардың пайдаланушыларға ұсынылу және іздеу нәтижелерінде көріну ықтималдығына әсер етеді. Осыған байланысты біздер бірнеше негізгі алгоритмдік факторларды ескеру қажеттігін ұсынамыз:

1. Өзектілігі (релевантность): YouTube алгоритмі пайдаланушының ізденіс сұранысына немесе көру тарихына сәйкес келетін видеоларға басымдық береді. Маңыздылығын арттыру үшін авторлар видео атауларын, сипаттамаларын, тегтерін және мазмұнын танымал ізденіс сұранысы мен тақырыптарға сәйкестендіру үшін оңтайландырғаны жөн.

2. Қатысу көрсеткіштері:

- видеоларды қарау уақыты, басу жылдамдығы (CTR), ұнатулар, пікірлер және бөлісулер сияқты көрсеткіштер YouTube алгоритміндегі маңызды факторлар болып табылады. Белсенділік деңгейі жоғары

видеолардың жарнамалануы және пайдаланушыларға ұсынылуы ықтимал;

- Көрермендерді тартымды мазмұнмен, нақты әрекетке шақырулармен және сауалнамалар және аннотациялар сияқты интерактивті мүмкіндіктермен ынталандырыңыз.

3. Видеоларды қарау уақыты:

- қарау уақыты пайдаланушылардың видеоны қарауға жұмсайтын жалпы уақытын білдіреді. YouTube видеоларды ұзағырақ қарағанды ұнатады, себебі бұл көрермендердің мазмұнға қанағаттанғанын және қызығушылығын көрсетеді;

- көрермендердің назарын аударатын және оларды ұзағырақ көруге шақыратын тартымды, жоғары сапалы видеолар жасаңыз. Көрермендерді тартымды әңгімелермен, анық түсіндірмелермен және көрнекті презентациялармен тарта біліңіз.

4. Сеанс уақыты және сеанстың басталуы:

- YouTube алгоритмі видеоның жалпы сеанс уақытына және платформадағы сеанстың басталуына қалай ықпал ететінін де ескереді. YouTube ұсыныстары ұзағырақ қарау сеанстарына алып келетін немесе пайдаланушыларды жаңа сеанстарды бастауға шақыратын видеоларға басымдық береді;

- Көрермендерді бір сеанста бірнеше видеоларды көруге ынталандыратын біртұтас мазмұн стратегиясының бөлігі болып табылатын видеоларды жасауды мақсат етіңіз. Көрермендерді сәйкес мазмұнға бағыттау және олардың көру тәжірибесін жақсарту үшін плейлист, соңғы экрандарды және карточкаларды пайдаланыңыз.

5. Пайдаланушымен өзара әрекеттесу сигналдары:

- YouTube көрермендердің қанағаттануы мен видеоларға қызығушылығын анықтау үшін ұнатулар, ұнатпаулар, пікірлер, бөлісулер және жазылымдар сияқты пайдаланушының өзара әрекеттесу сигналдарын талдайды. Позитивті өзара әрекеттесу сапалы мазмұнын көрсетсе, ал теріс әрекеттесу көрермендердің қанағаттанбағанын көрсетуі мүмкін;

- Аудиторияңызбен резонанс тудыратын құнды, тартымды контент

жасау арқылы пайдаланушылардың оң қарым-қатынасын арттырыңыз. Көрермендерді лайктар қоюға, пікір жазуға, бөлісуге және өз каналыңызға жазылуға шақыруды нақты әрекеттер мен интерактивті функциялардың көмегі арқылы жүзеге асырыңыз.

6. Көрерменді ұстап қалу:

- көрермендер қатарының сақталып қалуы немесе видеоны көрген көрермендердің пайызы YouTube алгоритмінде маңызды фактор болып табылады. Көрермендерді ұстап тұрудың жоғары көрсеткіштерін сақтайтын видеолардың ұсынылуы және жарнамалану ықтималдығы жоғары;

- көрермендердің қызығушылығын және олардың ұзақ уақыт бойы қарауларын сақтап қалу үшін видеоларыңызды құрылымдаңыз. Көрермендерді алғашқы сәттерде қызықтырыңыз, құнды контентті дәйекті түрде жеткізіңіз және темптегі үзілістерді немесе алаңдататын факторларды азайтыңыз.

7. Арнаның (канал) беделі және жүйелілігі:

- YouTube алгоритмі көріну мүмкіндігін анықтау кезінде арнаның беделі мен жүйелілігін ескереді. Ұсыныстарда жоғары сапалы, өзекті контентті үнемі жариялап отыратын арналарға артықшылық беріледі;

- Бағалы контентті дәйекті түрде жеткізу, аудиторияңызбен араласу және оңтайландыру мен арнаны алға жылжыту тәжірибесін ұстану арқылы арнаңыздың беделін арттырыңыз. Арнаңыз үшін нақты тақырыпты анықтаңыз және брендингте, контентте және жариялау кестесінде тұрақтылықты сақтаңыз.

Осы алгоритмдік факторларды түсіну және оңтайландыру арқылы авторлар YouTube видеосабақтарының көрінуін және қолжетімділігін жақсартып және көбірек көрермендерді тарта алады және уақыт өте келе өздерінің аудиториясының санын арттыруға мүмкіндік алады.

Болашақ тенденциялар мен әзірлемелер

Болашаққа көз жүгіртсек, YouTube-тегі видеосабақтар арналарының ландшафтын қалыптастыратын бірнеше тенденциялар мен әзірлемелер күтілуде:

1. Персоналды оқу тәжірибесі. Технология ілгерілеуді жалғастырған

сайын, жеке қалауларға, оқыту стиліне және дағдылар деңгейлеріне бейімделген жекелендірілген оқыту тәжірибесіне көбірек көңіл бөлінетін болады. Видеосабак арналары жекелендірілген мазмұн ұсыныстарын, интерактивті оқыту жолдарын және әрбір көрерменнің ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыратын бейімделген оқу бағдарламаларын қамтамасыз ету үшін деректерді талдауды, машиналық оқытуды және жасанды интеллектті пайдалана алады.

2. Интерактивті және иммерсивті контент. Виртуалды шындық (ВШ) және толықтырылған шындық (ТШ) сияқты интерактивті және иммерсивті технологиялар бейне сабақтарды көрсету мен қарау тәжірибесінде революция жасау мүмкіндігіне ие. Авторлар виртуалды модельдеу, 360 градустық видео роликтер және шынайы оқу бағдарламалары сияқты интерактивті және иммерсивті оқыту практикасына көрермендерді тарту үшін жаңа форматтар мен әдістерді зерттей алады.

3. Тікелей эфир және нақты уақыттағы өзара әрекеттесу. Тікелей трансляциялық платформалар авторларға нақты уақытта аудиториямен байланысу мүмкіндігін ұсынып, интерактивті өзара әрекеттесуді жеңілдету арқылы танымал бола түсуде. Видеосабак арналары көрермендермен өзара әрекеттесу және дереу кері байланыс пен қолдау көрсету үшін тікелей сұрақ-жауап сессияларын, интерактивті семинарларды және бірлескен оқу іс-шараларын өткізіп, контент стратегиясына тікелей трансляцияны қоса алады.

4. Платформааралық интеграция. Әлеуметтік медиа платформалары мен цифрлық арналардың кең таралуына байланысты авторлар үлкен аудиторияға қол жеткізу және олардың әсерін барынша арттыру үшін кросс-платформалық интеграция стратегияларын зерттей алады. Видео сабак арналары әлеуметтік желілерді, хабар алмасу қолданбаларын және басқа да сандық платформаларды өз контентін жарнамалау, жазылушыларды тарту және YouTube-тен тыс қоғамдастықтың қатысуын ілгерілету үшін пайдалана алады.

5. Жаңа технологиялар мен инновациялар. Жасанды интеллект, машиналық оқыту, блокчейн және орталықтандырылмаған

платформалар сияқты технологияның жетістіктері видео сабақ арналары үшін жаңа мүмкіндіктер мен қиындықтар тудыруы мүмкін. Авторлар YouTube және басқа платформаларда контент жасау, тарату, монетизация және қауымдастық құруды жақсарту үшін инновациялық технологиялар мен бизнес үлгілерін практикада қолдана алады.

6. Жаһандану және локализация. Видео сабақ арналары әлемнің түкпір-түкпірінен көрермендерді тартатындықтан, локализацияланған, мәдени өзекті контентке сұраныс артады. Авторлар көп тілді субтитрлер, аймақтық мазмұнды бейімдеу және әртүрлі аудиторияларға жақсырақ қызмет көрсету және олардың ғаламдық ауқымын кеңейту үшін жергілікті авторлармен бірлесіп жұмыс істеу сияқты локализация стратегияларын зерттей алады.

7. Этикалық және жауапты контент құру. Цифрлық этика, құпиялылық мәселелері және желілік қауіпсіздік туралы хабардарлықтың жоғарылауымен авторлар этикалық мінез-құлық пен жауапты контент жасаудың жоғары стандарттарын ұстанады деп күтілуде. Видео сабақтары бар арналар ақпаратты ашудың ашық тәжірибесін енгізе және цифрлық сауаттылықты және технологияны жауапкершілікпен пайдалануды насихаттай алады, сондай-ақ контент және өзара әрекеттесуінде өз аудиториясының қауіпсіздігіне басымдық бере алады.

Тұтастай алғанда, YouTube видео сабақ арналарының болашағы технологиялық жетістіктермен, тұтынушылардың қалауларымен және дамып жатқан салалық трендтермен анықталады. Жаңашылдықты енгізетін, өзгермелі динамикаға бейімделетін және аудиторияны тартуға және құндылықты құруға басымдық беретін авторлар осы динамикалық және жылдам дамып жатқан ландшафтта жақсы позицияға ие болады.

Контент жасаушыларға арналған нұсқаулар

YouTube сайтында сәтті видео сабақ арналарын жасап, дамытқысы келетін контент жасаушыларға ұсыныстар:

1. Өзіңізді қызықтыратын және білетін нақты тақырыпты анықтаңыз. Сұраныс пен аудиторияның қызығушылығы жеткілікті, сондай-ақ бірегей перспективалар немесе қосымша құнды контент

ұсына алатын нишаны таңдаңыз.

2. Мақсатты аудиторияңызды түсініңіз, яғни аудиторияңыздың қалауларын, қызығушылықтарын және қажеттіліктерін біліңіз. Аудиторияны зерттеуді жүргізіңіз, пікірлер, сауалнамалар арқылы көрермендеріңізбен қарым-қатынас жасаңыз және контенттіңізді олардың қалауы мен күтулеріне бейімдеу үшін кері байланысты жүзеге асырыңыз.

3. Аудиторияңызға құндылық қосатын жоғары сапалы, ақпаратты және тартымды контент жасауға назар аударыңыз. Видеоларыңыздың сапасы мен кәсібилігін арттыру үшін видео жасау жабдығына, өңдеуші бағдарламалық бағдарламалық жасақтамаларға инвестиция салыңыз.

4. Видеоларыңыздың тұрақты шығу кестесін жасаңыз және аудиторияңызды үнемі жаңа контентпен қамтамасыз етіңіз. Жүйелілік сенім, адалдық және аудиторияны арнаға тартудың кілті болып табылады. Контент күнтізбесін алдын ала жоспарлаңыз және динамиканы сақтау және жаңа көрермендерді тарту үшін жариялау кестесін ұстаныңыз.

5. YouTube сайтында іздеу және табу үшін видео атауларын, сипаттамаларын, тегтерін және миниатюрын оңтайландырыңыз. Көрермендерді тарту және іздеу нәтижелері мен ұсыныстарда видеоньң көрінуін жақсарту үшін сәйкес кілт сөздерді, тартымды тақырыптарды және көрнекілерді пайдаланыңыз.

6. Пікірлерге жауап беру, кері байланыс сұрау және талқылауды ынталандыру арқылы қауымдастық сезімін және аудиториямен өзара әрекеттесу сезімін дамытыңыз. Тікелей эфирлер, сұрақ-жауап сеанстары және қауымдастық жазбалары арқылы көрермендермен байланысыңыз, байланыстарды күшейтіп, адал жанкүйерлер базасын жасаңыз.

7. Серіктестік маркетинг, тауарларды сату, демеушілік контент, мүшелік және краудфандинг сияқты жарнамадан түсетін табыстан басқа монетизацияның әртүрлі стратегияларын зерттеңіз. Табыс көздерін әртараптандыру сіздің кіріс әлеуетіңізді барынша арттыруға және кез келген бір табыс көзіне тәуелділікті азайтуға көмектеседі.

8. YouTube-та контент жасау, оңтайландыру және оны алға

жылжыту бойынша салалық трендтерді, алгоритм жаңартуларын және үздік тәжірибелерді қадағалаңыз. Өз контент стратегияңызды сәйкесінше бейімдеу үшін жаңа технологиялардан, тұтынушылық қалаулардан және нарық динамикасынан хабардар болыңыз.

9. Өз контентіңізді алға жылжыту және жаңа көрермендерді тарту үшін өз нишаңыздағы басқа авторлармен, сарапшылармен және ықпалды адамдармен бірлесіп жұмыс жасаңыз. Басқа авторлармен қарым-қатынас жасау, салалық іс-шараларға қатысу және онлайн қауымдастықтарға қатысу да құнды ақпарат алуға және өзіңізге кәсіби тұрғыдан өсуге мүмкіндіктер береді.

10. Видео авторы ретінде өзіңіздің бірегей дауысыңызға, болмысыңызға және құндылықтарыңызға адал болыңыз. Автордың шынайылығы аудиториямен жағымды қарым-қатынас жасау мен адалдықты қалыптастырады. Контентіңізде, брендтермен және басқа авторлармен өзара әрекеттесуіңізде және ынтымақтастықта адал және шынайы болыңыз.

Осы нұсқауларды орындай және аудиторияңызға құнды, тартымды және шынайы контентті қамтамасыз етуді жалғастыра отырып, табысты YouTube видео сабақтар арнасын жасап, контент жасаушы ретінде мақсаттарыңызға жете аласыз.

Педагогтар мен білім алушыларға арналған видео сабақтардың сипаттамаларына тікелей көшейік.

1. Кеңседе немесе үйде оқу видеосын жасау

Пайдалы оқу видеороликтерін жасау үшін жоғары білімнің болуы немесе жабдыққа көп ақша жұмсаудың қажеті жоқ. Кәдімгі әуесқой бейнекамера мен микрофонды пайдаланып, көп ақша жұмсамай-ақ, кез келген адам жоғары сапалы танымдық видео түсіре алады.

Бұл бөлімде электронды оқыту (eLearning) саласындағы сарапшылармен бірге сценарий жазудан бастап түсірілімге дейінгі оқу бейнематериалдарын жасаудың бүкіл процесін егжей-тегжейлі қарастырамыз.

Алдымен, оқу видео материалдарының қандай түрлері бар екенін анықтайық. Әдетте үш негізгі түрін бөліп қарастырады:

Скринкаст – экранда не болып жатқанын түсіндіретін дауысты дыбыс түріндегі комментарийлері бар компьютер экранының жазбасы. Бұл формат көрермендерге Photoshop немесе басқа компьютерлік қосымшалар сияқты әртүрлі бағдарламаларды пайдалануды үйрету үшін өте қолайлы.

Видео сүйемелдеу немесе «сөйлейтін бас» видео - бұл адам камераның алдында отырып, мәтінді немесе материалға түсініктемелерді оқитын формат. Мұндай формат слайдтарға қосымша түсініктеме беру үшін PowerPoint көрсетіліміне қосымша ретінде жиі пайдаланылады.

Бейне сабақ - бұл теледидар бағдарламасына ұқсас форматтағы қысқа нұсқаулық. Мысалы, аспаздық бағдарламалар немесе «Галилео» сияқты ғылыми-танымдық шоулар болуы мүмкін. Бейне сабақтар қанық бейнеқатарымен және жақсы дамыған құрылымымен және «сценарийімен» ерекшеленеді.

Әрі қарай, біз сізге бейне сабақты немесе бейнені түсіруге қалай дайындалу керектігі туралы егжей-тегжейлі айтып береміз және барлық кезеңдерді талдаймыз.

1-қадам. Мақсатты аудиторияны анықтау

Көбінесе адамдарда мақсатты аудиторияны кім құрайтыны туралы бұлыңғыр түсінік болады. Көптеген адамдар оны былай сипаттайды: «Жақсы... мұның бәрі ағылшын тілін үйренгісі келетін немесе мазмұнды басқарудың негіздерін түсінгісі келетіндер. Негізінде, бұл барлық адамдар».

Дегенмен, сіздің бейне сабағыңыз кең аудиторияға емес, мысалы, мектеп оқушыларына немесе студенттерге арналған болса да, мақсатты аудиторияны нақты анықтау маңызды. Бұл дәлірек шарлауға және бейнені мүмкіндігінше пайдалы етуге көмектеседі.

Сіз өз аудиторияңызды: «Менің көрермендерім тақырыпты қаншалықты жақсы біледі?»

2-қадам. Сценарийді әзірлеу

Егер сіз тақырыпты жақсы білсеңіз де, сценарийді дайындау маңызды. Бұл көмектеседі:

- сабақты көрермендер үшін мазмұнды және құнды ететін негізгі тезистер мен кеңестер туралы ойланыңыз;

- тікелей эфирдегі тележүргізушілерде жиі кездесетін «ээхэмм» сияқты қосымша үзілістер мен араласулардан аулақ болыңыз. Сценарий жазу кезінде ой ағынын жоғалтпау үшін сізде әрқашан алдау парағы болады.

Ең қызықты фактілерден немесе дәріс тақырыбына қысқаша кіріспеден бастаңыз. Ортасында тақырыпты талдауға барынша назар аударыңыз. Соңында жалпылау жасаңыз және негізгі ойларды қайталаңыз. Келесі сабақтың қысқа алдын ала хабарландыруын қалдыруды ұмытпаңыз - бұл көрермендердің қызығушылығын сақтауға көмектеседі.

Сценарийді бейне сабақтың сюжеттік кадрді жіктеу үшін де пайдалануға болады. Кадрді жіктеу - бұл негізгі көріністер мен ауысуларды көрсететін нобайлар жиынтығы.

Уақыт өте келе, сіз камера алдында жұмыс істеуге сенімді бола бастағанда, сценарийді он негізгі тезиске дейін қысқартуға болады және спектакльді импровизация негізінде құруға болады. Алайда, бейне сабақтардың басында сценарий қажетті құрал болып табылады.

3-қадам. Камера мен микрофонды таңдау

Бес жыл бұрын кез-келген адам ұялы телефонды пайдаланып оқу бейне сабақ жасап, мыңдаған YouTube қаралымын ала алатын.

Дегенмен, бүгінде көрермендер дыбыс пен кескін сапасына көбірек көңіл аударады. Олардың көпшілігі HD сапасындағы бейнелерді және жоғары сапалы дыбысты қалайды. Сондықтан көрермендерді көбірек тарту үшін бейне сабақтың **сапасына назар аударған жөн.**

Бейне сабақ түсіру үшін дұрыс микрофонды таңдау қажет, динамикалық және конденсатор сияқты микрофондардың әртүрлі түрлерімен танысу пайдалы. Сіздің нақты жағдайыңызға қайсысы сәйкес келетінін анықтау үшін олардың ерекшеліктері мен сипаттамаларын ескеру маңызды.

Конденсатор микрофондары

Артықшылықтары: олар дыбыстарға жоғары сезімталдыққа ие,

позалар-неғұрлым нюансты және егжей-тегжейлі дыбысты жазуды қалайды.

Кемшіліктері: фондық шуға сезімтал болуы мүмкін, сондықтан оңтайлы жазу үшін тыныш ортаны қажет етеді.

Ұсыныс: егер сіздің түсіріліміңіз тыныштықты қамтамасыз етуге және фондық шуды азайтуға болатын жағдайларда жүргізілсе, конденсатор микрофоны сізге жақсы дыбыс береді.

Микрофонды таңдағанда бюджетті, қосымша жабдықтың болуын (мысалы, аудио интерфейс немесе дыбыстық карта), сондай-ақ түсірілім ерекшеліктерін (фондық шудың болуы, бөлменің түрі және т.б.) ескерген жөн.

Қолмен микрофонды пайдаланудан бас тарту ұсынылады, өйткені оның үлкен өлшемдері жүргізушіге шамадан тыс назар аударып, аудиторияны алаңдатуы мүмкін. Сонымен қатар, қол микрофонын пайдаланған кезде сізде бос емес бір қол болады, бұл кадрда химиялық тәжірибе сияқты қандай да бір әрекет орын алса, ыңғайсыз болуы мүмкін.

Бейне сабақтарды жасау үшін микрофондардың үш түрі қолайлы:

Ілмекті микрофон, сондай-ақ «ілмек» деп те аталады, бұл киімге бекітілген шағын және жеңіл микрофон. Миниатюрасының арқасында ол іс жүзінде көрінбейді және жүргізушіге кедергі жасамайды. Бұл адамға түсірілім орнында еркін қозғалуға, қимылдарды қолдануға және заттарды қолында ұстауға мүмкіндік береді. Ілмекті микрофон айналасындағы 20-30 сантиметр радиустағы дыбыстарға назар аударады, алыстағы шуды сүзеді.

Ілмекті микрофон сұхбат пен бейне түсіруге жарамды, онда кейіпкер ұзақ уақыт сөйлейді.

Бас микрофон - бұл қол жетімді опция, ол кіріктірілген гарнитурасы бар стандартты құлаққаптар. Шешендік өнер мамандары құлаққапсыз модельдерді жиі пайдаланады.

Бас микрофон әрқашан аузынан бірдей қашықтықта қалады және қозғалыс кезінде киімге үйкелмейді, бұл кейде ілмекті микрофонмен болады. Микрофонның бұл түрі бейне түсіруге және сұхбат жүргізуге

де жарамды.

Камералық микрофон, сондай - ақ «зеңбірек» деп аталады, бұл бейнеге немесе камераға бекітілген құрылғы. Ол қатаң алға бағытталған және тек алдындағы дыбыстарға назар аударады, бүйірдегі дыбыстық сигналдарды елемейді.

Микрофонның бұл түрі әрдайым экраннан тыс қалады, сондықтан ол артық назар аудармайды. Сонымен қатар, оны «қармақ» деп аталатын арнайы ұстағышқа бекітіп, хостқа жақынырақ көтеруге болады, бұл әрбір жолды анық жазуға мүмкіндік береді.

«Зеңбірек» бірнеше қатысушылар арасында әңгіме болған кезде немесе микрофон экраннан тыс болуы қажет болған кезде жалпы жоспарды түсіру кезінде диалогтарды жазу үшін өте қолайлы.

Мен бірінші бейне сабағын түсіретін жаңадан бастаушыларға ілмекті микрофонды пайдалануды ұсынамын. Оның әмбебаптығы жоғары: киімнің астына оңай жасырылады және дыбысты тиімді жеткізеді. Сонымен қатар, ілмекті микрофонның бағасы әдетте басқа микрофон түрлеріне қарағанда екі есе төмен.

4-қадам. Түсірілім орнын анықтаңыз

Бейне сабақтың сәттілігі көбінесе визуалды компонентке байланысты. Негізгі элементтердің бірі - фон. Түсірілім үшін тамаша орын бейне оқулық тақырыбына толық сәйкес келуі керек.

Мысалы, егер сіз химиялық тәжірибе бойынша бейне оқулық түсіріп жатсаңыз, зертханаға ұқсас жағдай жасау керек.

Фон контекстті анықтайды. Мысалы, егер адам кітапхананың фонында болса, әдебиетшімен немесе ғалыммен байланыс пайда болады. Мұны ас үй үстелінің жанындағы әйелдің суретімен салыстырыңыз: сіз оны аспаз немесе қамқор үй шаруасындағы әйел деп ойлаған шығарсыз, солай ма? Күн сәулесі түсетін саябақ, сәнді мейрамхана немесе зәулім ғимараттың төбесінен қаланың панорамалық көрінісі – бұл орындардың кез келгені түсірілім тақырыбына сәйкес келсе, фон ретінде жұмыс істейді.

Фон мәселесін шешу үшін сіз басқа әдісті қолдана аласыз - ауыстырылатын фонды сатып алыңыз, оны ағылшын тілінде backdrop

деп те атайды. Оны «Яндекс. Маркет» 5000 тг. Тіпті пәтерде backdrop орнату оңай.

Ауыстырылатын фондар әртүрлі нұсқаларда ұсынылған, бірақ ең танымал түрлері:

Қағаз фоны: бұл үйдегі бейне жазу студиялары үшін негізгі таңдау. Қағаздың күңгірт беті жарықтың біркелкі таралуын қамтамасыз етеді, бұл кескінді таза етеді және зейінді жүргізушіден алшақтатпайды. Сонымен қатар, қағаз фоны он бес мың теңгеден бастап арзан бағамен қол жетімді. Дегенмен, ол оңай жыртылуымен ерекшеленеді.

Мата фоны: мата фоны бүктелмейді және арнайы күтімді қажет етпейді. Оны тегіс емес беттерде қолдануға болады, сонымен қатар кескінге жұмсақтық береді. Мұндай фонды тоқыма емес матадан өзіңіз жасай аласыз.

Матадан тыс фон: бұл көлеңкелерді жақсы бұлдырататын және кескінге жұмсақтық беретін синтетикалық кенеп. Бір артықшылығы - оның ылғалға төзімділігі және тез кебуі. Сонымен қатар, мата емес фон орамы қағаз фонына қарағанда 20% арзан.

Түсірілімде кәсіпқойлар «көк» және «жасыл» деп атайтын көк және жасыл фондар жиі қолданылады. Бұл түстер хромакейде тиімділігі үшін өте танымал -арнайы бағдарламалардың көмегімен түсірілім және фонды екіншісіне ауыстыру мүмкіндігі бар.

Дополнительно к любому из перечисленных типов фонов можно применить различные виртуальные декорации, созданные на компьютере.

Менің жаңадан бастаушыларға ұсынысым - жасыл фонды пайдаланбау, өйткені ол арнайы жарықтандыруды және бейнені өңдеуде кәсіби дағдыларды қажет етеді. Оның орнына кәдімгі қабырғаны фон ретінде пайдалануға болады. Ең бастысы, қабырға біртүсті болса жақсырақ, тек ақ емес. Мысалы, мен кейде кітаптардың фонын пайдаланып кітапханада бейне оқулықтарымды түсіретінмін. Ол әдетте өте тыныш және дыбыс сапасы өте жақсы. Мұндай жерлерде түсірілім алдын-ала келісілуі керек.

5-қадам. Жарықты реттеңіз

Жақсы жарықтандыру сапалы бейне кадрды құруда шешуші рөл атқарады. Егер сіз көшеде түсіріп жатсаңыз, онда сіз ауа-райына бейімделуіңіз керек немесе түсірілімді кейінге қалдыруыңыз керек. Дегенмен, үй ішінде бәрін сіз басқарасыз.

«Жарқын жарық» (500-ден 1000 ваттқа дейін) деп те аталатын жұмыс шамдары айқын кескін алу үшін қажет. Мұны істеу үшін сізге үш шамды пайдалану керек және жарықтандыру сапасы олардың дұрыс орналасуына байланысты болады.

Кеңседе немесе үйде суретке түсіру үшін табиғи жарықтандыруды пайдалануға болады. Ол үшін күн сәулесінің ең көп мөлшері түсетін бөлмені таңдаңыз. Табиғи жарықты барынша пайдалану үшін перделерді ашыңыз. Өзіңізді күн сәулесі бетіңізге түсетін етіп қойыңыз, мысалы, терезеге қарама-б-қадам. *Жүргізушінің бейнесін анықтаңыз*

Жүргізушінің сыртқы түрінің маңыздылығын бағаламаңыз. Киім мен жалпы стиль көрерменге бейне түсіретін алғашқы әсерде шешуші рөл атқарады. Сондықтан сіздің бейнеңізді ұсақ-түйекке дейін ойластыру маңызды.

Киімді таңдағанда, оның ұқыпты көрінуі және бейне тақырыбына сәйкес келуі маңызды. Мысалы, Солтүстік Атлантикалық Альянс елдерінің қаржылық аспектілерін үйрететін оқытушы көрерменге сенімсіздік тудыруы мүмкін бейресми стильде киінбеуі керек.

Бейне сабақтарды түсіру кезінде киім мен аксессуарлардың кейбір элементтерінен аулақ болыңыз:

- кішкентай торлы, жолақты немесе нүктелі киім, өйткені олар экранда толқындар жасап, көрерменді алаңдатуы мүмкін;
- жарқын түстері бар түрлі-түсті костюмдер, олар күрт қарама-қайшы және қабылдауға кедергі келтіруі мүмкін;
- жақтауда еріп кетпес үшін түсі фонға сәйкес келетін киім;
- күннен қорғайтын көзілдірік, алқа немесе қол сағаты сияқты стильді аксессуарлар қарапайым болуы керек және артық назар аудармауы керек.

Бұл тәжірибелі теледидарлардың бейне сабақтарында жүргізушінің кәсіби және ынталы бейнесін жасауға көмектесетін бірнеше кеңестері.

Бейне сабақтарды түсіру кезінде қолдың қимылына, күйіне назар аударыңыз. Мыналарды есте сақтаңыз:

- тырнақтардың күйіне назар аударыңыз: сынған тырнақтардан немесе терінің бұралуынан аулақ болыңыз, себебі олар көрерменді алаңдатуы мүмкін;
- қолыңызды таза және ұқыпты ұстаңыз: темекі шегуден немесе басқа жаман әдеттерден сары саусақтардан аулақ болыңыз;
- түсірілім алдында бетіңіздің балғын көрінетініне көз жеткізіңіз: камерадағы терінің жылтырлығын болдырмау үшін бетіңізді құрғақ шүберекпен сүртіңіз және ұнтақты аздап жағыңыз.

Бұл сәттер елеусіз болып көрінуі мүмкін, бірақ егжей-тегжейлер бейне оқулықтардың жалпы әсеріне әсер етуі мүмкін екенін есте ұстаған жөн.

7-қадам. Бейне жазбаны бөліктерге бөліңіз

Бейне сабақты түпкілікті жазбас бұрын, сөйлеудің оңтайлы көлемі мен қарқынын анықтау үшін мәтінді дауыстап оқыңыз. Сондай-ақ, микрофонның жұмысын тексеріңіз.

Бүкіл дәрісті немесе сабақты бірден жазуға болмайды. Сөйлеуіңізді бірнеше қысқа үзінділерге бөліңіз. Олардың арасындағы кідірістер сізге дем алуға және демалуға, сондай - ақ операторға (егер бар болса) - түсіру бұрышын өзгертуге көмектеседі. Бұрыштың мұндай өзгеруі бейне сабақты едәуір байытады және оны көрермен үшін қызықты етеді.

Кеңес: жазу кезінде камераға тұрақты көзқараспен қарау және бір уақытта көрермендермен байланыста болу қиын. Мұны жеңілдету үшін камераға қағаз фигурасын немесе басқа маркерді бекітуге болады. Сөйлеу кезінде сіз оған қарай аласыз, бұл камерамен жұмыс істеуді ыңғайлы етеді.

Мәтіннің бір үзіндісін оқығаннан кейін, жазу камерасында көріністі сақтай отырып, 5 секундқа кідіртіңіз. «Маржасы» бар мұндай бейне кадрды орнату кезінде өңдеу оңайырақ болады.

Студияда немесе арнайы дайындалған бөлмеде бейне жазу өте қолайлы, бірақ көбінесе мұндай мүмкіндік жоқ. Сондықтан келесі

ұсыныстарды ұстану керек:

- веб-камера жазу үшін пайдаланылса, компьютердегі кондиционерлерді, кеңсе жабдықтарын және хабарландыруларды өшіріңіз;
- бейнені конференц-залда немесе кеңседе, жабық есіктің артында түсірген жөн;
- бос бөлмелерден аулақ болыңыз, өйткені дыбыстың қабырғалардан шағылысуы қажетсіз жаңғырық тудыруы мүмкін;
- жазу кезінде отыратын орындықтың сықырлағанын тексеріңіз;
- ықтимал алаңдаушылықты азайту үшін бөлмедегі барлық қоңыраулар мен жыпылықтайтын хабарландыруларды өшіріңіз немесе алып тастаңыз.

Көрермендердің ыңғайлылығын жақсарту үшін ұзақ сабақты телехикая форматына ұқсас логикалық кіріспе мен аяқталумен бірнеше эпизодқа бөлу ұсынылады. Қысқа бейне дәрістерді тақырыптар бойынша, ал тақырыптарды өз кезегінде оқу курсына біріктіруге болады.

8-қадам. Оқу бейнелерін жасау және бейнелерді орнату үшін бағдарламаны таңдаңыз.

Түсірілім аяқталғаннан кейін монтаждау кезеңі басталады. Әдетте сарапшылар екі танымал бағдарламаны қолдануды жөн көреді: Sony Vegas және Adobe Premiere. Дегенмен, бұл екі бағдарлама да мұқият зерттеуді қажет етеді және жаңадан бастаушыларға олардың функционалдығын бірден түсіну қиын болуы мүмкін.

Егер сізге күрделі арнайы эффектілерсіз қарапайым оқу бейнесін жасау қажет болса, сіз жеңілдірек бағдарламаны пайдалана аласыз. Мысалы, бейнематериалдарды PowerPoint слайдтарының презентацияларымен біріктіру оқу курсын көрермендер үшін қызықты әрі түсінікті ете алады. Бұл ақпаратты визуализациялауға және бейнедегі ауызша материалды мәтіндік және графикалық элементтермен толықтыруға мүмкіндік береді, бұл оқу материалын жақсы меңгеруге ықпал етеді. Бейне сүйемелдеуімен презентация жасау үшін iSpring Suite бағдарламасын пайдалану бейне курстарын әзірлеу

процесін жеңілдетеді. Бұл бағдарламаның ерекшелігі - ол тікелей PowerPoint бағдарламасына біріктіріледі, бұл оның мүмкіндіктеріне қол жеткізуді PowerPoint-пен таныс пайдаланушылар үшін ыңғайлы және интуитивті етеді. Бұл сапалы және интерактивті оқу материалдарын, соның ішінде бейне сабақтарды, слайдтарды, тесттерді және басқа элементтерді жасауға мүмкіндік береді, бұл оқу процесін студенттер үшін тиімдірек және қызықты етеді. Яғни, iSpring Suite бағдарламасының көмегімен сіз басқа қолданбаларға ауыспай-ақ тікелей PowerPoint бағдарламасында бейне оқулықтар жасай аласыз. Бір ыңғайлылық кез-келген презентацияны бейне сабақтың негізі ретінде пайдалану мүмкіндігі, бұл құру процесін жеңілдетеді және жылдам етеді. Бұл оқу материалдарын жасау процесін ыңғайлы және тиімді етеді, өйткені интерактивті және тартымды бейне оқулықтар жасау үшін бұрыннан таныс PowerPoint құралдары мен мүмкіндіктерін пайдалануға болады. Сонымен қатар, бағдарлама қажетті визуалды стильдер мен тапсырмаларға сәйкес келетін бірегей боялған кейіпкерлерді жасауға мүмкіндік беретін кейіпкер құрастырушысын ұсынады. Бұл әсіресе ыңғайлы, өйткені дизайнерлерге немесе иллюстраторларға жүгінудің қажеті жоқ, немесе сіз қол жетімді блоктар мен элементтерден кейіпкерді жинай аласыз. Бұл бейнелерді көрермендер үшін қызықты әрі қызықты етуге мүмкіндік береді.

iSpring Suite-те кейіпкерді жасау бірнеше минутты алады. Сіз терінің түсін, бет әлпетін, шаш үлгісін реттей аласыз, сонымен қатар киім мен аксессуарларды ала аласыз. Дайын кейіпкер оқу сценарийіне оңай енеді және тәлімгер, клиент, көшбасшы немесе қызметкер сияқты әртүрлі рөлдерді ойнай алады.

Кейіпкер жасалғаннан кейін ол сіздің кітапханаңызға автоматты түрде қосылады және басқа бейнелерде пайдалануға қол жетімді болады.

Дегенмен, бейне сабақ жасау - бұл бірінші қадам ғана. Мазмұнның аудиторияға қол жетімді болуы маңызды. Ол үшін iSpring Suite бірнеше жариялау опцияларын ұсынады:

Веб-сайтқа немесе блогқа: интернетке жүктеу үшін дәрісті HTML5

форматына түрлендіріңіз.

Әлеуметтік желіге: бейне презентацияны iSpring Cloud бұлт қоймасына жүктеп, материалға сілтемені пошта немесе әлеуметтік медиа арқылы бөлісіңіз.

Қашықтықтан оқыту жүйесіне (ҚОЖ): бейне курсыңызды SCORM пакетіне салыңыз және оны қашықтықтан оқыту жүйесіне жүктеңіз.

CD-де: CD-ге кейінгі жазу үшін презентацияны жариялаңыз.

Бейне сабақты жариялағаннан кейін сіз көрермендерден кері байланыс жинап, мазмұнды жақсарту үшін олардың ұсыныстарын пайдалана аласыз. Көрермендердің кері байланысы әдетте мазмұнды жақсартуға арналған көптеген пайдалы кеңестерді қамтиды, сондықтан оны ескеріп, тиісті өзгерістерді енгізген жөн.

Бейне сабақ жасамас бұрын келесі негізгі ойларды **есте сақтаңыз:**

1. *Сценарий:* түсірілім басталғанға дейін сценарий жазыңыз. Бұл сіздің сөйлеуіңізді ұйымдастыруға, негізгі идеяға назар аударуға және қажетсіз бөлшектерден аулақ болуға көмектеседі.

2. *Түсірілім орны:* түсірілім үшін оңтайлы орын бейне сабақтың тақырыбына 100% сәйкес келуі керек. Бұл атмосфераны құруға және жалпы контекстті қолдауға көмектеседі.

3. *Жарықтандыру:* нашар жарықтандыру кадр сапасына теріс әсер етуі мүмкін. Айқын және жарқын кескін жасау үшін үш шамды пайдаланыңыз.

4. *Киім:* толқын немесе фонмен нашар біріктіру сияқты техникалық ақауларды тудырмайтын киімдерді таңдаңыз.

5. *Дубльдер:* қойылымды қысқа бөліктерге бөліңіз. Бұл жазу процесін оңай басқаруға және бейнелерді әртараптандыруға көмектеседі.

6. *Ұзақтығы:* әлеуметтік желілердің қысқа ақпараттық форматтарға бейімділігін ескере отырып, бейне сабақтың тамаша ұзақтығы шамамен 7 минутты құрайды.

Осы принциптерді ұстану аудиторияңыз үшін сапалы және тартымды бейне оқулық жасауға көмектеседі.

YouTube-ті оқыту және оқыту платформасы ретінде қалай пайдалануға болады?

YouTube, дүниежүзілік бейне бөлісу платформасы, біз үйренетін және үйрету тәсілін өзгертті. Академиялық дәрістерден DIY (өзің жаса) сабақтарына дейін YouTube барлығына интернет байланысы бар үлкен білім қоймасын ұсынады. Бұл бөлімде біз YouTube-тің білім берудегі көп қырлы рөлін зерттеп, оның әсерін әр түрлі тұрғыдан қарастырамыз.

YouTube бүкіл әлем бойынша білім алушыларға білім беру мазмұнын қолжетімді ету арқылы географиялық шекараларды бұзады. Сіз бос емес метрополияда немесе шалғайдағы ауылда студент болсаңыз да, YouTube ақпаратқа тең қол жеткізуге мүмкіндік береді. Мысалы: Үндістанның ауылдық орта мектебінің оқушысы кванттық физика туралы Массачусетс техникалық институтының студентімен бірдей бейнеден біле алады.

Адамдар - көрнекі тіршілік иелері. Youtube бейне пішімі біздің визуалды оқытуға деген туа біткен қалауымызға сәйкес келеді. Күрделі ұғымдар анимациялар, демонстрациялар және нақты өмір мысалдары арқылы ұсынылған кезде сіңімді болады. Мысал: Хан арналарынан алынған математика сабақтары студенттердің түсінігін жақсарту арқылы Алгебралық теңдеулерді жеңілдету үшін визуалды бейнелерді пайдаланады. Сондай-ақ, YouTube контент жасаушылардың, соның ішінде тәрбиешілердің, ғалымдардың, суретшілердің және энтузиастардың кең спектрін ұсынады. Бұл әртүрлілік студенттердің қызығушылықтары мен оқу стиліне сәйкес келетін мазмұнды таба алуын қамтамасыз етеді.

Мысалы: бастаушы гитарист гитарада кезек-кезек ойнау үшін JustinGuitar арнасын ұстануы мүмкін, ал дайын аспаз Tasty-ден аспаздық сабақтарын зерттей алады. Яғни, YouTube ресми біліммен шектелмейді. Бұл үздіксіз оқыту платформасы. Сіз жаңа тіл үйренгіңіз келе ме, бағдарламалауды меңгергіңіз келе ме немесе фотосурет дағдыларын жетілдіргіңіз келе ме, YouTube сізге көмектеседі. YouTube-тің өзі қоғамдастық сезімін дамытуға ықпал етеді. Түсініктемелер студенттерге контент жасаушылармен және басқа көрермендермен

байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Сұрақтар, нақтылау және талқылау оқу тәжірибесін байытады, яғни химия сабағын қарайтын студент түсініктемелерде сұрақтар қойып, автордан да, басқа студенттерден де жауап ала алады.

YouTube сыныптағы оқу процесін толықтырады. Мұғалімдер тиісті бейнелерді үй тапсырмасы ретінде тағайындай алады немесе оларды дәрістер кезінде қолдана алады. Төңкерілген сынып форматы оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету үшін YouTube-ті пайдаланады. Бірақ YouTube-тегі барлық мазмұн дәл және сенімді емес. Білім алушылар көздерді бағалау, ақпаратты тексеру және сенімді арналарды таңдау үшін сыни ойлау дағдыларын дамытуы қажет.

Қорытындылай келе, YouTube-тің білім беру әлеуеті мысықтар мен вирустық челленджердің әдеттегі бейнелерінен асып түседі. Бұл білім алушыларға мүмкіндік береді, білімді демократияландырады және жаһандық білім беру қауымдастығының қалыптасуына ықпал етеді. Тәрбиешілер мен білім алушылар ретінде осы қуатты құралды білімімізді, дағдыларымызды және қызығушылығымызды арттыру үшін қолданайық.

Мұғалімге арналған нұсқаулық

1. Таңдалған мазмұнға арналған жеке ойнату тізімдері:

Идея: Оқытушылар белгілі бір тақырыптар, тақырыптар немесе оқу мақсаттары төңірегінде бейнелерді ұйымдастыру үшін жекелендірілген ойнату тізімдерін жасай алады. Бұл ойнату тізімдері студенттер үшін таңдалған мазмұн репозиторийлері ретінде қызмет етеді.

Мысал: Орта мектептің биология мұғалімі «Жасуша биологиясының негіздері» деп аталатын ойнату тізімін жасап жатқанын елестетіңіз. Бұл ойнату тізімі жасуша құрылымы, митоз және жасушалық процестер туралы бейнелерді қамтуы мүмкін.

1. Интерактивті оқытуға арналған аннотациялар мен карточкалар:

Түсіну: Аннотациялар (қазір карталармен ауыстырылды) тәрбиешілерге бейнелеріне интерактивті элементтер қосуға мүмкіндік береді. Бұл сыртқы ресурстарға сілтемелер, викториналар немесе әрекетке шақырулар болуы мүмкін.

Мысал: Тарих пәнінің мұғалімі бейнеде талқыланған тарихи оқиғаға қатысты қосымша ресурстарға немесе викториналық сұрақтарға сілтемелер қосу үшін карталарды пайдалана алады.

2. Нақты уақыттағы өзара әрекеттесу үшін тікелей трансляциялар:

Insight: Тікелей трансляция оқытушыларға нақты уақытта студенттермен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Бұл виртуалды сабақтар, сұрақ-жауап сессиялары немесе қонақ дәрістері үшін өте қолайлы.

Мысал: «Кванттық механика» тақырыбына тікелей эфир жүргізетін университет профессоры студенттердің сұрақтарына туындаған кезде жауап бере алады.

3. Құпиялық параметрлері және жалпыға қолжетімді емес бейнелер:

Түсіну: Мұғалімдер құпиялылық параметрлерін түсінуі керек. Қоғамдық бейнелер барлығына қолжетімді, ал жалпыға қолжетімді емес бейнелерді тек тікелей сілтеме арқылы көруге болады.

Мысал: Шетел тілі мұғалімі оқушылармен жеке кері байланыс жасау мақсатында айтылу тәжірибесі үшін жалпыға ортақ емес бейнелер жасай алады.

4. Қол жетімділік үшін жабық қолдар мен транскриптітер:

Түсіну: жабық субтитрлер мен транскриптітерді қосу барлық студенттерге, соның ішінде есту қабілеті бұзылған немесе ана тілінде сөйлемейтіндерге қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Мысал: Химия профессоры сабақтарды әртүрлі аудиторияға бейімдеу үшін дәл жазулары бар лекция бейнелерін жүктейді.

5. Қоғамдастық жарналары және ұжымдық субтитрлер:

Инсайт: YouTube қауымдастыққа субтитрлерге үлес қосуға мүмкіндік береді. Оқытушылар аудармаларды жинай алады немесе бар субтитрлерді жақсартып алады.

Мысал: Жаһантану пәнінің мұғалімі студенттерді деректі бейнеге әртүрлі тілдерде субтитрлер беруге шақырады.

Бейнені басқаруға арналған YouTube Studio:

Insight: YouTube Studio бейне өңдеуге, нобайларды реттеуге және арнаны басқаруға арналған құралдарды ұсынады.

Мысал: Бейнелеу өнерінің мұғалімі өнер сабақтары үшін тартымды нобайлар жасау үшін YouTube Studio қолданбасын пайдаланады.

Есіңізде болсын, YouTube - бұл мысық бейнелерінің репозиторийі ғана емес; бұл пайдалануға дайын динамикалық білім беру экожүйесі. Осы мүмкіндіктерді меңгере отырып, педагогтар өз оқушылары үшін тартымды, қолжетімді және тиімді мазмұн жасай алады.

Оқу ресурстарын ұйымдастыру

Оқушының көзқарасы

Жекелендірілген оқу жолдары: ойнату тізімдері студенттерге жекелендірілген оқу жолдарын жасауға мүмкіндік береді. Сіз кванттық механика сияқты күрделі тақырыпты оқып жатырсыз деп елестетіңіз. Бейнелерді кездейсоқ іздеудің орнына сіз негізгі ұғымдардан басталатын және бірте-бірте жетілдірілген теорияларға ауысатын ойнату тізімін жасай аласыз. Мысалы, ойнату тізіміңіз мыналарды қамтуы мүмкін:

«Кванттық механикаға кіріспе»: негізгі принциптерді түсіндіретін іргелі бейне.

«Толқын-бөлшектердің қосарлылығы»: бөлшектердің қос табиғатын тереңірек зерттеу.

Кванттық шиеленіс: ақыл-ойды бұзатын осы құбылысты зерттеу.

Емтиханға тиімді дайындық: Емтихан жақындаған сайын қайта қарау ойнату тізімі ойынды өзгерте алады. Қорытындыларды, формулалардың түсіндірмелерін және шешілген есептерді жинаңыз. Мысалы:

«Кванттық механикаға арналған физика формулалары»: қысқаша анықтамалық нұсқаулық.

«Шредингер теңдеуін шешу»: кадамдық мысалдар.

Бірлескен оқу: сыныптастарды ортақ ойнату тізімінде бірлесіп жұмыс істеуге шақырыңыз. Әркім әртүрлі көзқарастар мен қосымша ресурстардан пайда көреді.

Тәрбиешінің көзқарасы

Курс қондырмалары: Мұғалімдер өз курстары үшін қосымша материал ретінде ойнату тізімдерін жасай алады. Мысалы:

«Биология: жасуша құрылымы»: анимациялар, зертханалық демонстрациялар және сарапшылардың сұхбаттары бар ойнату тізімі.

«Әдеби талдау техникасы»: әдебиетке сыни көзқарастарды талқылайтын бейнероликтер.

Кері сынып: Кері сынып үлгісінде тәрбиешілер ойнату тізімдерін алдын ала дайындық материалдары ретінде тағайындайды. Студенттер дайындықпен келеді және сабақ уақыты талқылауға, мәселені шешуге

және қолдануға жұмсалады.

Бағалауға дайындық: Мұғалімдер емтиханға дайындалу үшін арнайы ойнату тізімдерін жасай алады. Оларға тәжірибе сұрақтары, эссе үлгілері және оқу бойынша кеңестер кіруі мүмкін.

Мазмұнын жасаушының көзқарасы

Тар мамандандыру: егер сіз мазмұн жасаушы болсаңыз, тар тақырыпқа назар аударыңыз. Мысалы:

«Қалалық эскиз техникасы»: суретшілерге арналған ойнату тізімі.

Жаңадан бастаушыларға арналған Python бағдарламалау: кодтауға арналған қадамдық нұсқаулық.

Кезектілік маңызды: бейнелерді логикалық түрде реттеңіз. Негіздерден бастаңыз және кеңейтілген мазмұнға өтіңіз. Қажетті алдын ала білімді қарастырыңыз.

Қызықты кіріспе: бірінші бейне маңызды. Көрермендерді қызықты кіріспе арқылы тартыңыз. Мысалы:

Қалалық эскиз неге маңызды: жеке анекдоттармен немесе тарихи контекстпен бөлісіңіз.

«Сәлем Әлем! Python негіздері»: бағдарламалауға мейірімді қош келдіңіз.

Ойнату тізімін құрудың ең жақсы тәжірибелері:

Тақырыптар мен сипаттамаларды тазалау: Сипаттамалық тақырыптар мен ақпараттық сипаттамаларды пайдаланыңыз. Пайдаланушылар не күтетінін түсінуі керек.

Нобайды тандау: тартымды нобайлар басуды ынталандырады. Жалған суреттерден аулақ болыңыз.

Тұрақты жаңарту: ойнату тізімдерін жаңартып отырыңыз. Ескірген немесе маңызды емес бейнелерді жойыңыз.

Ынтымақтастық және курация: сарапшыларды немесе энтузиастарды бірлесіп жұмыс істеуге шақырыңыз. Қауымдастық басқаратын ойнату тізімдері дамып келеді.

Кросс-платформа бөлісу: ойнату тізімдерін әлеуметтік желілерде, білім беру форумдарында немесе веб-сайтта бөлісіңіз.

Тиімді ойнату тізімдерінің мысалдары:

TED Talks: шабыттандыратын идеялар: әртүрлі тақырыптар бойынша кураторлық баяндамалар.

Khan Academy алгебралық негіздері: толық математикалық ойнату

тізімі.

«CrashCurse: Дүние жүзі тарихы»: ойын-сауық анимациялық сабақтар.

Ойнату тізімдерін жасау тек бейнелерді жинау ғана емес, сонымен қатар мағыналы білім беру жолын жасау екенін есте сақтаңыз. Сонымен, сіз курстық жұмысты игеріп жатқан студент болсаңыз да, оқытуыңызды жетілдіретін оқытушы болсаңыз да немесе құмарлықтарыңызбен бөлісетін мазмұн жасаушы болсаңыз да, ойнату тізімдерін өңдеу өнерін қабылдаңыз!

Оқушыларды бағалау үшін YouTube-ті қалай пайдалануға болады?

Оқушылардың оқу нәтижелерін бағалау білім берудің негізгі аспектісі болып табылады. Дәстүр бойынша мұғалімдер оқушылардың үлгерімін бағалау үшін жазбаша тапсырмаларға, сынақтарға және емтихандарға сүйенді. Дегенмен, цифрлық ғасырда біз бағалау тәжірибесін жетілдіре алатын қуатты құралдарға қол жеткізе аламыз. Осындай құралдардың бірі - YouTube, мазмұнды жасау, бөлісу және тұтыну тәсілін өзгерткен платформа.

Мұнда біз YouTube-ті оқушыларды әртүрлі көзқарастардан бағалау үшін қалай пайдалануға болатынын қарастырамыз:

1. Мультимедиялық бағалау.

YouTube оқушыларға бейнелер, подкасттар және анимациялар сияқты мультимедиялық мазмұнды жасауға және жүктеп салуға мүмкіндік береді. Мұғалім ретінде сіз оқушылардың осы форматтар арқылы түсінігін көрсетуін талап ететін әрекеттерді құрастыра аласыз.

Мысал: Тарих сабағында оқушылар бастапқы дереккөздерді талдау және YouTube бейнелері арқылы өз нәтижелерін ұсыну арқылы тарихи оқиғалар туралы қысқаша деректі фильмдер жасай алады.

2. Өзара бағалау.

YouTube әріптестердің пікірін жеңілдетеді. Оқушылар сындарлы сындар мен ұсыныстар бере отырып, сыныптастарының жұмысын қарап, түсініктеме бере алады.

Мысал: Әдебиет сабағында оқушылар кітаптар туралы бейне шолуларын жүктей алады. Әрі қарай әріптестер талдау сапасын, таныстыру дағдыларын және жалпы өнімділікті бағалай алады.

3. Өзін-өзі бағалау.

Оқушылар өздерінің білім беру сапарлары туралы ойлау үшін YouTube-ті пайдалана алады. Олар өздерінің жетістіктерін, еңсерілген қиындықтарды және алынған сабақтарды талқылайтын бейне блогтар жасай алады.

Мысал: Тіл курсы студенттерді тіл үйренудегі жетістіктері туралы апта сайынғы есептерді жазуға ынталандыруы мүмкін.

4. Рубрикалар мен критерийлер.

Бағалау критерийлерін нақты анықтап, оқушылармен бөлісіңіз. Рубрикалар олардың бейне жасау процесіне басшылық ете алады.

Мысал: Ғылыми эксперимент туралы бейненің критерийлері ақпараттың дәлдігін, түсіндірудің анықтығын және көрнекі құралдардағы шығармашылықты қамтуы мүмкін.

5. Шынайы аудитория.

YouTube аудиторияны сыныптан тыс жерде ұсынады. Оқушылар өз жұмыстарын басқа адамдар көретінін білгенде, олар жиі қосымша күш салады.

Мысал: Маркетинг курсы оқушылардан өнімді жарнамалау бейнелерін жасауды сұрауы мүмкін. YouTube аудиториясы әлеуетті тұтынушыларға айналады.

6. Аналитика және инсайттар.

YouTube аналитикасы құнды деректерді ұсынады. Мұғалімдер көріністерді, қатысуды және аудиторияның демографиясын бақылай алады.

Мысал: Көрермендерді ұстауды талдау бейне сабағының қай бөліктері ең тартымды немесе түсініксіз екенін көрсетеді.

7. Қол жетімділік және жабық қолтаңбалар.

YouTube-тің автоматты жазу мүмкіндігі қолжетімділікті арттырады. Есту қабілеті нашар оқушыларға пайдалы болуы мүмкін.

Мысал: Инклюзивтілікті қамтамасыз ету үшін оқушыларды бейнелеріне нақты субтитрлер қосуға шақырыңыз.

8. Проблемалар мен қарастырулар.

Құпиялылық: Оқушылар жеке тәжірибелерімен немесе пікірлерімен бөлісуге тартынуы мүмкін.

Авторлық құқық: Оқушыларды әділ пайдалану қағидаттарына сәйкес сыртқы мазмұнды дұрыс пайдалануды және дәйексөз келтіруді үйрету.

Техникалық дағдылар: Кейбір оқушыларға бейнені өңдеу және өндіру бойынша қолдау қажет болуы мүмкін.

YouTube студенттерді бағалау үшін қызықты мүмкіндіктер ашады.

YouTube сайтындағы табысты білімнің нақты мысалдары

1. Khan Academy арнасы: педагог Сал Хан негізін қалаған Khan Academy онлайн білім беруде төңкеріс жасады. Математика, тарих және т.б. бойынша 4000-нан астам бейне сабақтары бар Khan Academy дүние жүзіндегі миллиондаған білім алушыларға тегін, жоғары сапалы білім береді. Қысқа бейнелер күрделі ұғымдарды бөледі, бұл оларды кез келген жас үшін үйренуге мүмкіндік береді. Хан академиясының жетістігі YouTube-тің білім беруді қалай демократияландыра алатынын және дәстүрлі оқытудағы алшақтықтарды қалай өтейтінін көрсетеді.

2. CrashCourse: Харизматикалық Хэнк Грин басқаратын CrashCourse әртүрлі тақырыптар бойынша тартымды бейне топтамаларын ұсынады. Дүниежүзілік тарих, биология немесе әдебиет болсын, CrashCourse білім алушыларды назарын аудару үшін юмор, анимация және қысқаша түсініктемелерді біріктіреді. Арнаның жетістігі оның білім берудегі қатаңдығын сақтай отырып, оқуды қызықты етуінде жатыр. Оқушы мен мұғалімдер бұл бейнелерді сабақта қосымша ресурстар ретінде пайдаланады.

3. Vsauce: Майкл Стивенс, Vsauce жасаушы, қызықты сұрақтар мен ғылыми қызығушылықтарды зерттейді. Оның бейнелері сыни ойлауды ынталандыру үшін ғылымды, философияны және поп мәдениетті біріктіреді. Vsauce табысы оның қызығушылықты ояту және көрермендерді сыныптан тыс зерттеуге шабыттандыру қабілетінде жатыр. Ферми парадоксынан шексіздік концепциясына дейін Vsoустың ойландыратын мазмұны сансыз әңгімелер тудырды.

4. TED-Ed: TED-Ed, танымал TED Talks кеңейтімі әртүрлі тақырыптар бойынша анимациялық сабақтар ұсынады. Білім беру бағдарламалары күрделі идеяларды қолжетімді түрде жеткізетін көрнекі бейнелер жасау үшін аниматорлармен жұмыс істейді. Бұл сабақтар оқушылар үшін құнды ғана емес, сонымен қатар мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру құралы болып табылады. TED-Ed YouTube дәстүрлі оқыту әдістерін қалай жақсартып алатынын қарастырады.

5. Пісіру арналары: Ас әзірлеу әуесқойлары YouTube-ті аспаздық білімнің қазынасы деп тапты. Tasty, Binging with Babish және Maangchi

сияқты арналар тағам дайындау бойынша қадамдық нұсқаулықтарды ұсынады. Көрермендер техниканы үйренеді, жаңа рецепттер ашады және асүйге деген сенімділікке ие болады. Бұл арналар YouTube тек академиялық пәндермен шектелмейтінін көрсетеді; сонымен қатар практикалық дағдыларды меңгеру алаңы болып табылады.

6. DIY және Maker арналары: YouTube-те ағаш өңдеуден электроникаға дейін DIY және maker арналарының белсенді қауымдастығы бар. «Мен заттар жасауды ұнатамын», «Көрермендердің патшасы» және «Лаура Кампф» көрермендерді практикалық дағдыларды зерттеуге шабыттандыратын шығармашылық жобаларды көрсетеді. Бұл арналар жетістік пен автономия сезімін ілгерілетте отырып, тәжірибе арқылы оқуға баса назар аударады.

7. Тіл үйрену: Көптеген тіл мұғалімдері мен полиглоттар YouTube сайтында тіл үйрену бойынша кеңестер мен ресурстармен бөліседі. FluentU, Easy Languages және Стив Кауфман сияқты арналар айтылым бойынша нұсқаулықтарды, сөздік сабақтарын және мәдени зерттеулерді ұсынады. Оқушылар өздерінің тілдік дағдыларын өз қарқынымен жетілдіре отырып, шынайы мазмұнға енеді.

Қорытындылай келе, YouTube Education оқуды қолжетімді, қызықты және серпінді ету арқылы шекарадан асып түседі. Бұл мысалдар YouTube-тің білім еркін бөлісетін және қызығушылық өркендейтін жаһандық сынып ретіндегі әсерін көрсетеді.

3.3 Модульдік тестілеу нәтижелері қашықтықтан оқыту бағдарламалары

Модульдік қашықтықтан оқыту бағдарламасын тестілеу келесі нәтижелерді алуға мүмкіндік берді:

Курсты сәтті аяқтау: ШЖМ оқытушыларының көпшілігі курсты сәтті аяқтап, бағдарлама талаптарына сәйкес білім мен дағдылар деңгейін көрсетті. Бұл модульдік бағдарламаның тиімділігін және мұғалімдердің оқу үрдісінде қашықтықтан оқыту технологияларын қолдануға дайындығын көрсетеді.

Кәсіби құзыреттілігін арттыру: курсты аяқтаған жалпы білім беретін мектеп мұғалімдері АКТ және қашықтықтан технологияларды

қолдану бойынша білімдері мен дағдыларына сенім білдірді. Олар бағдарламаны күнделікті тәжірибелері үшін пайдалы және мазмұнды деп бағалады.

Қызығушылықтың артуы: Көптеген мұғалімдер одан әрі оқуға және ұқсас бағдарламалар мен білім беру іс-шараларына қатысуға қызығушылық танытты. Бұл осындай білім беру бастамаларын қолдау мен дамытудың оң реакциясы мен қажеттілігін көрсетеді.

Кері байланыс және ұсыныстар: ШЖМ мұғалімдерінен алынған кері байланыс бағдарламаның күшті және әлсіз жақтарын анықтауға көмектесті. Осы кері байланыс негізінде қашықтықтан оқыту бағдарламасының келесі итерациялары үшін түзетулер мен жақсартулар енгізіледі.

Осылайша, модульдік қашықтықтан оқыту бағдарламасын тестілеу нәтижелері жергілікті мектеп мұғалімдері үшін оның тиімділігі мен пайдалылығын көрсетті, сонымен қатар қатысушылардың білім беруде АКТ және қашықтықтан технологияларды қолдану саласында одан әрі дамуға деген қажеттіліктері мен тілектерін анықтады.

Мазмұны жағынан оқытудың ұжымдық әдісінің педагогикалық технологиясы бойынша модульдік бағдарламаны зерделеу аудиториялық-сабақ жүйесінен бас тартып, ұжымдық көп жастық оқыту түріне көшуге дайын екендігін көрсетті.

Оның сыныптық-сабақ жүйесінен негізгі айырмашылығы мынада:

1) автономды түрде жұмыс істейтін сыныптардың орнына әртүрлі жастағы оқушыларға жүйелі негізде бірлесіп оқуға, ынтымақтастықта және бір-біріне көмектесуге мүмкіндік беретін біртұтас көп жастан тұратын білім беру тобы (ӘЖТ) жұмыс істейді;

2) оқу жоспары оқу жылдарына бөлінбейді, бірақ білім алушылардың қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес кез келген пән бойынша бағдарламалық материалды меңгеруде алға жылжуға мүмкіндік беретін оқудың бірнеше жылындағы тұтас бағдарлама болып табылады;

3) сабақтар деп аталатын сабақтардың орнына студенттерге ортақ тапсырмалар мен жобаларды бірлесіп орындауға мүмкіндік беретін

ұжымдық оқу сабақтары өткізіледі;

4) пәндерді шоғырландырған оқыту ұйымдастырылады: күн сайын барлық пәндерді оқудың орнына, тереңірек оқу үшін бірнеше пәнге батыру, студенттерге ұзақ уақыт бойы бірнеше пәнге зейін қоюға мүмкіндік береді, бұл материалды тереңірек түсінуге және есте сақтауға әкеледі; студенттерге өздерін қызықтыратын пәндерді тандауға мүмкіндік береді, бұл олардың оқуға деген ынтасын арттырады; өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамыту, яғни. студенттерді өз уақытын жоспарлауға және басымдықтарды белгілеуге үйретеді;

5) жалпы сыныпқа арналған күнтізбелік-тақырыптық жоспарлардың орнына әрбір оқушыға жеке оқу жоспарлары тәжірибеден өтеді, бұл әрбір оқушының жеке қажеттіліктерін, қызығушылықтарын және оқу қарқынын есепке алуға мүмкіндік береді; оқушылардың жеке траекториясын дамытуға, өз қарқынымен қозғалуға және қабілеттеріне сәйкес материалды меңгеруге мүмкіндік береді; оқушыларды өз біліміне жауапкершілікпен қарауға үйретеді;

6) білім алушылардың оқуға деген ынтасын арттыратын шешім қабылдауға қатысу мүмкіндігін беретін оқытушылар мен студенттердің оқу-тәрбие процесін бірлесіп басқару; оқушыларды бірлесіп жұмыс істеуге, ынтымақтастыққа және білімдері мен тәжірибесімен бөлісуге үйретеді; Оқушыларға көшбасшылық қасиеттерін көрсетіп, оқуға жауапкершілікпен қарау.

Сонымен, оқытудың инновациялық түрі дәстүрлі аудиториялық-сабақ жүйесіне қарағанда бірқатар артықшылықтарға ие. Ол әр түрлі жастағы студенттерге бірлесіп оқуға, олардың қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес оқу бағдарламасын орындауға, ортақ тапсырмалар мен жобаларды бірлесіп орындауға, жеке пәндерді тереңірек оқуға және олардың оқу іс-әрекетін жоспарлау мен ұйымдастыруға белсенді қатысуға мүмкіндік береді.

Н.П. Сеременко, «Шағын жинақты мектепте балаларды сыныптар жиынтығы – 1-3, 2-4, 5-6 және т.б. Балалар бір топқа біріккенімен, оларды аралас жастағы топ деп атауға болмайды, өйткені бұл әр сыныптың оқу мазмұнын жеке меңгерген әр жылдардағы оқушылар

тобы. Балалар әр сабақта бір тақырып бойынша бір материалды оқыса да, оқытуды ұйымдастырудың негізгі жолы – топтық оқыту, т.б. алдымен мұғалім бір сыныппен, сосын екіншісімен жұмыс істейді. Әр сыныптың балалары сабақ барысында мұғаліммен 45 минуттық сабақтың 20 минутында ғана сөйлеседі».

Әртүрлі жастағы білім беру тобы - бұл жеке білім беру бағдарламалары бойынша, әртүрлі ретпен, әртүрлі уақыт кезеңдерінде және әртүрлі уақыт топтарында оқытылатын студенттер тобы.

Шағын жинақты мектептегі оқушылар санына байланысты әртүрлі жастағы әр түрлі типтегі оқу топтары құрылады. 100 оқушыға дейінгі шағын жинақталған мектепте 1-11 сыныптар аралығында бір аралас жас тобы ұйымдастырылады.

Әртүрлі жастағы оқу топтарын құру **нұсқаларын** қарастырайық.

1-4 сыныптарда жетекші іс-әрекеті оқу болып табылатын сол жастағы балалар біріктіріледі. Бұл жерде қарым-қатынас мен тәуелсіздік дағдылары дамиды.

5-9-сыныптарға жетекші іс-әрекеті оқу-әлеуметтік болып табылатын негізгі орта білім деңгейінің оқушылары жатады. Бұл ӘЖТ-да әлеуметтік дағдыларды, өзін-өзі анықтауды, өзін-өзі тануды, сыни ойлауды дамыту жүзеге асырылады.

10-11-сыныптарға кәсіпке дейінгі жетекші іс-әрекеттері бар үлкенірек мектеп оқушылары, т.б. олар болашақ кәсіби қызметке дайындалады, өзін-өзі таныстыру және шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

ӘЖТ-ды оқытудың ерекшеліктеріне мыналар жатады:

- білім алушылардың жеке қабілеттері мен қажеттіліктерін ескере отырып жасалған жеке оқу бағдарламалары бойынша оқу материалын меңгеруі;

- білім алушылардың әртүрлі жастағы оқушылармен қарым-қатынас жасау және қарым-қатынас жасау мүмкіндігі бар. Бұл олардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, сондай-ақ үлкендерден үйренуге және кішілерге көмектесуге көмектеседі;

- ӘЖТ оққышылары оқу процесін басқаруға белсенді қатысады,

сабақтарды ұйымдастыруға, зерттеулер жүргізуге және шешім қабылдауға көмектеседі.

Әртүрлі жастағы топтар жас ерекшеліктерін ғана емес, сонымен қатар оқушылардың дайындық деңгейін, қызығушылықтары мен қажеттіліктерін ескере отырып құрылуы керек екенін атап өткен жөн.

Бүкіл оқу процесін жүйелі түрлендіретін ӘЖТ-тағы дәстүрлі технологиялық процесспен салыстырғанда қарастырайық. Бұл оның барлық аспектілеріне, соның ішінде мақсаттарына, мазмұнына, ұйымдастыру формаларына, стратегиялары мен әдістеріне, білім беру ресурстарына әсер ететінін білдіреді (16-кесте).

16-кесте – Дәстүрлі және әртүрлі жастағы білім беруді салыстыру

Критерий	Дәстүрлі жүйе	Әртүрлі жастағы білім беру
Оқу сабақтарын ұйымдастыру	Сыныптар	Әртүрлі жас құрамы бар топтар
Оқу жоспары мен бағдарламасы.	Барлық сыныптар үшін бірдей	Икемді, жеке, әр оқушының қажеттіліктеріне бейімделген.
Оқытудың әдістері мен формалары	Мемлекеттік білім стандарты мен Типтік оқу жоспарына сәйкес оқытушымен анықталады.	Жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың әртүрлі формалары мен әдістері.
Артықшылықтары	Іске асырудың қарапайымдылығы мен айқындылығы (ұйымдастыруға және басқаруға оңай), стандарттау (барлық оқушыларды оқытудың біркелкі деңгейін қамтамасыз етеді), мамандандыру (мұғалім-	Жекешелендіру (әр оқушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып), дағдыларды дамыту (әртүрлі жастағы оқушылар арасындағы ынтымақтастықты, өзара көмекті және қарым-

	дер белгілі бір пән немесе жас тобы бойынша мамандануы мүмкін).	қатынасты ынталан-дырады), мотивация (оқуға деген қызығушылықты арт-тырады және оқушы-лардың өз бетінше оқуына мүмкіндік бе-реді).
Кемшіліктер	Қаттылық пен қатаңдық (оқушылар-дың жеке ерекшелік-терін ескеруге мүмкіндік бермейді), мүмкіндіктері шектеулі (ынтымақтасу және өзара көмек көрсету дағдыларын дамытуға әрқашан мүмкіндік бермейді), мотивация-ның болмауы (кейбір мұғалімдердің оқуға деген қызығушылығын жоғалтуға әкелуі мүмкін).	Күрделілігі (мүқи-ят дайындықты және білікті кадрларды қажет етеді), ұйымда-стыру қиын болуы мүмкін, бейімделу қажеттілігі (оқу мате-риалдары мен оқыту әдістерін әр түрлі жастағы адамдарға бейімдеу қиын болуы мүмкін), біркелкі еместік (оқытудың әртүрлі деңгейлерімен оқушылар үшін қолайлы атмосфераны құру қиын болуы мүмкін).

Сыныптар бойынша ұйымдастырылған, олардың әрқайсысында бірдей пәндерді бірдей қарқынмен оқитын дәстүрлі жалғыз жасты оқы-ту бірқатар мәселелерге әкеледі, соның ішінде:

1) мектептің бастауыш, орта және жоғары деңгейлерінің өте әлсіз байланысы мен сабақтастығы;

2) орта сыныптар үшін әзірленген оқу бағдарламаларының сапасы-ның төмендігі және олар әрқашан бастауыш және жоғары сынып оқушыларының қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін қанағаттандыра бер-

мейді;

3) оқушыларға кітап білімінің үлкен көлемін шамадан тыс жүктеу. Оқушылар өмірде жиі қажет емес материалды көп мөлшерде есте сақтауға мәжбүр болады;

4) оқу мен өмір арасындағы әлсіз байланыс. Мектепте оқытылатын материал көбінесе оқушылардың нақты мәселелерімен және қажеттіліктерімен байланысты емес;

5) оқушылардың оқуға деген қызығушылығының үдемелі төмендеуі, себебі олар үшін қызықсыз және қызықсыз болады;

6) педагогикалық ғылымды мектеп тәжірибесінен және мұғалімнің білімінен бөлу;

7) білім беру саласындағы инновациялық процестер мен жетістіктерді баяу енгізу.

ӘЖТ-тад әртүрлі жастағы білім бұл проблемаларды жеңуге мүмкіндік береді. Бір оқу тобында әртүрлі жастағы және сыныптағы балалар оқитындықтан, ол бүкіл оқу үдерісінің жүйелі байланысын қамтамасыз етеді. Бұл мұғалімдерге оқытудың тиімді әдістері мен формаларын қолдануға, әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін, мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескеруге, оқу мен өмірдің байланысын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

ӘЖТ-та оқу процесін құрудың тұжырымдамалық идеялары

Оқытудың теориялық және әдістемелік негізін отандық және әлемдік теорияның жетістіктерін біріктіретін, әлеуметтік субъектілердің өзара әрекеттесуінің әмбебап механизмі ретінде табиғи коммуникацияның басымдылығын анықтайтын әлеуметтік-табиғи құбылыс ретінде түсінетін жаратылыстану (материалистік) көзқарас табылады. Оқыту тәжірибесі және келесі принциптерге құрылады:

- білімді (ақпаратты) үздіксіз және дереу беру;
- оқытудың толықтығы (ең жоғары түпкілікті нәтижеге бағдарлану);
- әр оқушының қабілетіне сай оқыту;
- әмбебап ынтымақтастық және жолдастық өзара көмек;
- білім беру ұжымының жас ерекшеліктері мен құрамының әртүрлі деңгейлері;

- еңбек бөлінісінің ерекше жағдайы ретінде тақырыптардың, тапсырмалардың әртүрлілігі (функциялар, жауапкершіліктер);
- оқу-тәрбие процесіне қатысушылардың іс-әрекетін педагогтандыру;
- оқыту үдерісін интернационалдандыру.

ӘЖТ тұжырымдамасы келесі идеяларды жүзеге асыруды қамтиды:

- оқытуды жекелендіру. Әр оқушы оқу материалын өз қарқынымен және өз жоспары бойынша меңгереді;
- білім беруді ізгілендіру. Оқушының жеке басына, оның қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне назар аударылады;
- дербестік пен жауапкершілікті дамыту. Оқушылар өз бетінше мақсат қоюға, өз іс-әрекетін жоспарлауға және ұйымдастыруға, олардың нәтижелерін бақылауға және бағалауға үйренеді.

ӘЖТ-тағы оқу процесі осы тұжырымдамалық идеялар негізінде құрылған. Ол келесі элементтерді қамтиды:

1) ӘЖТ-та оқытуды ұйымдастырудың негізгі нысаны болып табылатын ұжымдық оқу сабақтары. Бұл сыныптарда әртүрлі жастағы оқушылар бір материалды бірге оқиды.

2) нақты оқу тапсырмаларын орындау үшін студенттердің уақытша бірлестіктері болып табылатын шоғырландырылған топтар. Біріккен топтар әртүрлі критерийлер бойынша құрылуы мүмкін, мысалы, оқушылардың дайындық деңгейіне, оқытылатын пәнге, оқушылардың қызығушылықтарына және т.б.

Әртүрлі жастағы оқыту парадигмасы шеңберінде біріктірілген топ белгілі бір білім беру мақсатына жетуге бағытталған оқушылардың уақытша бірлестігі болып табылады (17-кесте).

17-кесте – Шоғырландырылған топтардың сипаттамалары мен артықшылықтары

Критерии	Сипаттамасы
Сипаттама ерекшеліктері	
Құрамы	Топты әртүрлі жастағы және сыныптағы сту-

	денттерден құруға болады.
Әрекеттер	Біріктірілген топ ішінде әртүрлі тақырыптарды оқуға, топтық зерттеудің әртүрлі әдістерін қолдануға және әртүрлі оқу құралдарын пайдалануға болады.
Ұзақтығы	Топтың жұмыс істеуі берілген тапсырманы орындау үшін қажетті кезеңмен шектеледі.
Кейінгі жұмыс	Бір топтағы жұмысты аяқтағаннан кейін оқушылар жаңа тапсырмаларды орындау үшін бұрыннан бар немесе жаңадан құрылған басқа топтарға ауысады..
Артықшылықтары	
Дағдыларды дамыту	Бірлескен топтарда бірлесіп жұмыс істеу ынтымақтастық, өзара көмек, қарым-қатынас және өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамытуға ынталандырады.
Мотивацияны арттыру	Оқытудың әртүрлі жастағы форматы және әдістердің вариативтілігі оқуға деген қызығушылықты қолдайды, оқушыларға материалды қолайлы қарқынмен меңгеруге және өз білімдерін бөлісуге мүмкіндік береді.
Жекешелендіру	Біріктірілген топтар ішінде оқыту тәсілі әрбір оқушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескереді.

Аралас топтар – көп жастағы оқыту принциптерін жүзеге асыруға, ХХІ ғасыр дағдыларын дамытуға және оқуға деген ынтасын арттыруға мүмкіндік беретін тиімді құрал.

Біріктірілген топтарды құру, мақсаттар мен міндеттерді анықтау, сондай-ақ оқытудың нысандары мен әдістерін таңдау жас ерекшеліктерін, әрбір оқушының қажеттіліктерін және олардың дайындық деңгейін ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс екенін атап өткен жөн, бұл оқу материалын неғұрлым тиімді меңгеруді, уақыт пен ресурстарды тиімді пайдалануды қамтамасыз етеді, оқушылардың дербестігі мен жауапкершілігін дамытуға көмектеседі, оқу қызметінің әртүрлілігін

қамтамасыз етеді және бір сарындылықты болдырмайды.

Сабақ кестесі апта сайынғы оқу пәндеріне сәйкес құрастырылған (кесте 18, 19, 20).

18-кесте – Бастауыш білім деңгейіне арналған апталық шоғырлану кестесінің мысалы (егер жеке ӘЖТ болса)

1 апта	2 апта	3 апта	4 апта
Қазақ тілі	Математика	Қазақ тілі	Математика
Дүниетану	Әдебиеттік оқу	Дүниетану	Әдебиеттік оқу

19-кесте – Негізгі орта білім деңгейіне арналған РВГ бойынша апталық шоғырлану кестесінің үлгісі

1 апта	2 апта	3 апта	4 апта	5 апта
Қазақ тілі	Математика	Қазақ тілі	Математика	Қазақ тілі
Биология	Қазақ әдебиеті	География	Қазақ әдебиеті	Физика
Ағылшын тілі	Химия	Ағылшын тілі	Биология	Тарих

20-кесте – Апталық кестенің үлгісі (ӘЖТ-толық күндізгі мектеп)

Уақыты	Қызмет мазмұны
8 ³⁰ -9 ⁰⁰	Музыкалық зал (немесе - шаттық шеңбері, би жаттығулары, таңертеңгілік жаттығулар және т.б.)
9 ⁰⁰ -10 ³⁰	Оқу пәніне бірінші енуі (апта сайынғы оқуды қараңыз)
10 ³⁰ -11 ¹⁵	Бастауыш сыныпта – шеберлер қаласы (дизайн, модельдеу, модельдеу және т.б.)
10 ³⁰ - 11 ¹⁵	Орта және жоғары сыныптарда – студиялар, үйірмелер, жобалық іс-шаралар және т.б.
11 ¹⁵ -12 ⁴⁵	Оқу пәніне екінші рет енуі (апта сайынғы оқуды қараңыз)
12 ⁴⁵ - 13 ¹⁵	Түскі ас
13 ¹⁵ -14 ⁰⁰	Бастауыш сыныпта – пән (дене шынықтыру немесе бейнелеу өнері немесе көркем еңбек немесе музыка)

13 ⁰⁰ -14 ⁴⁵	Орта және жоғары сыныпта – оқу пәніне үшінші рет енуі
14 ⁴⁵ -15 ²⁰	Бастауыш сыныпта-ашық ойындар
15 ²⁰ -16 ⁰⁰	Бастауыш сыныпта - балалар эксперименті
14 ⁴⁵ -16 ⁰⁰	Орта және жоғары сыныптарда-элективті курстар, ғылыми қоғам отырыстары, студиялар, клубтар және т. б.
16 ⁰⁰	Үй тапсырмасынсыз үйге бару

Әртүрлі жастағы топтарда ұжымдық сабақтарды ұйымдастыруды қарастырайық.

Оқу бағдарламаларын құру

Ұжымдық сабақтарды ұйымдастыру үшін оқу бағдарламалары оқу модульдеріне бөлінеді. Оқыту модулі – ортақ тақырып немесе мақсатпен біріктірілген оқу тақырыптарының жиынтығы.

Оқу бағдарламаларын құрылғаннан кейін модульдер арасындағы байланыстар мен тәуелділіктер анықталады. Бұл әрбір оқушының білім беру бағытын жобалау үшін қажет.

Оқу материалын меңгеру

Білім беру бағыты – әрбір оқушының қабілетін, бейімділігін және бейімділігін ескере отырып, оқу бағдарламасын меңгерудің мүмкін болатын жолы. Траекториялар оқу материалын зерттеу үшін келесі тақырыпты тез анықтауға көмектеседі.

Әртүрлі жастағы топтардағы өзін-өзі басқару

Барлық білім алушылар рефлексивті кеңістікті ұйымдастыру арқылы өзін-өзі басқару процестеріне енгізілген. Рефлексиялық кеңістік-бұл білім алушылар өз мәселелерін, қиындықтарын, қажеттіліктерін және т.б. талқылай алатын аймақ.

Рефлексиялық кеңістік келесі элементтерді қамтиды:

- тұрақты отрядтар-ұзақ уақыт жұмыс істейтін, өзгермейтін құрамы бар, әртүрлі белгілер бойынша қалыптасатын (қатысушылардың қалауы, ортақ мүдделері және т. б.) білім алушылардың шағын топтары;
- жалпы жиналыс – оқу процесінің жалпы мәселелері талқыланатын жиын;
- Командирлер кеңесі – тұрақты жұмыс істейтін жасақ басшыларының жиналысы, онда әрбір оқушының оқу процесіне байланысты мәселелері мен қиындықтары талқыланады;
- педагогтар кооперациясы – әртүрлі жастағы топтарда жұмыс

істейтін мұғалімдердің бірлестігі.

Тұрақты отрядтар мен командирлер кеңесінің қызметін қарастырайық.

Тұрақты отрядтар өзіндік бір платформа ретінде қызмет етеді, яғни пікірталас (топ мүшелері өз мәселелері мен тәжірибелерімен бөліседі, сондай-ақ бір-біріне қолдау көрсетіп, кеңес береді), талдау (отряд мәселелерді бірлесіп талдайды және мүмкін шешімдерді әзірлейді), жоспарлауды (отряд мәселелерді шешуге бағытталған іс-шараларды жоспарлай алады) қамтиды.

Командирлер кеңесінің қызметі - тыңдау (Кеңес тұрақты отряд командирлерін, сонымен қатар мұғалімдерді тыңдайды), талдау (Кеңес оқу тобының барлық мүшелерінің жұмысы туралы ақпаратты талдайды), мәселелерді шешу (Кеңес оқу тобына қатысты мәселелер бойынша шешімдер қабылдайды, жоспарлау (Кеңес оқу үрдісін жетілдіруге бағытталған іс-шараларды жоспарлай алады).

Тұрақты отрядтар мен командирлер кеңесінің қызметі өзара байланысты: Кеңес тұрақты отряд командирлерінен алынған ақпаратқа сүйенеді, ал командирлер кеңесі қабылдаған шешімдер тұрақты отряд мүшелерінің назарына жеткізіледі.

Осылайша, әр түрлі жастағы топтағы оқу үрдісін ұйымдастыру келесі принциптер негізінде жүзеге асырылады:

1) оқу модульдері бойынша оқу бағдарламаларын құру және әрбір білім алушы үшін жеке білім беру траекторияларын жобалау;

2) барлық білім алушыларды рефлексивті кеңістікті ұйымдастыру арқылы өзін-өзі басқару процестеріне қосу;

3) оқу процесіне қатысушылар өздерінің мәселелері мен қиындықтарын талқылай алатын, бір-бірімен өзара іс-қимыл жасауды үйренетін және шешім қабылдай алатын тұрақты отрядтарды қалыптастыру;

4) командирлер Кеңесінде білім алушылардың мәселелері мен қиындықтарын үнемі талқылау;

5) барлық оқу тобының жұмысы талданатын және одан әрі жоспарлау жөнінде шешімдер қабылданатын білім беру үрдісінің барлық қатысушыларының есепті кезеңдегі ай сайынғы жиналысы.

Бұл принциптер білім алушылардың толыққанды дамуына, олардың өзін-өзі жүзеге асыруына және табысты әлеуметтенуіне жағдай жасауға

бағытталған.

Әртүрлі жастағы топтарда ұжымдық сабақтарды ұйымдастыру әр оқушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеруді қамтиды. Ол үшін оқу бағдарламалары оқу модульдері бойынша бөлінеді, Модульдер арасындағы байланыстар мен тәуелділіктер анықталады, сондай-ақ білім алушылар өздерінің мәселелері мен қиындықтарын талқылай алатын рефлексивті кеңістік ұйымдастырылады.

Ұжымдық оқу сабақтарын ұйымдастыру үшін педагогтардың кооперациясы, яғни ұжымдық оқу сабақтарын ұйымдастыру және өткізу бойынша бірлесіп жұмыс істейтін мұғалімдер тобы қажет.

Педагогтар кооперациясының қызметі полиаспектілік сипатқа ие. Бір жағынан, бұл бірқатар функцияларды орындайтын мұғалімдер тобы: оқыту (оқу сабақтарын ұйымдастыру және өткізу), ұйымдастыру (міндеттерді бөлу, оқу процесінің барысын бақылау), басқару: кооперация жұмысына қатысты шешімдер қабылдау, әдістемелік (әдістемелік материалдарды әзірлеу, оқу нәтижелерін талдау).

Екінші жағынан, кооперация мұғалімдер арасындағы функцияларды жай бөлу шеңберінен шығады. Ол бірлескен іс-шараларды қамтиды, оған мыналар кіреді: жоспарлау (оқу сабақтарының мақсаттарын, міндеттерін және мазмұнын бірлесіп анықтау), жобалау (әдістер мен дидактикалық материалдарын әзірлеу), рефлексия (оқу сабақтарының нәтижелерін талдау, мәселелерді және оның шешу жолдарын анықтау).

Кооперацияда мұғалімдердің үш түрі ерекшеленеді:

1. Әр түрлі жастағы топтағы оқу процесін жалпы басқаруға жауапты кезекші мұғалім (оқу процесінің технологы).
2. Мұғалім-белгілі бір пәнді оқытуға жауапты маман.
3. Мұғалім-ассистент, яғни кезекші мұғалімге және маман мұғалімге сабақ өткізуге көмектесетін көмекші.

Рефлексия, жоспарлау және қызметті түзету қажеттілік бойынша жүзеге асырылады және әртүрлі уақыт шкаласын (белгілі бір сабақты талдаудан бастап ұзақ кезеңдегі кооперация жұмысын бағалауға дейін), әртүрлі аспектілерді (мазмұны, әдістері, оқыту формалары, нәтижелері) қамтуы мүмкін.

Жалпы, педагогтардың кооперациясы-бұл оқыту сапасын арттыруға және әрбір білім алушының дамуына жағдай жасауға мүмкіндік беретін тиімді құрал.

Осылайша, мұғалімдер кооперациясы ұжымдық оқу сабақтарын ұйымдастыруда және өткізуде маңызды рөл атқарады. Бұл оқытудың тиімділігін қамтамасыз етуге, білім беру сапасын арттыруға және білім алушыларды оқыту мен дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасауға мүмкіндік береді.

Бұл рөлдер ұжымдық оқу сабақтарын тиімді жоспарлауға, жобалауға және өткізуге, сондай-ақ оқу нәтижелерін бақылауға және қажетті түзетулер енгізуге мүмкіндік береді.

Шығыс Қазақстан Павлодар облыстарының ШЖМ педагогтарының инновациялық тәжірибесі жоғары тиімділікті көрсетеді. Бұған Павлодар ШЖМ әртүрлі жастағы топ оқушыларының мониторингтік зерттеулерінің нәтижелері дәлел бола алады (21 және 22-кестелер):

21- кесте. 2016-2020 жж. зерттеу нәтижелері

Ойлау тәсілдері	Оқу жылы				
	2016	2017	2018	2019	2020
Жағдайды талдау	23%	31%	42%	49%	53%
Мақсат қою	25%	33%	45%	54%	61%
ЖОЖ жоспарлау	29%	49%	64%	79%	90%
Қызметті жоспарлау	12%	34%	48%	63%	81%
Өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау	52%	63%	71%	93%	99%
Рефлексия	14%	22%	31%	42%	57%
Қарым-қатынас пәнін ерекшелеу мүмкіндігі	19%	28%	41%	48%	54%
Коммуникация пәні туралы пайымдау жасай білу	24%	42%	58%	71%	84%
Аргумент, қарсы аргумент таба білу	21%	36%	51%	58%	67%
Диалог жүргізу қабілеті	10%	18%	36%	51%	68%
Өз көзқарасын қорғай білу	23%	36%	42%	49%	61%

22- кесте. 2016-2020 жж. зерттеу нәтижелері

Жалпы коммуника- ция дағдылары	Оқу жылы				
	2016	2017	2018	2019	2020
Түсіністікпен сөйлейді	61%	77%	85%	91%	100%
Түсіністікпен тыңдайды	51%	65%	83%	100%	100%
Өз ойын жазбаша жеткізе алады	79%	81%	88%	100%	100%
Ақпаратты түрлендіреді	52%	62%	81%	99%	100%

Шығыс Қазақстан облысының ШЖМ жұмыс тәжірибесі (2016-2020 жж.) алаңдаушылық деңгейінің 17%-ға төмендеуін, табысқа жету қажеттілігінің бұзылуын (баланың табысқа деген қажеттілігін қанағаттандыруға мүмкіндік бермейтін қолайсыз психологиялық фон) – 12%, білімді тексеру жағдайында қорқу – 8%, күтілетін нәтижелердің сәйкес келмеуінен қорқу – 17% көрсетті.

Жалпы, әртүрлі жастағы топтың технологиялық процессі ШЖМ-де оқытуды ұйымдастырудың инновациялық тәсілі болып табылады. Бұл дәстүрлі оқыту жүйесінің көптеген мәселелерін жеңуге және білім алушыларды неғұрлым тиімді оқыту мен дамытуды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Осылайша, «Шағын жинақты мектептерде оқытудың ұжымдық (интерактивті) әдісінің педагогикалық технологиясы» шағын жинақты мектептердің мұғалімдерінің біліктілігін арттыру курстарының модульдік білім беру бағдарламасын қашықтықтан оқыту режимінде тестілеу және енгізу нәтижелері. онлайн платформа курстық оқытудың жоғары тиімділігін көрсетті.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бұл оқу құралы қашықтан оқыту жағдайында жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттырудың өзекті мәселесіне арналған. Заманауи ғылыми зерттеулерге, озық шетелдік тәжірибеге және авторлардың тәжірибелік әзірлемелеріне сүйене отырып, жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттыруға бағытталған қашықтықтан оқытудың кешенді жүйесін ұсынады.

Әдістемелік құрал жергілікті мектеп мұғалімдеріне арналған қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру мен жүзеге асыруға қатысты мәселелердің кең ауқымын қамтиды, атап айтқанда, теориялық негіздері, зерттеу әдістемесі, модульдік оқыту бағдарламасы, қашықтықтан оқыту моделі, сондай-ақ бейне сабақтарды әзірлеу тәсілдері.

Зерттеулер мен тәжірибе негізінде келесі **қорытындылар мен ұсыныстар** жасауға болады:

1. Халықаралық және отандық тәжірибе контекстінде ауыл орта мектептері мұғалімдерінің кәсіби дамуының қазіргі тенденцияларын талдау әр түрлі елдердегі жергілікті жағдайларға байланысты көзқарастардың әртүрлілігіне қарамастан, ортақ мәселелер мен оларды шешу жолдарының бар екенін көрсетеді.

2. Жергілікті мектепте оқытудың спецификалық ерекшеліктері анықталды, олар қашықтан оқыту бағдарламаларын жасау кезінде мұғалімдердің тәжірибесіне, олардың біліктілігін арттыруға дайындығына және т.б.

3. Бастауыш мектеп мұғалімдерінің кәсіби дамуындағы қиындықтарды зерттеуде қолданылатын зерттеу әдістері мен әдістемелері сипатталған, сандық және сапалық мәліметтерді талдау нәтижесінде алынған осы қиындықтардың жіктелуі мен сипаттамалары берілген.

4. «Жергілікті мектепте оқытудың ұжымдық (интерактивті) әдісінің педагогикалық технологиясы» модульдік білім беру бағдарламасының біліктілігін арттыру курстары аясында сынақтан өткен жергілікті мектеп мұғалімдеріне арналған қашықтықтан оқытудың авторлық модульдік бағдарламасы ұсынылды. Заманауи педагогикалық технологияларды, оқыту әдістемесін және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды оқу үдерісінде қолдануды меңгеретін мұғалімдерге бағыт-

талған бағдарламалық модульдердің құрылымы мен мазмұны сипатталған.

5. Модульдік бағдарлама аясында құрылған YouTube платформасындағы бейне сабақтардың сипаттамалары бар ғылыми-эксперименттік деректер негізінде Discord платформасында қашықтықтан оқыту үдерісін ұйымдастыру моделі әзірленді және сынақтан өтті.

Модульдік бағдарлама бойынша тестілеу нәтижелерін талдау оның шағын жинақты мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттырудағы тиімділігін көрсетеді.

Жергілікті жалпы білім беретін мектептердің мұғалімдерін қашықтықтан оқыту жүйесін одан әрі дамытудың перспективалық бағыттары ретінде мыналарды атап өтуге болады:

1) оқытушылардың ағымдағы қажеттіліктері мен сұраныстарын ескере отырып, ұсынылатын оқу модульдерінің ауқымын кеңейту;

2) қашықтықтан оқытудың тиімділігін арттыру үшін интерактивті онлайн курстар мен тренингтер әзірлеу;

3) жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерін қашықтықтан оқыту мәселелері бойынша бірыңғай әдістемелік мәліметтер базасын құру;

4) қашықтықтан оқыту үдерісінде жергілікті мектеп мұғалімдеріне әдістемелік қолдау көрсету.

Осы ұсынымдарды жүзеге асыру жергілікті мектеп мұғалімдері үшін қашықтықтан оқытудың тиімділігін одан әрі арттырып, оны мұғалімдердің кең ауқымына қолжетімді етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҖАН ӘДӘБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. How to Enhance Teacher Professional Development Through Technology: Takeaways from Innovations Across the Globe: [Электронный ресурс] - URL: <https://blogs.worldbank.org/en/education/how-enhance-teacher-professional-development-through-technology-takeaways-innovations> (дата обращения 25.04.2024).
2. Scaling Up Classroom Coaching for Impactful Technology Use: [Электронный ресурс] - URL: <https://digitalpromise.dsacedirect.org/handle/20.500.12265/82> (дата обращения 25.04.2024).
3. Jing Zhang, Bing Wang, Harrison Hao Yang, Zengzhao Chen, Wei Gao, Zhi Liu (2022) Assessing quality of online learning platforms for in-service teachers' professional development: The development and application of an instrument: [Электронный ресурс] – URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.998196/full> (дата обращения 25.04.2024).
4. Technology and professional development: trends, challenges and empowerment: [Электронный ресурс] - URL: <https://teachstone.com/professional-development/> (дата обращения 25.04.2024).
5. Teacher Continuous Professional Development: [Электронный ресурс] - URL: <https://edtechhub.org/our-topic-areas/teacher-professional-development/> (дата обращения 25.04.2024).
6. Iris Reychav, Nitzan Elyakim и Roger McHaney (2023). Lifelong learning processes in professional development for online teachers during the Covid era: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2023.1041800/full> (дата обращения 25.04.2024).
7. Schulstatistik, 2013: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.schulministerium.nrw/schule-bildung/bildungsthemen/schulstatistik> (дата обращения 25.04.2024).
8. Sigsworth A., Solstad K.J. (2001). Making small schools work: a

handbook for teachers in small rural schools. UNESCO International Institute for Capacity Building in Africa Addis Ababa, Ethiopia: [Электронный ресурс] - URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000124010> (дата обращения 25.04.2024).

9. Cornish L. (2006). What is multigrade teaching? in L. Cornish (Ed.) (2006) Reaching EFA through multi-grade teaching: Issues, contexts and practices. Armidale, NSW: Kardoorair Press: [Электронный ресурс] - URL:

https://www.researchgate.net/publication/285141807_What_is_multigrade_teaching#:~:text=in%20L.%20Cornish,NSW%3A%20Kardoorair%20Press (дата обращения 25.04.2024).

10. Little D. (2007) Language Learner Autonomy: Some Fundamental Considerations Revisited. Innovation in Language Learning and Teaching 1(1):14-29: [Электронный ресурс] - URL: DOI:10.2167/illt040.0 (дата обращения 25.04.2024).

11. Schratz M., Hartmann M. (2009) Schulautonomie in Österreich: Bilanz und Perspektiven für eine eigenverantwortliche Schule. Nationaler Bildungsbericht Österreich 2009. Band 2: Fokussierte Analysen bildungspolitischer Schwerpunktthemen/ Werner Specht (Hrsg.): [Электронный ресурс] - URL: https://www.bmbwf.gv.at/dam/jcr:c1b74d31-ccb7-4d72-a0b9-def8fb7a239c/nbb_band2_17992.pdf (дата обращения 25.04.2024).

12. Von Ludger Fertmann, Matthias Popien (2014). Große Probleme mit kleinen Schulen. Veröffentlicht am 25.03: [Электронный ресурс] - URL: https://www.welt.de/print/die_welt/hamburg/article126152363/Grosse-Probleme-mit-kleinen-Schulen.html (дата обращения 25.04.2024).

13. Sam, D. L., & Berry, J. W. (2010). Acculturation: When individuals and groups of different cultural backgrounds meet. Perspectives on Psychological Science, 5(4), 472-481: [Электронный ресурс] - URL: <https://doi.org/10.1177/1745691610373075> (дата обращения 25.04.2024).

14. Nguyen Huu An and Le Duy Mai Phuong. (2021). Social Capital in Vietnam: An Analysis of Social Networks and Social Trust. Journal of Mekong Societies Vol.17 No.2 May-August 2021 pp. 1-27: [Электронный ресурс] - URL:

https://www.researchgate.net/publication/352877953_Social_Capital_in_Vietnam_An_Analysis_of_Social_Networks_and_Social_Trust (дата обращения 25.04.2024).

15. Babbie, E. and Mouton, J. (2001) *The Practice of Social Research*. South Africa Oxford University Press, Cape Town: [Электронный ресурс] - URL:

<https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=1900706> (дата обращения 25.04.2024).

16. Sigsworth A., Solstad K.J. (2005). *Small rural schools: A Small Inquiry*. Høgskolen i Nesnas skriftserie. Nesna University College. Cornwall, England: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/SMALL-RURAL-SCHOOLS%3A-Sigsworth-Solstad/9dbdae304fb29f0929b4e5d6d6ba3aac7f0e1645> (дата обращения 25.04.2024).

17. Koulouris P., Sotiriou S. (2006). *Building Lifelong Learning Networks of Teachers for the Development of Competence in Teaching in Small Rural Schools*: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Building-Lifelong-Learning-Networks-of-Teachers-for-Koulouris-Sotiriou/41eff51f022e58cfcddc13e9bea1d157bca83c49a> (дата обращения 25.04.2024).

18. Duncombe W. & Yinger J. (2010). *Are Education Cost Functions Ready for Prime Time? An Examination of their Validity and Reliability*. Peabody Journal of Education: [Электронный ресурс] – URL: <https://www.maxwell.syr.edu/research/article/yinger-article-on-education-cost-functions-published-in-peabody-journal-of-education> (дата обращения 25.04.2024).

19. Lyson, Thomas A. (2002). *What does a school mean to a community? Assessing the social and economic benefits of schools to rural villages in New York* *Journal of Research in Rural Education* 17:131-137: [Электронный ресурс] - URL: https://outstandingllancarfan.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/school-community_lyson.pdf (дата обращения 25.04.2024).

20. Raggl A (2015) Teaching-and-learning-in-small-rural-primary-in-and-Raggl: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Teaching-and-learning-in-small-rural-primary-in-and-Raggl/ac827401b6e6fcde76ce884ca6a17b137c1268e3> (дата обращения 25.04.2024).

21. Lehtonen, O. (2021). Primary school closures and population development - Is school vitality an investment in the attractiveness of the (rural) communities or not? *Journal of Rural Studies*, 82(2021), 138–147: [Электронный ресурс] - URL: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.011> (дата обращения 25.04.2024).

22. Statistics Finland. (2022). Institutions providing comprehensive school education: [Электронный ресурс] - URL: https://vipunen.fi/en-gb/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/en-gb/Reports/Oppilaitosverkoston-perusopetus-oppilasmäärä_EN.xlsb (дата обращения 25.04.2024)..

23. Ombudsman for Children in Finland. (2021). Tillgodoses barnets rättigheter då grundskolor läggs ned? [Are we supporting the children's rights when schools are closed down?] Press release September 29, 2021, from: [Электронный ресурс] - URL: <https://lapsiasia.fi/sv/-/meddelande-grundskolor-nedlaggningarna> (дата обращения 25.04.2024).

24. Varjo, J. (2011). Koulupiirien valtiollinen regulaatio/deregulaatio koulutuksen ohjausmekanismeina [Political regulation/deregulation of school districts as steering mechanism of education]. *Kasvatus ja aika*, 1. Retrieved from: [Электронный ресурс] - URL: http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=375 (дата обращения 25.04.2024).

25. Kuikka, M. T. (1996). Piirteitä suomalaisen kyläkoulun historiasta [Characteristics of history of the Finnish village schools]. *Journal of Teacher Researcher*, 2, 6-8: [Электронный ресурс] - URL: https://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB_DC29436.pdf (дата обращения 25.04.2024).

26. Simola, H., Rinne, R., Varjo, J., Pitkänen, H. & Kauko, J. (2009). Quality assurance and evaluation (QAE) in Finnish compulsory schooling: a national model or just unintended effects of radical decentralisation? *Journal of Education Policy*, 24(2), 163-178: [Электронный ресурс] - URL:

doi:10.1080/02680930902733139 (дата обращения 25.04.2024).

27. Official Statistics of Finland. (2007). Number of comprehensive schools down by 186, highest number of closures in the region of North Ostrobothnia. Retrieved from: [Электронный ресурс] - URL: http://tilastokeskus.fi/til/kjarj/2006/kjarj_2006_2007-02-23_tie_001_en.html (дата обращения 25.04.2024).

28. Population Statistics Section within Census Branch (NISRA). MID-2021 POPULATION ESTIMATES: Population totals: [Электронный ресурс] - URL: https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/DZPE21_DZ_Totals.xlsx (дата обращения 25.04.2024).

29. Planning for Special Education Provision: Strategic Area Plan 2022-27 Special Schools and Specialist Provision in Mainstream Primary and Post-Primary Schools: [Электронный ресурс] - URL: https://www.eani.org.uk/sites/default/files/2022-06/Special%20Education%20Strategic%20Area%20Plan%202022-27%20-%20Planning%20for%20Special%20Education%20Provision_0.pdf (дата обращения 25.04.2024).

30. Gallagher T. (2002). Small rural schools in Northern Ireland: [Электронный ресурс] - URL: <http://www.templevillage.org.uk/mrsag/pdfs/RCNsmallschools.pdf> (дата обращения 25.04.2024).

31. Roulston, S. and Cook, S. (2021) Isolated together: proximal pairs of primary schools duplicating provision in Northern Ireland, British Journal of Educational Studies, 69 2, 155-174: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00071005.2020.1799933> (дата обращения 25.04.2024).

32. Roulston, S., & Cook, S. (2019). Isolated Together: Pairs of Primary Schools Duplicating Provision. Integrated Education Fund: [Электронный ресурс] - URL: <https://pure.ulster.ac.uk/en/publications/isolated-together-pairs-of-primary-schools-duplicating-provision> (дата обращения 25.04.2024).

33. Perry, C., Love, B. and McKay, K. (2017) Composite classes. Bel-

fast: Northern Ireland Assembly: [Электронный ресурс] - URL: <http://dera.ioe.ac.uk/29219/1/0517.pdf> (accessed 16 March 2024) (дата обращения 25.04.2024).

34. Perry, B. D., & Dobson, C. L. (2013). The neurosequential model of therapeutics. In J. D. Ford & C. A. Courtois (Eds.), *Treating complex traumatic stress disorders in children and adolescents: Scientific foundations and therapeutic models* (pp. 249–260). The Guilford Press: [Электронный ресурс] - URL: <https://psycnet.apa.org/record/2013-27155-013> (дата обращения 25.04.2024).

35. EA (2019) Youth service research needs of rural young people. Belfast: Education Authority: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.eani.org.uk/services/youth-service> (дата обращения 25.04.2024).

36. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан (по итогам 2022 года): Б. Баекешова, С. Жумажанова, Г. Кайрат, А. Кусаинова, Г. Ногайбаева, Г. Толеу, Ш. Шаймуратова, А. Щербаков - Астана: Министерство просвещения Республики Казахстан, АО «Национальный центр исследований и оценки образования «Талдау» им. А. Байтұрсынұлы», 2023. - 279 с.: [Электронный ресурс] - URL: <https://tal dau.edu.kz/ru/publikaciya/nacionalnyj-doklad-o-sostoyanii-i-razvitii-sistemy-obrazovaniya-rk> (дата обращения 25.04.2024).

37. Щербакова Е. В. Сельская малокомплектная школа: современное состояние, проблемы и перспективы развития / Е. В. Щербакова // Теория и практика образования в современном мире: материалы II междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). - СПб.: Реноме, 2012. – С.107-109: [Электронный ресурс] - URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2841/> (дата обращения 26.04.2024).

38. Савинков Ю.А. Специфические педагогические компетенции многопрофильного педагога сельской малочисленной школы// Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Проблемы высшего образования. - 2003. - №2. - С.83-93: [Электронный ресурс] - URL: <https://rucont.ru/efd/518565> (дата обращения: 26.04.2024).

39. Концепция развития малокомплектных школ в Республике Казахстан на 2010-2020 годы (проект). – Астана: МОН РК, 2011: [Электронный ресурс] - URL:// <https://pps.kaznu.kz/kz/Main/FileShow/> (дата обращения 25.04.2024).

40. Акишева, А. К. Непрерывное повышение квалификации и профессиональной компетентности педагога малокомплектной школы в рамках обновления содержания образования / А. К. Акишева, Ж. С. Мугжанова // Молодой ученый. - 2021. - № 49 (391). - С. 355-357: [Электронный ресурс] - URL: <https://moluch.ru/archive/391/86359/> (дата обращения: 11.03.2024).

41. Национальный сборник «Статистика системы образования Республики Казахстан». - Нур-Султан: АО «Информационно-аналитический центр», 2021. - 313 с.

42. Национальный доклад о состоянии и развитии системы образования Республики Казахстан (по итогам 2020 года). - Нур-Султан: Министерство образования и науки Республики Казахстан, АО «Информационно-аналитический центр», 2021. - 310 с.

43. Нурбаев Ж. Неравенство в системе среднего образования: анализ политики реформирования малокомплектных школ Республики Казахстан - 2021. - 87 с.: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.soros.kz/ru/inequality-in-the-secondary-education-system-an-analysis-of-the-reform-policy-for-small-schools-in-the-republic-of-kazakhstan> (дата обращения 25.04.2024).

44. Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023-2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года №249: [Электронный ресурс] - URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249> (дата обращения 25.04.2024).

45. Gérard, J.; Louppe, D., (2011). *Afzelia Africana* Sm. ex Pers. In: Lemmens, R.H.M.J., Louppe, D. & Oteng-Amoako, A.A. (Eds). *PROTA (Plant Resources of Tropical Africa / Ressources végétales de l'Afrique tropicale)*, Wageningen, Netherlands: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.feedipedia.org/node/24743> (дата обращения 25.04.2024).

46. Timperley, H., Wilson, A., Barrar, H., & Fung, I. (2007). Teacher Professional Learning and Development: Best Evidence Synthesis Iteration. Wellington: Ministry of Education: [Электронный ресурс] - URL: <https://www.educationcounts.govt.nz/publications/series/2515/15341> (дата обращения 25.04.2024).

47. Higgins T.E., Spitulnik M.W. (2008) Supporting Teachers' Use of Technology in Science Instruction Through Professional Development: A Literature Review Journal of Science Education and Technology October 2008, 17(5):511-521: [Электронный ресурс] - URL: DOI:10.1007/s10956-008-9118-2 (дата обращения 25.04.2024).

48. Van Driel, J. H., & Berry, A. (2012). Teacher Professional Development Focusing on Pedagogical Content Knowledge. Educational Researcher, 41, 26-28: [Электронный ресурс] - URL: <https://doi.org/10.3102/0013189X11431010> (дата обращения 25.04.2024).

49. Kennedy, M. M. (2016). How Does Professional Development Improve Teaching? Review of Educational Research, 86, 945-980: [Электронный ресурс] - URL: <https://doi.org/10.3102/0034654315626800> (дата обращения 25.04.2024).

50. Maandag, D., Helms-Lorenz, M., Lugthart, E., Verkade, A., & van Veen, K. (2017). Features of effective professional development interventions in different stages of teacher's careers: NRO report. Teacher education department of the University of Groningen: [Электронный ресурс] - URL: <https://research.rug.nl/en/publications/features-of-effective-professional-development-interventions-in-d> (дата обращения 25.04.2024).

51. Bakkenes I. et al (2010). Teacher learning in the context of educational innovation: Learning activities and learning outcomes of experienced teachers. Learning and Instruction 20(6). December 2010: [Электронный ресурс] - URL: DOI:10.1016/j.learninstruc.2009.09.001 (дата обращения 25.04.2024).

52. Серemenko Н.П., Руколеева Л.В. Новая образовательная практика: Павлодарская технология/Под ред. Г.М.Кусаинова. - Алматы: Изд-во «Эпиграф», 2021. – 360 с.

53. Дьяченко В.К., Кусаинов Г.М. Основы современной дидактики:

Учебник для педвузов и ун-тов/Под ред. А.Сейтешева. – Алматы: Ғылым, 1996. – 386 с.

54.Кусаинов Г.М., Кагазбаева А.К., Сагинов К.М., Абыканова Б.Т., Конурова З.К., Нугуманова С.Б. / Основы дидактики: учебно-методическое пособие: доп. и перераб. – Нур-Султан: Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2019. – 432 с.

55.Alfonso Echazarra, Thomas Radinger Learning in rural schools: Insights from PISA, TALIS and the literature OECD Education Working Papers No. 196 8 March 2019: [Электронный ресурс] - URL: <https://doi.org/10.1787/8b1a5cb9-en>; <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8b1a5cb9-en.pdf?expires=1711950006&id=id&accname=guest&checksum=4DE563687774C14BCE562E769B2948B3> (дата обращения 17.12.2023).

56.Кусаинов Г.М., Мнайдарова С.С. Педагогическая технология и принципы ее организации// Национальная ассоциация ученых. – 2022. - №82-2. – С.39-44: [Электронный ресурс] - URL: DOI: 10.31618/NAS.2413-5291.2022.2.82.624 (дата обращения 25.04.2024).

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
1 ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқытудағы басқару процесін ұйымдастыру теориялық мәселелері	5
1.1 Ауылдық ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби дамуы: state-of-the-art әдебиетке шолу	5
1.2 ШЖМ-те оқытудың өзіндік ерекшеліктері: халықаралық және отандық тәжірибе	17
2 Зерттеу әдістері мен әдіснамасы	42
2.1 ШЖМ мұғалімдерінің кәсіби дамуындағы қиындықтар: мәліметтерді сандық және сапалық талдау	42
2.2 Шағын жинақты мектеп мұғалімдерінің кәсіби дамуындағы қиындықтардың тәсілдері, жіктелуі және сипаттамасы	54
2.3 Шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне арналған модульдік оқыту бағдарламасы	76
3 Қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастыру моделі	101
3.1 ШЖМ мұғалімдерін қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастыру моделі	101
3.2 YouTube платформасындағы бейне сабақтардың сипаттамасы	117
3.3 Модульдік тестілеу нәтижелері қашықтықтан оқыту бағдарламалары	156
Қорытынды	171
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	173

Б.Т.Абыканова, Г.М.Кусайнов, А.Е.Чукуров, Г.Т.Бекова,
Ж.К.Салыкбаева, А.А.Таутенбаева

АУЫЛДЫҚ ШЖМ МҰҒАЛІМДЕРІН ҚАШЫҚТЫҚТАН
КӘСІБИ ОҚЫТУ

ОҚУ ҚҰРАЛЫ

Офсеттік қағаз
Форматы 60х90 1/16 көлемі: 11,4 б.т.
Таралымы 500 дана.
Баспа «ИП KAZ PROJECT»